

LAISVĖ

Tremties lietuvių jaunimo pro-
blemas šiame numeryje
svarsto —

ANDRIUS BALTINIS,
KĘSTUTIS
SKRUPSKELIS, BRONIUS
VAŠKELIS, ALDONA
KRIKŠČIŪNAITĖ,
VALDAS ADAM-
KAVIČIUS

PASAKOJA IŠ SIBIRO GRIZUSI I KAUNĄ

Šiame numeryje
taip pat skelbiama
poezijos, gautos tik
dabar iš Lietuvos ir Sibiro

T u r i n y s

Andrius Baltinis: Jaunimas dviej kult r kryžkel je	1
K stutis Skrupskelis: Mano generacijos problemas	8
Bronius Vaškelis: M s jaunimo perspektyvos yra m s pa i rankose	15
Aldona Krikš i nait : Jaunimas ir šeima: mano šeima — lietuvyb s pilis	26
Valdas V. Aamkavi ius: Jaunimas visada buvo pirmose kov eil se	35
*** Kaune. Atsiminimai iš 1955-57	40
DARBAI IR ID JOS: Pasauly: Nuo Ženevos iki sputniko (J. B.), Aliar- mas Jungtin se Valstyb se (Price), Dirbtiniai m nuliai (A. Sabalis), Kas kaltas d l infliacijos. Anapus: Lietuva Soviet statistikoje (A. Musteikis), Kult riniai vykiai per vieneris metus (M. Musteikis), Poezijos žodis iš Sibiro ir Lietuvos: sp dis, Tu t v išdavei, K - ios; Tremtyje: J gos ir aukos dvasia kariuomen je (J. Brazaitis), Kova prieš rutin už minties budrum , Europos LF Bi iuli pareiš- kimas, Amerikos LFB studij dienos vaizduose, Senieji ir naujieji lietuviai socialistai Amerikoje; Id jos spaudoje: Žodis priklauso jau- nimui, Vyresnieji tebesvarsto nepasaul ži rin s politikos klausim , Politin s diskusijos lygis žemiau kritikos, Pirmieji balsai už koeg- zistencij ?, Partizano vaizdas literat roje. Vardai vykiuose. Laiš- kai: Apie du istorijos vadov lius	56-96

LAISV bendradarbiai: V. V. Adamkavi ius, dr. K. Ambrozaitis, dr. M. Anysas, R. Ba kis, kun. K. Bal ys, kun. dr. A. Baltinis, St. Barzdukas, K. Brazauskas, dr. Z. Brinkis, dr. A. Damušis, A. V. Dundzila, dr. J. Grinius, A. Grinien , dr. Z. Ivinskis, V. Jonikas, kun. St. Yla, dr. J. Kazickas, kun. D. Kenstavi ius, A. Krikš i nait , dr. A. Ku as, K. Kudžma, dr. A. Maceina, A. Mažiulis, dr. A. Musteikis, M. Musteikis, P. Narutis, A. Pocius, L. Prapuolenis, dr. A. Ram nas-Paplauskas, A. Sabalis, V. Sidzikauskas, K. Skrupskelis, S. Sužied lis, A. Šal ius, R. Šomkait , Ed. Turauskas, V. Vaitiek nas, V. Vardys, Br. Vaškelis, dr. J. Vidzgiris, V. Vygantas.

M S SKAITYTOJAMS

*K I solidarumas, Kal d Naujienos geroji valia,
Nauj j Met viltinumas tejungia mus ištverm s, ryžto
ir broli meil s ryšiais su Lietuva, per Lietuv ir Lietuvai.*

REDAKCIJA IR
ADMINISTRACIJA

Jaunimas dviej kult r kryžkel je

----- ANDRIUS BALTINIS, Chicago -----

Gim s 1909. 10. 12 Birž apskr.; baig s Telši kunig seminarij , ir šventintas kunigus 1936; Wuerzberge filosofijos daktaras 1948. Tremties periodikoje vienas iš giliai, gyvai ir aktualiai svarstan i lietuviškus klausimus filosofo žvilgsniu.

1. Jaunimo pad t apsprendžiantieji veiksniai

Jaunatv , kaip žmogaus *gyvenimo* išsivystymo tam tikras tarpsnis, turi savo amžinas, visiems laikams ir visoms vietoms tas pa ias nekintamas ypatybes, bet turi ir toki ypatybi , kurios b dingos tik tam tikro laikotarpio ir tam tikroje ypatingoje pad tyje esan iam jaunimui. Tik šias ypating sias, laiko ir vietos apspr st sias m - s jaunimo ypatybes ia liesime.

Kiekvieno žmogaus gyvenim apsprendžia jo paties vidiniai ir jo aplinkos arba išoriniai veiksniai. Vidiniams veiksniams priklauso žmogaus paveld tos savyb s ir jo paties valia savo gyvenim vienaip ar kitaip tvarkyti. Išoriniams priklauso nuo žmogaus nepriklausomai

egzistuojanti *gamtos* aplinka, žmoni tarpusaviai santykiai linka ir *socialin* aplinka. Pastaroji iš dalies priklauso gamtos aplinkai, kiek ji nat rali žmogaus polinki apspr sta, iš dalies kult rinei aplinkai, kiek žmoni sukurta *kult rin* apremiasi kult rin mis normomis.

Vidini bei išorini veiksn visuma sudaro ypating m s tremties ir išėivijos jaunimui pad t . ia nekalb sime apie m s jaunim apsprendžian i veiksn visum , o tik apie vien j — *kult rin aplink* . Ji yra dvejopa — lietuviška ir amerikoniška. Šis kult rin s aplinkos dvejopumas ir sudaro m s tremties ir išėivijos jaunimo gyvenimui savotišk kryžkel .

2. *Lietuviais gim , lietuviiais tegalime b ti*

Jeigu kultūra reiškia beprasmiško pasaulio pripildymą dvasiniu turiniu ir prasme, tai šis pripildymas prasideda jau pirmomis žmogaus gyvenimo dienomis, kada motina niūniai kankina kūdikį ar paduoda jam pirmuosius žaislus. Nors kultūra žmogui nėra gimta, jis ją auga jau pirmaisiais savo gyvenimo mėnesiais. Pirmiausia negu pats save suvokia, pirmiausia negu pradeda kankinti ar užkankinti, vaikas nesmoningai auga savo tėvų tautos kultūra ir su tautine kalba perima tą pasaulį, ir tas kultūros rėmus, kurias turėjo jo tėvai ir anksčiau. Šios kalbos ir šioje kultūroje gyvena. Tokius vertinimus kaip "geras", "blogas", "gražus", "bjaurus" ir daug kitų žmogus nesmoningai pasisavina šeimoje ir tautoje. O jie sudaro pačius giliuosius asmenybės pagrindus, kuriais vyksta tolimesnis asmenybės brandimas ir ant kurių statomi jo kultūros būsimieji rami.

Kultūros pamatai todėl yra ir visada yra būvę tik tautiniai. Niekada nėra būvę tarp-tautinis kultūros, ir sunku būtų sivaizduoti, kaip tokia galėtų atsirasti. Tik ant tautini

kultūros pagrind gali būti sukuriama ir visiems žmonėms bendros kultūros vertybės, kurios turėtų tautini bruožai ir kaip tik jais taps reikšmingos visiems žmonėms.

Kultūra yra visur ten, kur žmogus pakyla virš pliko juslingumo, šis juslingumas "kultivuoja", jį perkeičia ir sudvasina. Visi daiktai, kuriems žmogus yra suteikęs kokią prasmę ar reikšmę, yra kultūros kūriniai ir turi kultūrines vertes.

Klausimas, kurie daiktai turi kultūrines vertes, kurie apreiškia dvasinį pasaulį? Tikrumoje visi tie, kuriuos žmogus yra palietęs, kuriuos yra darys savo darbo, kartu savo dvasios ir savo sielos dalis. Kaikurie daiktai vien tuo, kad yra būvę tylos žmogišką darbą liudytojai, pasidaro reikšmingi, siejasi su tam tikrais dvasios turiniais, simbolizuoja juos tuos darbus. Jei mus džiugina mūsų tautiniai drabužiai, tai ypač todėl, kad mes žinome, kuriomis aplinkybėmis jie atsiradę, kokia meilė ir rūpestingumu jie gaminti, kuriomis aplinkybėmis ir atsitikimais jie daryti. Tu būdu jie tampa mums kažkas daugiau, negu tik gražus spalvų derinys. Jie gyja gilesnis

prasmes, kuri per juos mums atsiskleidžia.

ia išryšk ja, kad kult ra vi- sada yra susijusi su istorija: kult ra vyksta laiko tek m je. Ji yra ne kas kita, kaip tie p d- sakai, kuriuos žmogus po sav s palieka pasaulyje, j perkeisda- mas ir praturtindamas. Nuolat priimdama šiuos perkeitimus ir patobulinimus, žmonija ky la kult roje, turt ja dvasia. Jei žmogus visk tur t prad ti nuo pradžios, jis visada likt barbaras ir laukinis. Jei žmo- n s pakyla augš iau barbariš- kumo, tai tod l, kad senesnio- sios kartos pasaul yra pripil- džiusios visu tuo, k jos yra m st , jaut , ko trošk . Visa tai sudaro kult r .

Bet neužtenka, kad pra jusio- sios kartos palieka pasaulyje savo dvasinio gyvenimo p dsa- kus, jo vertybes bei simbolius. Reikia tas palikimas iššifruoti, suprasti jo kalba, žodžiu, rei- kia kult r augti. Dalis m - s jaunimo, gim Lietuvoje ir ten baig pradžios ir vidurin moksl , yra tvirtai aug savo t v kult r ir net gamtin aplink . Kita dalis yra gimusi už t vyn s rib , mokslus jusi svetimoje mokykloje ir augusi svetim aplink . Bet tiek pir- mieji, tiek antrieji, jei gim iš lietuvi t v ir savo vaikyst

bus praleid *lietuviškoje* šeimo- je, savo asmenyb s pa iomis gelm mis bus aug lietuvi taut ir kult r .

Klausimas, ar jie savo tauty- b s ir kult ros gali atsakyti ir, nepažeisdami savo asmeny- b s, patys sav s nedegraduoda- mi, ar gali prisiimti svetim kul- t r ? Naujausieji vertybi ir kult ros filosofai kaip Ricker- tas, Minsterbergas, Scheleris, Meseris, Hartmanas ir kt. yra rod , kad pereiti iš vienos kul- t ros kit yra ne manoma. S lygos, kuriomis žmogus au- ga savo tautyb ir kult r , nebegali b t pakartotos, perein- ant svetim tautyb ir kul- t r . Lietuviais esame tod l, kad lietuviyb sudaro m s žmogišk j esm , kad tai yra m s asmenyb s dalis. Neigda- mi savo lietuviyb , neigiame pa- tys save. Kas kart yra kurios tautos nariu, negali jos atsisa- kyti, nepažeisdamas savo asme- nyb s, neprarasdamas savojo "AŠ".

Kad tai n ra tik romantiški žodžiai, matyt iš daugelio pa- vyzdži . Savo tautos atkrit li , renegat likimas yra labai li d- nas. Kadangi kitos tautyb s jie negali prisiimti, tai atsiduria pavojuje virsti tuš iadvasiais ir mažaver iais žmon mis. Tauty- b s praradimas reiškia dvasini

turt šaltinio praradimo ir vėsada parodo dvasin skurd . Tada žlunga k rybin s galios, privalan ios turtingo vidinio gyvenimo, kurio neturi su savo tauta ir kult ra ryšius nutr - k žmon s. B dinga, kad vadinamose “naujose žem se”, d l nuotolio ar kit priežas i nutr kusiose ryš su senoli kult ros palikimu, viešpatau a didel kult ros sekluma. ia dažnai sta iai krinta akysna, kad žmon ms pasaulis yra ne kas kita, kaip tik jusl mis suvokiami daiktai. Jie neturi suprati-

mo apie tai, k pra jusios kartos šiems daiktams yra “prid - jusios”, kaip jos galvojusios, jautusios, k pergyvenusios ir k tuose daiktuose atskleidusios. Apie tai jie nieko nežino. Pasaulis jiems atrodo tuš ias ir l kštas, be dvasinio rezonanso. Jie mato jame tik tai, k akis pagauna, k rankos ap iuopia. Bet kaip tik tod l atsiranda didel gyvenimo tuštuma, kurios užpildyti negali nei išoriniai patogumai, nei modernios mašinos, nei visokios triukšmingos lenkty n s bei rekordai.

3. *Tempo ir gausos pavojai lietuviškumui*

Atsid r užj rio kraštuose, kuri kult ra skirtinga nuo lietuviškosios ir europin s, susiduriame su klausimu, kiek šiodvi skirtingos kult ros gali stov ti šalia viena antros, kiek jodvi viena antrai daro takos ir kaip nusistatyti šios takos atžvilgiu. Yra rodyta, kad žmogus turi keistis ir keisdamasis nuolat tobul ti. Taip pat yra rodyta, kad tikrasis žmogus yra tas, kuris lieka tvirtas ir patvarus kaip uola, kurio sprendimai turi b ti nepajudinami ir neatšaukiami. Abi šios paži ros turi pagrindo ir yra teisingos. Yra žmoguje dalyk , kuriuos

jis gali keisti ir turi keisti, bet yra ir toki , kuri keitimas reiškia sav s žlugdym . Žmogus turi teis ir daugeliu atvej net pareig prisitaikyti naujoms s lygoms — bet su viena s lyga — jis neturi prarasti sav s. Ši s lyga galioja ir m s jaunimui, atsid rusiam amerikn s kult ros aplinkoje.

Amerikin je kult roje kaip tik yra veiksniai , kuri *bes lyginis* teigimas veda sav s praradim ir asmenyb s žlugdym . Ryškiausiai tatai yra pavaizdav s ital profesorius Enrico Castelli savo knygoje “Išsemtais laikas” (II tempo esaurito).

Jis b dingiausiu šios kult ros ženklų laiko temp , kur technika spaudusi vis gyvenim . Tempas veik erdv . Per kelio-liką valand galime nusukti iš šaltosios šiaur s iki tropini piet ir atvirkšiai. Vaizdai ir miestai pro m s akis prab ga, mums nesp jant sigilinti ir j suprasti. nauj viet mes neateiname, kaip anks iau, pasiruoš j suprasti, j sigilinti. Kelion s m s vidaus nepraturtina.

Antras dalykas — milžiniška produkcija. Mes esame apipilami technikos gaminiais. Reklama mums juos perša kaip “b -tinus”, kad netrukus v l piršt juos pakeisti kitais tokiais pat “b tinais”. M s d mesys blaškomas tarp daugelio dalyk . Mes nepaj giame n vien sigilinti ir patenkame pad t neurastenik vaik , kurie neišminting t v apipilami vis naujais žaislais, kuriais nesp ja pasidžiaugti, ir yra nelaimingi.

Nekalbant apie darb , kuris reikalingas šiems daiktams sigyti, pats j tvarkoje laikymas reikalauja daug laiko ir r pesio ir visam gyvenimui spaudžia nuolatinio skub jimo antspaud . Ši skub dar padidina technikos sukurtos pramogos: greitai slenkan ios programos radijo, kino ir televizijos aparatuose ar kituose pasilinksmi-

nimuose. Visa tai drasko žmogaus siel . Žmogus tampa chaotišk , nesutvarkyt ir neišgyvent išorini sp dži mas .

Tuo b du žmogus praranda laiko pajautim . Jo laikas susidaro iš palaid dabarties moment . Žmogus lieka be praeities: “neturi laiko” jai prisiminti, dabarties sp džiams su praeities išgyvenimais surišti. Bet laiko pergyvenimas sudaro žmogaus konkre i egzistencij . Kas praranda laik , — praranda savo praeit , savo atsiminimus, kurie kaip tik sudaro m s sielos turin . Prarasdami laik , iš tikro prarandame save, savo vidin gyvenim . O b dami be vidinio turinio, išblaškyti tarp negr žtan i akimirk , mes daugiau nebesame tikrai žmoגיški, nebesame pilni žmon s. Išblaškyti tarp daugelio pabirusi moment , be vidinio ryšio, mes nepaj giame nieku dom -tis, nes dom jimasis reiškia nuolat kintan i sp dži sustabdyt , prisirišim prie ko nors vieno.

Treias dalykas — techniškumas. J vertiname ir garbiname kaip išganyt . Bet techniškumas dar n ra kult ra. ia dažnai kartojamas technikin s kult ros terminas iš tikro yra be turinio. Anot Castelli, technika tikrumoje yra tik žv ries

ištobul jimas. Savo esme visi technikos išradimai yra ne kas kita, kaip ištobulinti laukinio nagiai. Pats technikos išradim vartotojas apie juos neturi jokio supratimo. Jam užtenka tik spausti tas ar kitas automobilio, radijo ar televizijos aparato mygtukas. O kadangi bes lyginis t technikos priemoni vartojimas nepalieka vietos dvasios pažangai, tai toks

vartotojas savo esme labai nedaug kuo skiriasi nuo savo primityvaus prosenolio, gyvenusio prieš t kstan ius met .

Tuo b du nekritiškas ir bes lyginis prisi mimas ionykšio gyvenimo tempo, medžiagini g rybi apsto ir technikos vietoj kult ros, žodžiu, nekritiškas ir bes lyginis “augšto gyvenimo standarto” prisi mimas žlugdo žmog ir kult r .

4. *Su Faustu, ar su Mefistu?*

Fausto pagrindin id ja yra priešingumas tarp medžiagini ir dvasini vertybi . Mefisto paži ra medžiagin s vertyb s yra vienintel s tikros vertyb s, kuri žmogui pilnai užtenka. Fausto troškimas visk apimanios išminties, t. y. dvasini vertybi , Mefistui atrodo tušias žaidimas, ein s iš nepažinimo gyvenimo grožio ir malonum . Mefistui atrodo, kad bus lengva tikinti Faust savo dvasini troškim išsižad ti, suteikiant jam elementarius malonumus. Tod l Mefistas veda Faust smukl n pas girtuoklius, bet Faustas tik pasišlykšti jais. Tada jis veda Faust juslin s meil s ir kitus malonumus, bet nesulaukia, kad Faustas pasakyt es s patenkintas ir kad malonum akimirka tegu t st si

amžinai. Pasitenkinim Faustas išgyvena tik padar s ger darb žmon ms, atlik s augšt etin reikalavim . Tada jis miršta, ir jo siela yra išgelb ta, nes jis yra rod s, kad žmogus yra kas daugiau, nei tik gyvis.

Skeptikai ir cinikai galb t tuo netiki. Ir moderniojo gyvenimo daugelis vadov laikosi Mefisto paži r . Ta iau žmoguje yra kažkoks “faustiškas polinkis”, neduod s žmogui pasitenkinti tik medžiaginiu b viu. Be abejo, žmogus nori b ti turtingas, bet vien to jam neužtenka. Žmogus nori b t laisvas, gyventi bendruomen je, kuri j kvepia ir atgaivina, nori g r tis estetin mis vertyb mis, pažinti giliausius kosmo pagrindus, patenkinti savo religinius troškimus. Per t kstan ius me-

t Vakar žmogus yra susida-
r s tam tikrus idealus, be kuri
jis gyventi nepaj gia: žmoni
meil , užuojauta, tik jimas
žmogaus verte ir asmens laisve.
Lietuviai yra šia prasme ar iau
europie i . Bet nesig dykime
to ir nesiduokim klaidinami io-
nykš io apsto gyvenimo tempo,
technikos gamini , glušinan ios
reklamos, pirktin s laikraš i
išminties ar naktini klub gun-
dymo. M s nemoderniškumas
vien dien gali mus pastatyti
vis priešakyje. Neatsižad ki-
me savo praeities ir jos ideal ,
nes greit jie gali tapti rytdienos
idealais. Branginkime lietuviš-
kos kult ros vertybes ne tod l,
kad lietuviškos, bet kad verty-
b s.

Amerikin s kult ros aplinka
pati savaime m s nekei ia.
Esame laisvi iš jos pasirinkti
kas gera ir reikalinga. M s
kult rai, m s tremties organi-
zacijoms, m s mokykloms, m -
s kovai d l laisv s daug kas iš
amerikinio gyvenimo gali b ti
naudinga.

M s jaunimas girdi daug
priekaišt . Ateityje j bus dar
daugiau, nes jaunimas kaskart
labiau auga svetim žem ir
kult r . Svetimoj mokykloj jis
gauna svetim kalb , istorij ,
papro ius. Bus nemaža toki ,
kurie pamirš savo kilm ir sa-
vo taut . Ta iau tie, kuriuose

lietuviška dvasia gyva, turi
daugiausia galimybi prisiimtas
amerikines vertybes nešti ne
tik tremties bendruomen , bet
ir pa i Lietuv . Jaunimas
vertintinas pagal tai, kiek jis
tarnauja savo tautai. Tauta t -
vyn je, ir ten ji išsilaikys, ne-
paisant persekiojim ir galb t
kaip tik d l persekiojim . Trem-
ties jaunimas gali tarnauti sa-
vo tautai, nešdamas jos gyve-
nim naujos gyvyb s. Jis bus
vertinamas ne tiek pagal tai,
kiek išlaikys t v kult r , kiek
pagal tai, ar ir kiek ši kult r
nušvies nauja k rybine šviesa,
atitinkan ia laiko dvasi ir nau-
jas s lygas. Lietuviškos kult -
ros vertyb s laukia parodomos
kitoms tautoms, laukia iš jau-
nimo nušvie iamos nauja k ry-
bos ugnimi, patraukian ia pa-
saulio d mes . Jaunimas b t
nepateisinamas, jei jis išlaikyt
tik tai, k gauna iš t v . Jis tu-
ri daugiau duoti, negu gauna.
Jis turi lietuviškosios kult ros
vertybes paskleisti pasaulyje.
M s kult ra didinga, bet ji
tampa menka, sustingdama sa-
vyje.

Pasisavinti lietuvišk j kul-
t r , per jos prizm ži r ti
pasaul , j papildyti ameriki-
n s kult ros teigiamais pradais
ir išnešti pasaul —yra didy-
sis dviej kult r kryžkel je
br stan io jaunimo uždavinys.

MANO GENERACIJOS PROBLEMAS

----- K. STUTIS SKRUPSKEĖS, New York -----

Gimęs 1938. 3. 15 Kaune; mokėsi lietuvių gimnazijoje Scheinfelde ir High School Hartforde; nuo 1955 Fordhame studijuoja politinius mokslus ir filosofiją; studentas ateitininkų ir bendrosios studentų organizacijose bei spaudoje reiškiasi aktyviai, kaip kitados jo tėvas dr. Ignas Skrupskelis, nukankintas bolševikų koncentracijos lageryje.

1. DVEJOPI SKIRTUMAI

Mano generacijos skirtumai nuo senesniosios yra dvejoji. Vieni kyla dėl skirtingos praeities, antri — dėl skirtingo reagavimo dabartinį padėtį.

Senesnioji mūsų intelektualinė generacija, kuri ir dabar tebedirba beveik visai lietuviškai — rybinis darbas, yra išgyvenusi tautinį atgimimą ir Lietuvos valstybės atkūrimą. Lietuvos ateitis jai tada turėjo atrodyti daug žadanti, o Lietuvos valstybės išsilaikymas aksioma. Lietuvos valstybė su savo institucijomis buvo realybė. Šiai generacijai ji tokia ir tebėra, tik laikinai priešokupuota. Bet okupacija vistiek turės baigtis, ir Lietuvos valstybė vėl bus tokia, kaip buvo. Todėl šiai generacijai nėkyla jokio konflikto dėl pasirinkimo: Lietuva ar Amerika. Ji nenori, o iš dalies ir negali sujungti naują aplinką. Jos dalis yra „apsiklususi“ net visai lietuviškoje aplinkoje. Dirbdami lietuvių kultū-

rinose organizacijose, laikraščiuose ir kitur, šios generacijos lietuviai yra nuolat tokioje aplinkoje, kuri mažai skiriasi nuo buvusios savame krašte. Mažai mažiausia, ji yra lietuviška.

Visuomeniniame veikime šioji generacija stengiasi tirti nepriklausomos Lietuvos tradicijas. Ji dirba seniai savo išmoktais metodais, stengiasi atkurti tremtyje tokias pat ir kiek galima daugiau tautinę organizaciją. Lietuviai visuomet buvo praeities garbintojai. Tas bruožas ypač gyvas ir šioje generacijoje. Lietuvos praeitis jai neišsemiamas svarstymas, ginčai, bet ir tautinis stiprybės šaltinis. Buvusi galybė ir seniai jau išnykusi Lietuvos didybė kvepia ir palaiko šios kartos lietuvišką nusistatymą.

Daug ką bendra su šia generacija turi ir, pasakysiu, *tarpinė generacija* tarp senesniosios ir manšiosios generacijos. Ta tarpinė generacija, nors pati

nedalyvavo nei Lietuvos atgimime, nei valstybės atstatyme, bet nuo pat mažumės alsavo lietuviška aplinka, brendo ir švietėsi nepriklausomąjį Lietuvoje. Daugelis šioje kartoje yra pasisavinę ne tik bendrasias tautines tradicijas, bet ir specialias — Lietuvos akademinio jaunimo, o Lietuvoje ar V. Europoje gydytojo profesijai nesunkiai pritaiko ir naujojoje aplinkoje. Suprantama, ši tarpinė generacija savo dvasia yra artimesnė senesnėjai, ne manajai generacijai.

Mano generacija jau nėra pažinusi nepriklausomos Lietuvos. Geriausi atvejai turi šiek tiek pirmą vaikystės atsiminimą apie Lietuvą. Antra vertus, daugiau mažiau lietuviškoje aplinkoje ji yra gyvenusi tremtinių stovyklose Vokietijoje ar kitur V. Europoje. Tai žmonės tarp 16 ir 21 metų amžiaus. Vyresnieji jau gali turėti ir sėmoningesni lietuvišką atsiminimą. Jaunesnieji grynai lietuviškos aplinkos arba visai neatsimena, arba visai ir nebuvo patyrę. Tatai labai ryškiai atsispindi šios generacijos tautinės dvasios gajume ir lietuviškosios bei amerikoniškos kultūros poveikio santykyje bei tautinės kultūros pozityvios kryptinės sintezės įieškojime.

Mano pasisakymas daugiau apsiribojas šios generacijos studijuojančiu jaunimu, tačiau tos pačios problemos tikriausiai kyla ir nestudijuojančiam šios generacijos jaunimui, tik gal nevisos vienodai aštriai.

Apie Lietuvą ir jos valstybinį gyvenimą ši generacija yra skaičiusi tik knygoje ir šitą girdėjusi iš vyresniųjų. Pati ji yra išgyvenusi tik Lietuvos valstybės žlugimą ir jo pasekmes. Maža to. Jos lietuvišką aplinką sudarė ir tebesudarė tik nereikšminga lietuvių mažuma didžiulėje svetimoje masėje. Faktiškai ši generacija dar nėra turėjusi progos galutinai apsispręsti pagrindiniais lietuviškais klausimais, nes, kol dar nepradėjusi savarankiško gyvenimo ir kryptinio darbo, ji atitrūkta ir nesvarsto, katoje visuomenėje — lietuviškoje ar amerikoniškoje — dirbs. Ji negali dar nei pasakyti, ar turės norą kada nors grįžti Lietuvai.

Neturėdama ryškesnio nepriklausomos Lietuvos vaizdo, neaugusi nepriklausomos Lietuvos visuomeninio gyvenimo tradicijas, ši generacija negali patenkinti senesnėsios generacijos apspręstu dabartiniu lietuvių visuomeniniu gyvenimu, o jo organizacinėmis formomis

mis. O jei šīame gyvenime kiek ir dalyvauja, tai tik d l vyresni j impulso, bet ne iš savo noro ir patraukimo. Šios generacijos didžioji dalis lietuviškajam visuomeniniam veikimui yra inerti, o ir trauktieji lietuvišk j veikim joki nauj savo id j dar n ra iš l . Užtat ši generacija turi stipr palinkim jungtis nauj j gyvenamojo krašto aplink , amerik kin pasaul , kuris jai žada daugiau duoti: augšt standart , medžiagin gerov , patogumus. Tai yra amerik in s kult ros poveikio padarinys.

Ši generacija, savo giliausiuose pagrinduose b dama europin s kult ros, buvo staiga nušviesta visai skirting amerik in aplink . Skirtumai tarp europin s ir amerik in s kult ros yra labai gil s, esminiai. Amerikoje ryškiausia ir labiausia vertinama yra vadinama *daiktine* kult ra. Europine prasme *dvasin* kult ra ia yra kažkaip sustingus ir, palyginant su technika, veik nedaro pažangos, tarsi jau nieko nauja neb t galima sukurti. Patys intelektualai, vadinami "eggheads", Amerikoje neturi daug takos visuomenei ir jos nelabai vertinami. Pats mokslas ia taip pat tevertinamas tiek, kiek gali b ti praktiškai pritaikytas.

Kitoks amerik in s kult ros santykis ir su tautybe. Tautyb s vaidmuo kult rai ia kitaip vertinamas. Amerikietis tautinio charakterio takos kult rinei k rybai nepastebi ir nepripažsta, nes jam visa kult ra yra technin — medžiagin . Amerikin s kult ros techniskumas, jos medžiaginis pob dis ir žmogaus galvojim formuoja kitok , nei europin kult ra. *Amerikin s kult ros žmogus yra praktiškas ir konkretus.* Jis nem gsta svarstyti paini problem , bet nori tur ti greit konkret atsakym ir j tuoj pat praktiškai išbandyti. Jis nori naujas id jas tuoj pat pritaikyti, kad b t naudos, kitaip jos jam ne domios.

Atsinešusi, kad ir dažnu atveju nes moningai diegt , europin s kult ros pagrind ir stipriai veikiama amerik in s kult ros, manoji generacija yra ši dviej kult r kryžmin je ugnyje. Suprantama, kad *galvojantis šios generacijos jaunuolis nuolat jau iasi savo viduje skaldomas, draskomas.* Senose formose jis neišsitenka, o naujoji aplinka j traukia save. Ir, vietoj vyresni j supratimo ir paramos, jis dažniau išgirsta priekaišt , jau ia jam reiškiama nepasitik jim , kartais net pasmerkim .

2. *NESIJAU IAME TREMTI-
NIAIS, BET NENORIME
N IŠEIVIAIS BŪTI*

Idealu būtų, kad manoji generacija galėtų jaustis tremtinių generacija. Tremtinis, egzilas, politinis pabėgėlis tuo skiriasi nuo paprasto išėivio, emigranto, kad visada puoselėja viltį ir nori grįžti namo, tik damas susidarysiant grįžimo galimybė. Svetimame krašte jis jau išias gyvena tik laikinai. Savo pasitraukim iš tarynų jis jau iš tik kaip pareig savo sugebėjimus panaudoti vien vienam tikslui — atstatyti status quo ante, mūsų atveju — Lietuvos išlaisvinti iš sovietinės okupacijos.

Jei tremtinis dar nėra subrandęs žmogus, jo tikslas yra pasisavinti viską, ką svetimas kraštas turi geriausio, neatsisakant tačiau savo paveldotosios kultūros, iki maksimumo išugdyti visus savo gabumus, kad juo naudingesnis galėtų būti savo paliktajam kraštui. Savo kuryba jis ne sujungs svetimojo krašto kultūrą, kurios poveikis gali praturtinti jį, bet ne asimiliuoti.

Deja, mano generacija nesijauia politiniais pabėgėliais. Mažiau tik valstybės žlugimui ir tebegyvendama jo pasekmes, ši generacija neturi pasitikėjimo

Lietuvos ateitimi ir nėra tikra (tikrum suprantant tikėjimo, ne žinojimo prasme), kad tremtis galėtų veikiai pasibaigti. Šiai generacijai kyla abejonų, ar Lietuvos valstybė gali atsistatyti. Tarptautini santykių raidoje ji mato visiškai priešingas tendencijas. Didžiosios galys Lietuvos likimu nėra tiesiogiai suinteresuotos, o patys lietuviai negali Rusijos veikti. Gyvendama milžiniškoje valstybėje, ši generacija jau prisim viską gyvenime matuoti pagal turto ir medžiaginių galios saik. Šiokių saiku seikiant, Lietuva pasidaro labai mažutė ir nereikšminga. Tai taip pat amerikienės kultūros poveikio rezultatas.

Nesijausdama politiniais pabėgėliais, ši generacija vis dėlto nenori tapti ir paprastais išėiviais ir visai sijugti naujojo krašto gyvenimui, užsiangažuoti dirbti tik naujojo krašto gerovei, su gimtuoju kraštu nutraukiant beveik visus ryšius. Nepaisydama jų kamuojančių abejonų dėl Lietuvos politinės ateities, ji jau iš savyje tam tikrą balsą, kuris ji šaukia dirbti gimtojo krašto naudai. Jos negali patenkinti vadinamas airiškas ryšys su taryne, apsireiškiama šv. Patriko dienų žalios spalvos demonstravimu.

Nesijausdama egzilais ir nenor dama paprastais ateiviais aklimatizuotis naujame krašte, manoji generacija kažkaip instinktyviai dairosi savojo kelio, pasaky iau, tam tikro vidurio tarp egzilo ir išeivio. Tai n ra lengva. Jau dabar galima konstatuoti, kad tam tikra šios generacijos dalis yra amerikiniu keliu pertoli nu jusi ir savajai tautai nubyr jusi. O ir ta dalis, kuri pasiryžusi išsilaikyti lietuviškoje plotm je, kuri nenori pasidaryti tik Lietuvos biu liais, kokiais gali b ti ir kiekvienas kitatautis, bet visur ir visada nori išlikti ir reikštis lietuviais, gindama savo tautin individualyb , turi ne tik nuolat bud ti, bet ir kovoti savo vi duje.

3. PRAKTINIAI SUNKUMAI IR KAIP JUOS PALENGVINTI

Manoji generacija yra dvikalb . Jai jau yra lengviau ir m s tyti angliškai. Angl kalboje ji lengviau randa savo min iai tikslesni išsireiškim . Lietuvi kalbos žodynas jai atrodo neužtenkamas visiems gyvenimo reikalams, ypa moksliniams darbams. Tod l suprantama, kad net ir tie, kurie link save kontroliuoti, kad nem styt angliškai, turi nuolat vargti, jieškodami savo mintims lietu-

vi kalbos išsireiškim . Š kalbin sunkum senesnioji generacija nevisada supranta ir iš to padaro toli einan ias išvadas: jaunimas nebrangina savo gimtosios kalbos. Šis priekaištas kaip tik neigiamai veikia ir nevien jaun žmog atbaido nuo lietuviškos plotm s ir pastumia amerikini .

Kitas sunkumas kyla iš to, kad manoji generacija, pagr stai ar nepagr stai — kitas klausimas, *neturi pasitik jimo savo tautos kult riniais laim jimais.* Netur dama praktin s galimyb s lietuvi literat r , moksl , men pažinti iš tiesiogini šaltini , ši generacija priversta naudotis netiesioginiais. Susipažinusi su tos ar kitos k rybos srities garsenyb mis, ji patiria, kad švedas Par Lagerkvist gavo Nobelio premij , kad Ibsenas trauktas d stomuosius šio universiteto dalykus, kad iš j s koks naujas Camus romanas, bet niekur neaptinka lietuviu. Tatai j nuteikia, kad lietuvi k ryba, lyginant j su didžiais k rybos laim jimais, yra nereikšminga, nors faktiškai tatai dar nerodo lietuvi literat ros menkumo. Pati lietuviškoji kritika lig šiol n ra gelb jusi manajai generacijai susidaryti teising nuomon apie tautin s k rybos lyg .

Kas pasakytą apie literatūrą, tinka ir mokslui, ir filosofijai ir muzikai. Lietuviai maloniai išmėgdavo tik dailės menas, kuriame turime ir lietuvių, pasiekusių pasaulinį garbę.

Trečiaji sunkumas, su kuriuo manoji generacija turi bėdų, yra *Lietuvos praeitis* — tolima ir artimoji. Lietuviai mągstame didžiulį savo tautos praeitimi. Tautinio atgimimo laikais Lietuvos praeitis vaidino labai reikšmingą vaidmenį. Tada buvo vertingos ir Narbuto ir Daukanto istorijos. Lietuviai didesniai pasitikėjimui savimi sukelti Lietuvos praeitis buvo piešiama tik labai šviesi ir didinga. Nepriklausomos Lietuvos istorikai ir ši dienų rašytojai ta herojinę praeitimi dažnai stengiasi pagrįsti mūsų tautines aspiracijas. Bet mūsų lygomis tas argumentas neturi vertės. Atvirai sakant, mes susiduriame su Lietuvos istorijos kontraversiniais faktais, vairiais niuansais, visai skirtingomis interpretacijomis. Pradėję lietuviškos interpretacijos, pasijuntame lyg prakiurusiame laive. Juo labiau, kad naujoji mūsų versija dažnai grindžiama, atrodo, rimtais argumentais. Pvz. iš lietuviškų vadovėlių Vytauto Didžiojo teisinis padėtis visai kitaip atrodo, negu iš mūsų dabar teikiama.

Tatai sukelia netikrumą jausmą, kai tenka Lietuvos reikalas savo kolegoms ar šiaip amerikiečiams aiškinti ar nuo priekaištų ginti.

Antra vertus, kai tau sako, kad Lietuva mažytė, kad jos ateitis neaiški, kad jos kultūriniai laimėjimai nežinomi, tai visam tam priešinga kryptimi atsukti neužtenka kartoti apie mažą tautą teises ar mūsų herojišką praeitį, nes tatai amerikiečiai dar nepakankami mūsų teisiškai nepriklausomybės rodymai. *Konkrečiai galvojant, daiktinai kultūra ir technikinį pažangumą visų pirma vertinti amerikietis galima tikinti tik konkrečiais argumentais apie nepriklausomos Lietuvos techninį pažangumą, mūsų gerovės pakilimą, karybinius laimėjimus.* Deja, mūsų generacijos lietuvių studentas neturi konkrečių duomenų apie nepriklausomos Lietuvos laimėjimus. Jis juo mažiau gali kęsti, kiek Lietuva gali pasiekti, nepriklausomybę atgavus.

Tokia padėtis nėra naudinga nei manajai generacijai, nei pačiam Lietuvos reikalui. Sunkumams palengvinti noriu pateikti porą sugestijų.

1. *Reikia sustabdyti lietuvių studentų išsibarstymą JAV universitetuose, mąginant telkti*

bent po kelet , kad gal t tautiniu atžvilgiu b ti vienas kitam atrama.

2. Vyresniosios generacijos intelektualai tur t reguliariai kviestis po kelet manosios generacijos student ir draugiškai diskutuoti visus opiuosius lietuvyb s klausimus. Oficialus vien per organizacijas bendravimas n ra pakankamas. Tik, saky iau, intymesnis vyresniosios, ypa tos tarpin s ir manosios generacijos bendravimas galint manaj generacijj priiimti tautines tradicijas ir susidaryti tvirtesn ryš su gimtuoju kraštu.

3. Labai svarbus objektyvus

autentiškas Lietuvos istorijos kontraversini fakt nušvietimas, net jeigu tatai ir neatitikt m s tautin s ambicijos. Lygiai svarbu kritiškas Lietuvos kult rini laim jim palyginimas su kit taut k ryba. Tik tuo keliu galima atitiesti pašlij s manosios generacijos pasitik jimas lietuviškos kult ros lygiu ir Lietuvos praeitimi.

4. Vyresnioji ir tarpin generacijos man j generacijj visada turi ži r ti ne lietuviškosios, bet amerikini s aplinkos žvilgiu, nes tik vis bendromis pastangomis galime šios aplinkos poveik manajai generacijjai pozityvia linkme kreipti.

LIETUVI TAUTA garbingai pasirinko pirm j erškiais nuklot keli — žad jus iš pat pradžios didvyrišk kov , promet jiškus kent jimus, bet ir galutinio išsivadavimo vilt , nes kiekvienas tvirtas pasiryžimas laim ti iš esm s laim jimo pradžia. Ir mes galime b ti d kingi Apvaizdai, nul musiai m s tautai t kovos bei skausmo keli .

STASYS ŠALKAUSKIS

M S JAUNIMO PERSPEKTYVOS YRA M S PA I RANKOSE

----- B. VAŠKELIS, Toronto, Canada -----

Lietuvoje baig 4 gimnazijos klasi kurs , Luebecke sigijo brandos atestat , Toronte technikos mokykloje 4 met architektet ros ir statybos kurs , o nuo 1954 Toronte studijuoja universitete. Veikia skautuose, dabar yra Kanados lietuvi student s jungos pirmininkas ir T. Žiburiuose student skyriaus redakcijos narys.

I.

Kalbant apie jaunimo ateit , tenka remtis dabartimi. Šiandieninis jaunimas yra rytdienos senimas. Kokia yra dabartis, tokia bus ir ateitis. Tod l, nor dami projektuoti m s jaunimo lietuvyb s ateit ir bandydami statyti užtvankas besibraunantioms lietuvi ionykšt bendruomen svetimyb ms, pirmiausia turime realiai vertinti dabart .

Apskritai šiandienin lietuvyb s pad tis šioje Atlanto puse dažnai piešiama gražesnis spalvomis, negu tikrumoje yra. Darbai stengiamasi padidinti, j vert — padauginti, klaidos ir negerov s — palikti nuošaliai. Betgi pad iai objektyviai suprasti neužtenka tik džiaugtis viskuo, kas dar lietuviška, ar lietuviškai perteikiama, nes tai daugiau siejasi su vyresni ja karta. Pad iai objektyviai suprasti neužtenka ir vien paskat bei akstinim

jaunimui, kad jungt si vyresni j lietuvyb s darb , užsi-merkiant prieš visa tai, d l ko vyresniosios kartos vadovaujamo darbo gretose tokie reti jaunimo veidai. Pad iai objektyviai suprasti neužtenka ir atsi-remti tik atskirais pavyzdžiais, išleidžiant iš aki visum . Pagaliau, pad iai objektyviai suprasti neužtenka ir vien matyti nutautimo gr sm , pripažinti laiko neigiamas poveikis nuo savo kamieno atpl štai tautos šakai ir apgailestauti senosios išeivijos priauglio likimas. M s lietuvyb s pad ties objektyvus supratimas vis pirma privalo *išsiaiškinti bei sis monotinti, ar yra ir kiek pozityvi priemoni m s jaunimo nutautimo procesui sulaukyti ar bent sul tinti*. Pastar ja prasme ir nor iau pasvarstyti m s jaunimo perspektyvas.

II.

Paprastai po jaunatviško audringo veržlumo tarpsnio jauni-

mas kaip patvinusi pavasario up v l atsl gsta t v gyvenimo vag ir daugiau ar mažiau t sia vyresniosios kartos darbus. Bet m sojo jaunimo ionykšt pad ties yra daug kuo skirtinga nuo prastin s jaunimo pad ties laisvame ar net ir pavergtame, bet savame krašte. M s ionykštis jaunimas ne tiek savo t v , kiek svetim j takos yra veikiamas. Bepigu buvo nepriklausomoje Lietuvoje. Ten jaunimas savaiame nejuiomis augo tautin aplink . Jaun j id jos, pol kiai bei darbai buvo ne kas kita, kaip tik to paties tautos kamieno tos pa ios žem s sultimis mintanios naujos atžalos. Ogi m s ionykštis jaunimas savo tautin dvasi turi gaivinti ir stiprinti tik trupiniai iš vaikyst s tolstan i prisiminim , iš vyresni j pasakojim , iš knyg ar iš kit netiesiogini lietuvi b s versmi . Šis jaunimas stokoja tiesioginio ryšio su savo tauta bei jos kult ra. Jo tautin s s mon s bei dvasios formavimo ir ugdymo svarbiausias, o esamomis aplinkyb mis ir vienintelis veiksnys yra tik vyresniosios kartos ionykšt lietuvi bendruomen . Tod l, svarstydami ionykš io m s jaunimo perspektyvas, pirmiausia turime atsakyti klausim , *kaipgi*

faktiškai yra su ionykšt s vyresniosios lietuvi kartos misija jaunimui?

III.

Yra faktas, kad m s vyresnioji karta nebepaj gia efektyviai prabilti jaunimo šird . Veltui ji jaunimo kryžkel se kala skambiais vardais kelrodžius. Veltui jos ugningi pagraudenimai tautini šven i ir kitomis progomis. Veltui pamoksliniai straipsniai apie jaunimo pareigas savo tautai ir žemei. Kai žodži nelydi juos patvirtinantieji darbai ir nuoširdumas, vyresniosios kartos prašantieji, skatinantieji ar spjantieji balsai nesujudina jaun širdži ir nepalenkia valios.

Jaunimas pasigenda vyresniojoj kartoje tolerancijos, atlaidumo. Nemato ar retai temato šviesi asmenybi , kurios, nepaisydamos pasaul ži rini ar partini etike i , nuoširdžiai sveikint kiekvien tikrai lietuvišk pasireiškim , nematuodamos jo tik dešin s ar kair s specifiniu masteliu. Jaunimas vyresniojoj kartoje nemato nei pavyzdži , nei vadov . O vyresniosios kartos visuomenin s veiklos priemon s ir metodai jaunimui atrodo atgyven ir neefektyv s. Jaunimo akimis ionykšt s tautin s m s bendruo-

men s vyresnioji karta jai duoto egzaminu ra kaip reikiant išlaikiusi ir todėl netinkanti vadovavimo pareigoms. Net ir buv jaunimo autoritetai šiandien yra kažkaip nuo jaunimo atitrkę ir izoliavę tik siauruose rateliuose. Ir jie jau nebepajigia uždegti ir patraukti jaunimo masių.

Todėl nenuostabu, kad ionykštis mūsų jaunimas vis labiau linksta jieškoti savo atramai autoritet šalia lietuvi bendruomenės. Net tam tikras dalis ir to mūsų jaunimo, kuris jau buvo statytas lietuviškąjį keli ir jungtas lietuvi organizacijas, po kurio laiko palieka lietuvi bendruomen ir nueina svetimuosius. Vlgį tam tikra dalis ionykštio mūsų jaunimo, net ilglesn laikaktyviai dalyvavusio tautinėse mūsų organizacijose, ilgainiui pasijunta išaugusi t organizacijų uždavinius bei veikimo metodus ir kažkaip savaime nutrūksta su tomis organizacijomis savo ryš ir, nerasdama sau pritapti tinkamos kitos lietuvi organizacijos, pasidaro pasyvi lietuviškojo gyvenimo stebtoja. Tai lietuviškosios veiklos apyvartai šalis kapitalas. Ir tik, palyginti, negausi dalis jaunimo, dalyvavusio jaunimo organizacijose, savo lietuviškąjį idealizmą stengia išlaikyti gyv ir

iš jų savarankišką gyvenimą. Tai jau klausimas, kiek toki idealist betur sime po dešimties ar dvidešimties metų! Yra faktas, kad jaunimo telkimas dabartinės organizacijos vis labiau sunkėja. Studijuojantį augštosiose mokyklose vis daugiau, bet tik dalis jų sujungia dabartinės lietuvi student organizacijos. Tai labai aiškiai mato ir ateitininkai, ir santarieiai, ir skautai ir bendrosios student organizacijos. Tai tam tikras SOS mūsų tautinei bendruomenei.

IV.

Nusikaltimas būtų nuvertinti ionykštis lietuvi vyresniosios kartos pastangas ir aukas, keliant Lietuvai išskurdo ir išvedant laisvą gyvenimą. Vyresnioji karta dirbo kaip mokytojas, bet dirbo iš širdies. Kartais ir klydo, bet iš klaid mokėsi. Yra faktas, kad jos darbai rezultatai buvusiai nepriklausomai Lietuvai tikrai buvo milžiniški. Dalis vyresniosios kartos ir ja, kaip tremtiniai ar kaip išeiviai, tebeaukoja savo jėgas ir laiką vairiems darbams Lietuvai. Kiekvienoje lietuvi kolonijoje nesunku pastebėti vyresniosios kartos pasiaukojimo bei idealizmo pastangas. Tiesa, tos idealistinės pastangos dėl vyresniosios

kartos nevieningumo ir tarpusavini kiviir dažnai b va nes kmingos ar neatneša tiek pozityvi rezultat lietuvybei, kiek gal t atnešti. Ogi jaunimo jos nepatraukia dar ir d l to, kad nesuderintos su laiko dvasia. Pvz. jaunimas nestengia jau sigyventi vyresniosios kartos tiesiogiai išgyvent praeit . Vyresniosios kartos didžiavimasis ta praeitimi jaunimui atrodo tolygus didžiavimuisi sudužusios brangios vazos šuk mis, tarsi šuk s gal t atstoti pa i vaz , kuri faktiškai rus bolševik jau eil met kaip yra sudaužyta. Lietuvos nepriklausomyb s š kis ionykš io m s jaunimo nei žavi, nei patraukia. D l to vyresnioji karta skundžiasi jaunimu, o jaunimas savo ruožtu kaltina vyresniuosius, nors faktiškai nei tie, nei tie nieku n ra d ti.

Nekalta vyresnioji karta, kad, savo geriausias j gas atidavusi t vyn s gerovei ir pažangai kurti, dabar savo gyvenimo saul lydyje žiauri aplinkybi išblokšta iš savojo krašto, nepa j gia prie naujos aplinkos prisitaikyti ir jaunajai kartai nesugeba kv pti savosios jaunyst s kadaise gyvento tautinio idealizmo dvasios pol ki . Suprantama, šios kartos mintys ir troškimai nuolat plaukia anapus Atlanto, gintaro žem , ku-

rioje prab go gražiausios jos gyvenimo ir išsipildymo dienos, kuriai ji skyr savo talentus, sugeb jimus, savo išmint ir sveikat , o kartais rizikavo ir savo gyvyb .

Lygiai yra nekaltas ir ionykštis m s jaunimas, kad, t pa i žiauri aplinkybi išblokštas iš gimtojo krašto dar nesp j s j augti, negali suprasti vyresniosios kartos sentiment praei iai ir nenuovokos, kad stov jimas gyvenimo srov je dar nereiškia, jog ir pati srov v stovi.

Konkre iai vyresniosios kartos ir jaunimo santyki kompleksas arba vyresniosios kartos misija jaunesniajai pozityviai gali b ti sprendžiami, tiktai nepaneigiant n katros kartos psichologijos ir pripaž stant, kad jaunimas savo ateities negali aukoti praei iai, kad ir kaip ji b t buvusi graži ir didinga. Suprantama, visokiu atveju vyresniosios—jaunesniosios kart santyki klausimo atsakymas turi atsiremti lietuvišk ja plotme.

Tais konstatavimais nenoriu nuvertinti nei vyresni j kart , nei jos vadovaujamas organizacijos. Bet, vertindami dabart ateities perspektyvoje, negalime užsimerkti prieš fakt , kad veik visa dabartin vyresniosios kar-

tos vadovaujama veikla ir jos metodai nėra užtenkami ionykšio m s jaunimo lietuvių bei net dabartinėje padalyje išlaikyti, nekaltant apie padalyje pagerinimą. Dabartin lietuviškoji veikla, palyginta su svetimos aplinkos skleidžiamu nulemtu jimu, yra tik senovinio medinio arklo vaga, kai nulietuvijimas ionykšio m s jaunimo dvasi tarsi traktoriniais daugiavagiais purena.

V.

Šiokiomis aplinkybėmis m s jaunimo perspektyvos atsimuša dilemą: *ar jaunoji karta turi rikiuotis vyresnįjį, turi jungtis vyresniosios kartos vadovaujamas organizacijas ir senaisiais metodais tisti lietuviškąjį veikimą? Ar jaunesnioji karta, nors ir nepaneigdamas vyresnįjį patirties ir talkindama j vadovaujamiems veikiniams bei organizacijoms, pati turi lietuvi bendruomenėje reikštis savarankiškai ir per savas organizacijas?*

Teoretiškai pirmoji galimyb dažnam gali pasirodyti tinkamesnė. Gali atrodyti idealipadėtis, jei ionykštis m s jaunimas ar bent didžioji jo dalis pajgtų sujungti vyresniosios kartos veikimą ir jį pratęsti. Praktiškai tai jau, kaip jau augš-

iau yra konstatuota, ši galimyb pasirodė m s jaunimui nepritaikoma. Jaunimas nenorimaišytis vyresnįjį tarpusaviniu barniu bei kivirūsu. Susiskaldę, susiniovę ir t savo koš srbkis patys, nes mes jos nevirškiname, — galvoja jaunimas. Jis negali suprasti, kodėl jam nedera dalyvauti kad ir kurios vienos grupės suorganizuotoje lietuviškąjį reikal demonstracijoje svetimiems. Tokiame atsiribojime jaunimas žvelgia tik siaurą partiškumą, dejas, pastatytą augšiau bendrojo lietuviškojo labo. Tad jaunimas niekaip negali pritapti prie vyresniosios kartos nuotakų.

Besistengdami jaunimą rikiuoti vyresniosios kartos keli, po keleri met lietuvių stinam galime išvysti labai apverktinoje padalyje. Ir tiesiog skaudu, kad vyresnioji karta lig šiol šiuo atžvilgiu nėra parodžiusi nei sveikos nuovokos apie tikrą jaunimo lietuviškąjį reikalą padalyje, nei praktišką pastangą atsiliepti jaunimo gyvybines problemas. Atrodo, kad vyresnioji karta vis dar tebesitiki savo vairiomis vilionimis ir pamokslais patrauksianti jaunimą, nors šiokios pastangos aiškiai pasmerktos nepasisiekti, nes, kaip senosios išėivijos prieauglio likimas ir dabartinis

tremties patyrimas moko, jos nesulaukia jaunimo nuoširdaus atgarsio.

Antra vertus, atsisakymas sprauti jaunim vyresniosios kartos gretas šiai kartai reiškia bent dalin arba ir visišk atsisakym savo grupini ateities svajoni bei siekim , o kartais ir turim visuomenini pozicij . Taigi pati vyresnioji karta jaunimo atžvilgiu yra prieš dilem .

Nor dami efektingai prabilti jaunim ir j uždegti nauju ryžtu, nor dami jaunimo j gas jungti lietuvišk j darb ir j sustiprinti, nor dami jaunim auginti lietuvišk j kult r ir per j priaugan iajai kartai perteikti tautin s mon ir tautines tradicijas, turime ne vien tik naujais autoritetais jaunimui užimponuoti, bet privalome ir jaunimo psichologijos gilesnio supratimo, ir daugiau atidos jaunimo problemoms, ir mažiau praeities kopijavimo. Maža to. Jaunimui lietuvi bendruomen je išlaikyti privalome ir laiko bei vietos s lygoms pritaikytos, tolerancijos ir pasiaukojimo dvasia alsuojan ios, savo metodais jaunim patraukian ios ir jo nuotaikas atitinkan ios lietuviškojo veikimo organizacijos. M s pedagogai ir sociologai, ypa m s jaunieji

pritaikomosis psichologijos daktarai tur t savo žiniomis bei patyrimu prisid ti, nustatant lietuviškojo organizuoto veikimo priemones ir metodus, ypa atsižvelgiant jaunimo perspektyvas, jo dvasios strukt r ir nuotaikas, aplinkos veikim ir visokias kitokias dvasines ir medžiagines s lygas. Jaunesniosios kartos perspektyvos, mano supratimu, taigoja šios kartos tam tikr atsiribojim nuo vyresniosios.

VI.

Atsiribojim nuo vyresniosios kartos noriu suprasti kaip jaunimo savarankišk veikim , talkinant vyresniesiems ir su jais bendradarbiaujant. Jeigu norime dabartin jaunimo lietuvišk j reikal pad t pagerinti, tikrai turime surasti m s jaunimui ir senimui vieningos, nors ir nevienodos, lietuviškios veiklos bendr pagrind . Jaunimas su vyresni ja karta žengs t pat tiksl , nesivilkdamas tik vyresniosios kartos uodegoje, neb tinai vienaip su vyresniaisiais išsirikiav s ir neb tinai t pa i organizacin uniform d v damas. Jaunimas gali savo tautin bendruomen ateiti su naujomis id jomis, su originaliais pol kiais ir lig šiol nem gintais metodais. No-

riu tik ti, kad toks naujas v -
 jas jaunimo bur ms visos lie-
 tuvi bendruomen s tautin lai-
 vel gal t išplukdinti plates-
 nius ir gilesnius lietuviškojo
 veikimo vandenį ir išsklaidyt
 vyresniosios kartos tarimus bei
 nepasitik jim jaunimo idealiz-
 mu ir lietuviškomis nuotaiko-
 mis, o sykiu garantuot dar
 jaun lesnei priaugan i j kar-
 tai tautin s moningum , nes
 kelias jauniausiuosius tik per
 jaunesniuosius.

Be abejo jimo, senose veikimo
 formose ir senoje dvasioje su-
 sting konservatoriai prieš tok
 jaunimo savarankiškum gali
 šiauštis ir šaukti, kad tuo suda-
 romas ar didinamas pavojus nu-
 tolti nuo lietuvišk j tradicij
 ir t.t. Tai iau jaunimas jau ia,
 kad jau labai pribrend s laikas
 gyvybin s reikšm s lietuviškie-
 siems klausimams pajudinti iš
 kryžkel s, nes antraip jie neat-
 sakomi. Nor dami pad t taisyt-
 ti, neturime bijotis ir skaudes-
 ni operacij . Savo visuomenin
 subrendim , paj gum ir vie-
 ning tarpusavin bendradarbia-
 vim jaunimas jau yra pade-
 monstrav s, tiek organizuoda-
 mas jaunimo peticij , tiek reng-
 damas bendr jaunimo Vasario
 16-sios min jim , tiek kviesda-
 mas jaunimo kongres . Tai at-
 skiri reikšmingi vykiai, rodan-

tieji, kad jaunimas gali ir pa-
 stoviai vieningai reikštis ne tik
 bendros student s jungos plot-
 m je. Maža to.

VII.

Šalia atsiskyrimo nuo vyres-
 ni j yra b tina reforma ir pa-
 i esam jaunimo organizaci-
 j . Keldami šiokios reformos
 reikalingum , turime mintyje
 klausimus: ar dabartin s m s
 jaunimo organizacijos paj gia
 išugdyti savo narius tinkamus
 tautin s bendruomen s uždavi-
 niams atlikti; ar dabartin s m -
 s jaunimo organizacijos paj -
 gios savo narius paruošti lietu-
 vyb s t stinumui; ar ir kiek jos
 savo veikimo programomis ir j
 vykdymo metodais yra priau-
 gusios m s jaunimo dvasi , už-
 davinius ir nuotaikas; ar ir kiek
 j veikla ir priemon s tinka
 ionykš iam gyvenimui, tiek
 jaunim organizacijas tel-
 kiant, tiek j organizacijos prie-
 mon mis formuojant lietuvišk .

Dabartin ms jaunimo organi-
 zacijoms dažnu atveju vadovau-
 ja o dar dažnesni atveju le-
 miamos tokos daro vyresnieji.
 Kas ia negera? Negera ia yra
 tai, kad tokia vyresni j taka
 bei sprendimai dažniausiai re-
 miami visai kitomis aplinkyb -
 mis gytu patyrimu ir tod l
 neatitinka laiko dvasios ir jau-

nimo psichologijos. Pvz. kaikas m gina ionykšt je aplinkoje skiepyti jaunimui iš Europos atsigabentas politines nuotai kas, nors ionykšt je aplinkoje jos suvis ne skiepijamos. Negera ia ir tai, kad, bevadovaudami jaunimo organizacijoms, vyresnieji t vadovavim taip pranta, kad, ir išaug vadovaujamos organizacijos uždavinius, nenori vadovavimo užleisti jaunesniesiems, baimindamiesi, kad be j organizacija nepakrikt ar jaunimas nenuklyst , apleisdamas organizacijos reikalus ir t.t. Jaunim tатаi veikia neigiamai, juo labiau, kad jis žino nevien tok tarp vyresni j savo laiku dar jaunesnio amžiaus ir mažesnio patyrimo vadovavus jaunimo organizacijai. Negera ia ir tai, kad vyresni j vadovavimas dažnai bando taikyti esamoms s lygoms nepritaikomas ar netinkamas programas, netinkamus pasenusius nuostatus ar papro ius. Tatai tik demoralizuoja ir nuo organizacijos atstumia jaunim .

Esam jaunimo organizacij reforma ypa tur t atsižvelgti jaunimo dvasios bei nuotai k skirtumus. Pvz. vadinamoji “Rock and Roll” karta — jaunimas tarp 14 ir 18 met — labai skiriasi ne tik nuo V. Europos stovyklose brendusi j ,

bet jau ir nuo šiek tiek vyresni šioje Atlanto pus je br s tani j . Pvz. aiškus skirtumas m s studentuose tarp vadinam “fuks ” ir vyresni j kursor student . B dinga, kad “fuk sai” apskritai yra labai abejingai lietuvi student organizuotam veikimui.

Esam jaunimo organizacij reforma tur t liesti ir tautini papro i bei tradicij praktik . M s gyvenamoji aplinka m s tautini papro i bei tradicij praktikavimui n ra palanki, o kartais net turime sunkum savo tautinius papro ius bei tradicijas praktikuoti. Tod l neatrodo tikslingas užsispyrimas šiuo atžvilgiu neatsižvelgti gyvenam j aplink . Reikalingas tam tikras susiderinimas, kurio m s jaunimo organizacijos nevisada paiso ir tuo nepaisymu dal jaunimo atstumia nuo tautini papro i bei tradicij praktikavimo iš viso.

Per šimtme ius ugdytos m s tautos gražiosios tradicijos yra gyvos tik d ka tinkamo j perdavimo iš kartos kart . Laiko srov je vienos j tobul jo naujomis variacijomis, kitos gilesni šakn nepaj g leisti ir yra užmirštos. Jaunimas tradicijas prisiima ne kieno veriamas, bet savo laisva valia. Kad jo valia tradicijas ir pa-

pro ius linkt , juose turi b ti kas patrauklaus, gražaus, domaus, vertingo. Tik tuos paproius jaunimas praktikuos ir brangins, kuriuos bus sis monins, pam g s ir, kuriuos praktikuodamas, jaus pasitenkinim . pvz. jei kas m gint m s mergait ms kalb ti, kad jos gr žt prie lietuviškos tradicijos gyventi nedažytomis l put mis, tas b t iš anksto pralaim j s. Lygiai yra daug kuo ir daug kart keituisis šoki tradicija. Buvo madingos valencijos, madingi arlestonai. Buvo svingo dienos. Šiuo metu tušios pastangos vardan tradicijos kovoti su "Rock and Roll". Jokia konservatizmo dvasia nepaj gt nuo to šokio jaunimo sulaikyti, o tik past m t jo dal svetimuosius.

VIII.

Svarstydami jaunimo perspektyvas, negalime aplenk ti jaunimo tarpusavinio tarporganizacinio bendravimo ir bendradarbiavimo. Organizacin ar ideologin izoliacija m s s lygomis lietuviškuoju poži riu nepateisinama. Bendromis pastangomis vykdydamas bendruosius tautinius uždavinius jaunimas ne tik gali geriau tiems uždaviniams pasitarnauti, bet ir geriau suprasti skirtingus

ideologinius nusistatymus, ir išsiugdyti džentelmenišk respekt skirtingoms nuomon ms ir prasti objektyvi , konstruktyvi id jini priešinink kritikk bei objektyv nuopeln pripažinim savo konkurentams. Tarporganizaciniam jaunimo bendravimui ir bendradarbiavimui gražiai pasitarnauja bendri suvažiavimai, kongresai, švent s. Didelis žingsnis šia prasme b t žengtas priek , jei jaunimas tur t ir bendr savo spaudos organ , aplink kur gal t spiectis visi jaunieji plunksnos žmon s. Tai b t ne tik tarpideologin s tolerancijos mokykla ir jaunimo id j bei aspiracij pasirodymo scena, bet ir viena iš geriausi priemoni jaunimo kalba prabilti jaunim .

Dabartin m s jaunimo spauda beveik visa seka vyresni j spaudos šablonu. M s jaunimas, atrodo, dar spaudos bare n ra padar s tiek pažangos, kaip visuomeninio darbo lauke. Vadinami jaunimo skyriai ar puslapiai dienraš iuose dažniausiai atstovauja tik vienai ar kitai grupei ir daugiau ar mažiau nudažomi dabartiniam m s jaunimui nepatrauklia spalva.

Kaip "Lituanus" eina bendromis viso jaunimo pastangomis

angliška kalba ir svetima pasauliui informuoti, lygiai taip visoms jaunimo pastangoms galėtumėte ir savajam jaunimui informuoti bei jo tautinei sėkmei formuoti lietuviškas jaunimo žurnalas. Tai galėtų būti ne tik jaunimo tribuna ir jaunimo lietuviškojo veikimo koordinuotojas, bet ir atrama jaunimo žurnalistinms jėgoms bristi ir spaudos etikai šismoninti, nes lietuviškos spaudos etikos dabartinis lygis jaunimui dažnai tiesiog piktina.

Be abejo, visoms jaunimo bendrą pastangą organizuojamas veikimas pirmiausia turėtų būti nukreiptas tautinės kultūros apraiškoms. Jis daug kas gerintina. Lietuviškoji kultūra, jei taip galima išsireikšti, yra daug kultūringesnė, negu neretai mes stengiamės ją pavaizduoti ar parodyti. Neretai ir su gerais norais, bet stingant nuovokos ir jėgų, mūsų kultūra labai nevykusiai atstovaujama. Tada ne tik neparodo mūsų tautinės kultūros tikro veido, ne tik sudaro apie ją klaidingą spūdinį vaizdą, bet neretai atstumia ir mūsų jaunimą, kuriam menkaverčiai, šabloniški, klaidingi ir be skonio pateikti tautinės kultūros gabalai kartais staigiai gada prisipažinti esantys, lietuviški.

IX.

Dažnai jaunimo perspektyvos bandomos susieti su Lietuvos valstybinės nepriklausomybės atstatymo perspektyva. Aišku, Lietuvos išsilaisvinimas iš okupacijos ionykšios mūsų jaunimo perspektyvoms yra didžiausios reikšmės faktorius. Gyvenamoji aplinka veikia žmogų. Pvz. kaikurie mūsų studentai, dar tik prieš kelerius metus kaip DP atvykę šiaurės Atlanto, nuvykę atgal Europoje studijuoti, jau pajutę tam tikrą sentimentą — namų sentimentą — Amerikai. Tas namų sentimentas gyvenamajam kraštui bus juo stipresnis mūsų jaunimo priaugimo kartoje. Ir juo Lietuvos išsilaisvinimas ir grįžimo tėvynei momentas tolesniam ateit, juo stipresniam ionykšios mūsų jaunimo namų sentimentas gyvenamajam kraštui. O augštas gyvenimo lygis, visokeriopi techniniai patogumai, demorkatinė santvarka namų sentimentą vaidmenį gyvenamajam kraštui ypatingai stiprina. Tačiau kad ir kaip stiprus būtų tas namų sentimentas gyvenamajam kraštui, jis niekada neapspręsis ir negali apspręsti žmogaus tautinės priklausomybės, tautinės sėkmes ir dvasios. Zoologijos sode gimęs ar brenęs lietas be abejo

“nam sentiment” gali turėti savo narvui. Bet dėl to dar tas ar kitas zoologijos sodas niekada netaps lietuviškimis.

O kad nam sentimentas gyvenamajam kraštui neužgožt tautinissimonis ir to paveiktas mūsų jaunimas nepradėt “filosofuoti”, kad jam lietuvių būtų neprasminga, nes Lietuvos išsilaisvinimo perspektyva neišiki ir tų ngr žimas netikras, tai nuo šiokios “perspektyvos” mūsų jaunim tegali apsaugoti mūsų tautiniss bendruomenis — pradedant gimtąja šeima ir baigiant vis laisvojo pasaulio lietuvių sutelktine šei-

ma — nuolatini s planingos lietuviųbei išlaikyti pastangos. Nesvarbu, kada Lietuva išsilaisvins ir susidarys gr žimo galimybės. Antai, Izraelis išsilaisvino tik po dviejų su viršum t kstan imet. *Svarbu betgi, kad tautiniss priklausomybissimon būtų perteikiama iš kartos kart.* O š pastarj uždavini s kmingai vykdysime tik tada, kai ir senimas ir jaunimas, pagarbiai pakl kepur praei iai, pasidiss švarkus ir atsiraitos marškiniai rankoves mūsų tautinei dabar iai. Mūsų jaunimo perspektyvos yra mūsų pa i rankose.

JAUNUOMEN apskritai yra reformatoriškai nusitekusiai. Ji yra jautri tam, kas yra negera pasaulyje ir pa iame žmoguje, ir tiki, kad reikia tik geros valios, kad viskas gal t būtų pakeista ger pus. Ji mažai vertina, ar net visai nevertina susidariusi tradicij ir sunkiai paken ia gyvenimo šablon. Kas nauja ir ypatinga, kas laimima nauja k ryba, patraukia jos d mes ir sužadina jos entuziazm. B dama jautri taip pat ir savo netobulybms, jaunuomen gyvai nori ir ryžtasi tobulintis ir tobulinti pasaul.

Vyresniame amžiuje tas pasiryžimas susilpsta ir dažnai visai išnyksta, kai patiriama, kaip sunkus yra pažangos kelias, kiek apsiyylim ir skausm jis slepia. Bet kas nesuklumpa tarp t sunkenybi, nenusivilia nepasisekimais ir nenustoja traukos tobul ti, tame yra dvasia, nes jis yra dvasiškai jaunas.

STASYS ŠALKAUSKIS

JAUNIMAS IR ŠEIMA: MANO

----- ALDONA KRIKŠ I NAIT , Elmhurst -----

Gimusi prie Pasvalio; gimnazijos mokslus jo Telšiuose ir juos baig Oldenburge. Pabaltijo un-te studijavo vokie i kalb , bei literat r ir pedagogik . Baig Illinois un-t ir gavo teis d styti vokie i kalb . J d st Illinois un-to High School, Urbana, dabar Elmhurst taip pat High Schol. Studentaudama dirbo student ateitinink s jungoje, dabar dalyvauja lietuvi organizacijose bei amerikie i profesin se draugijose.

1. Jaunimas didmies io aplinkoje

M s gyvenimo s lygos taip susiklost , kad, b dami kinink tautos vaikais, tur jome pasidaryti didmies io gyventojais. Patekome triukšm , skub jim , r kian ias reklamas, nerami ir nepatvari , komercijos ir materializmo dvasia persunkt didmies io aplink . Jaunus žmones domina ir traukia viskas, kas nauja ir nepatirta. O didmiestyje toki dalyk apstu. Pirmiausia didmiestyje apstu praktiškumo, apstu jieškojimo patogum ir pasipelnymo, apstu pigi , gilesnio sp džio nepaliekan i ir susitelkimo nereikalaujan i pramog . Tiesa, didmiestyje glaudžiasi ir mokslo bei meno židiniai. Bet kadangi paskaitos, koncertai, parodos ir p. dalykai reikalauja susitelkti, tai m s d mesio nelabai traukia. Jiems neturime n laiko. Didmiestyje mes ryškiai pajuntame kov d l b vio. Ši kova

beveik nepalieka vietos idealizmui, nes kai reikia skub ti sot materialin gyvenim ir visomis j gomis kalti pinigais, sunku rasti laiko dvasiai palepinti ir pasiaukoti.

Didmies io skub jimas ir tik savo reikal ži r jimas, žodžiu, didmies io dvasia stipriai taigoja ir m s jaunim . Ir labai dažnai mes pasileidžiame pasroviui. Mes nenorime išsiskirti. K mes renkam s studijuoti? Kas apsprendžia m s pasirinkim ? Pašaukimas ar nauda? Atrodo, kad dažniau pasirenkami tie mokslai, kurie daugiau pinigų gali atnešti. Tik d l to turb t humanitariniai mokslai tiek maža kandidat m s jaunime suranda. O apskritai pagal ionykšt s mokyklos krypt m s jaunimo bendrasis išsilavinimas darosi labai l kštas, o jo profesinis išprusimas labai siauros specialyb s apr žtas.

Bet ypatingai mums imponuoja ionykštis demokratin s lais-

ŠEIMA — LIETUVYB S PILIS

v s pabr žimas. T laisv mes linkstame suprasti kaip neap- r žt leidim daryti visk , kas mums teikia malonumo, nepai- sant, ar tai moralu, ar nemora- lu, ar tai teisinga, ar ne. T v , mokytoj , vyresni j ar baž- ny ios bet kuri intervencija d l tokios laisv s praktikavimo mus slegia kaip nepakeliami laisv s varžtai. Tod l mes linkstame neigti bet kur autoritet .

Kad m s jaunimas gal t min toms svetimojo didmies io neigiamyb ms spirtis, jam rei- kia aštraus proto, tvirtos valios ir jautrios širdies. O iš kur jam tai imti? ia ir nukrypsta vis akys šeim .

2. Šeima—lietuvyb s pilis

Šeima yra pats mažasis orga- nizuotas tautos vienetas. Kiek lietuviška ir religinga bus m - s šeima, tiek lietuviška ir stip- ri savo tautine dvasia bus m - s jaunuomen . Lietuvi šeima turi b ti ta ne veikiama did- mies io takoms tvirtov , ku- ri atsimušusios sud žtu visos didmies io neigiamyb s. Angl pasakym “mano namai — ma- no pilis”, mes tur tume para- frazuoti “mano šeima — lietu- vyb s pilis”. Savaiame aišku, kad ne kiekviena *lietuvi* šeima jau tuo pa iu yra ir *lietuviška*

šeima. Lietuviška šeima yra tik ta šeima, kuri giliai, s monin- gai lietuviškai apsisprendusi ir supranta bei vykdo savo tautin pašaukim ir pareigas. Kuo praktiškai tatai apsireiškia?

M s tautin s ypatyb s yra m s kalba, papro iai ir apla- mai visa tai, k vadiname lie- tuviškojo charakterio b dingais bruožais: svetingumas, nuošir- dumas, teisingumas, religingu- mas, sav papro i bei tradici- j branginimas. Šias savo tau- tines ypatybes lietuviškoji šei- ma ir puosel ja, apsaugodama jas nuo svetim j didmies io gr sm s. Konkre iai lietuvišk - j šeim charakterizuoja šiokios pagrindin s žym s: tik lietuvi kalbos vartojimas santykiau- jant su lietuviais, pirmiausia pa ios šeimos sienose; tautini papro i bei tradicij praktika- vimas; savo gyvenam j patal- p , o savarankiškai besiver- ian i j , ir savo darbo patalp tautinis atspalvis, jas dekoruo- jant m s tautinio liaudies me- no ar m s meninink k ri- niais; d mesys ir pagarba lietu- viškai knygai ir aplamai tauti- nei spaudai; religingumas ir tik lietuviška malda; ryšys su arti- maisiais t vyn je ar Sibiro iš- tr mime, teikiant jiems para- mos, o per vaik tarpusavin

korespondencij suartinant juos su paia tauta t vyn je; vaik lituanistinis švietimas bei aukl jimas.

Lietuviškoji šeima savo tautin pašaukim ir pareigas gali s kmingai vykdyti tik b dama vieninga savo viduje. Kartais šis vidinis šeimos vieningumas pastatomas pavoj arba ir sunaikinamas jau pa i šeim kuriant.

3. Neviskas sutirpsta ir didmies io katile

Kurdamas šeim , kiekvienas nat raliai trokšta, kad ji b t jauki ir visada vieninga, galvodamas, kad abipusin meil atsitiktines tautyb s ar religijos skirtybes ištirpdys kaip pavasario saul pasitaikant snieg , kad n ženklo nebeliks. Tiesa, didmiestis tirpdo skirtumus. Iš paviršiaus ia neatskirsi, kas kurios tautyb s, kurios religijos, kurios profesijos. Didmies io katile tautyb s ir religijos yra taip susipynusios tarpusavyje kaip spalvos abstraktisto paveiksle. Atrodo, kad taip joms ir dera. Mokykloje ar darboviet je kasdien sutinkame vairi tautybi bei religij žmoni . Dažnai jie yra malon s ir šaun s m s kolegos, bendradarbiai ir draugai. Maža to. J kitatautiškumas mums kaip tik

patinka, nes mus intriguoja pažinti ar iau tai, kas kuriuo nors atžvilgiu mums yra tolima. Iš to prasideda draugyst . Pradžioje be jokio meil s atspalvio, bet v l liau dažniausiai nuvedanti meil ir mišri šeim . Jau turime aps iai tautiškai ir religiškai mišri šeim . Turime nemaža jaunimo, artimai bendraujan io su kit tautybi ar religij žmon mis. Mokykla, darboviet savaime ir neju io mis suartina žmones tarpusavyje. O sukilus jausm tvardyti ir savo nat ral polink apvaldyti reikia labai daug ryžto ir labai aiškaus supratimo bei pajautimo, kuo visa tai gali pasibaigti ne tik m s lietuvyb s, bet ir asmenin s laim s poži riu.

Neturiu tikslesn s statistikos, bet turimi duomenys rodo, kad m s mergait s tautiškai ir religiškai mišriam draugavimui ir mišri šeim k rimui yra mažiau atsparios kaip m s vyriškoji gimin . Kod l? Gal mergaites labiau patraukia savotiška su svetimaisiais bendravimo egzotika? O gal savotiškas menkavertiškumo kompleksas? Kas svetima — gera ir gražu, kas sava — menka, ne domu, neaptašyta. O gal ištaigos ir prašmatni pramog vilion ? M s vyrai, palyginti, dažnai turtingumu negali konkuruoti su

svetimaisiais. Pagaliau, gal ir pa im s vyr permažas d - mesys savoms mergait ms skatina jas draugyst su svetimaisiais. žodžiu, priežas i tam gali b ti labai vairi . Viena me universitete lietuviai studentai buvo suorganizav lietuvaits student s visuomenin teism . Svarbus kaltinimas buvo ir jos bendravimas su svetimaisiais. Kiek tam teismui pavyko pa i m s mergai i bendravimo su svetimaisiais problem iš esm s paliesti ir dokumentuoti ir ano universiteto lietuvaites studentes nuo mišri šeim k rimo gr sm s apsaugoti, neteko patirti. Teko tik gird ti, kad to universiteto lietuvait s student s po teismo kur laik su savo kolegomis lietuviais visai nesisveikinusios. Kaip ten bebuv , yra faktas, kad studijuojan iajam m s jaunimui, tris ketvir ius savo laiko praleidžiant universitete, dažnai visai atskirtam nuo savo tautin s bendruomen s, susidaro labai palanki dirva mišrioms draugyst ms ir j padariniams — mišrioms šeimoms.

Kokios praktiškos priemon s šiai neišvengiamai mišrumo gr smei pašalinti ar bent minimalizuoti? Be abejojimo, pirmoji ir pagrindin ia priemon yra gimtoji šeima. Jei gimtoji šeima bus diegus ir išugdžius

nesvyruojant žinojim ir sijautim , kad tik tautišškai ir religišškai vienalyt šeima yra vientelis tikras kelias asmenin laim , tada jokia svetim j egzotika, jokios turto, prabangos ir molonum vilion s nepaj gt , ar tik retais atvejais tepaj gt m s jaunim nuplukdinti mišri šeim deiv s Kirk s sal , kurioje jau tiek m - siški yra sukiaulinti. Kaip taisykl , tik tautišškai ir religišškai vieninga šeima gali perteikti savo prieaugliui ištikimyb savajai tautai ir t vynei. Mišri šeima m s gyvenimo s lygomis yra ne tik kapas prieauglio lietuvybei, — atskiros išimty s tik patvirtina taisykl , — bet ir didel gr sm šeimos patvarumui. Skyryb statistika tatai patvirtina. Mišri šeima neturi šeimas vidinei vienybei b - tino dvasinio pagrindo. Toki šeim riša tik fiziologinis ryšys, kurio dažniausiai neužtenka patvariai vyro—žmonos arba t v — vaik tarpusavinei santarvei ir vienybei sukurti bei išlaikyti.

Kalb dama apie tautin bei religin šeimos vienalytiškum kaip šeimos vidin s vienyb s b tin s lyg ir nurodydama m s jaunimui didel gr sm iš mišraus bendravimo, nat raliai vedan io mišrias šeimas, ia pat noriu pabr žti, kad tuo ne-

noriu išjungti m s jaunimo bendravimo su svetimaisiais iš viso. Atvirkšiai, laikau vienu svarbiu jaunimo uždaviniu per bendravimą su svetimaisiais supažindinti juos su m s tautine kultūra, su Lietuvos padėtimi ir laisvės kova, ir laimėti Lietuvai kodaugiau draugų. Tačiau šios r šies bendravimas dar neveria m s jaunimo peržengti bendravimo tikslo ribas. Taktas ir distancija visada garantuoja tokiam bendravimui reikiamą charakterį.

4. *Gr sminga tampa t v — vaik santykiuose*

Šeimos vidinei vienybei gr sm sudaro ne tik tautinis ar religinis šeimos mišrumas, bet ir t v —vaik nuotaik ir gyvenžiros priešingumai. M s šeimos šie priešingumai yra gana dažni ir gana ryškūs. Daugkuo visai skirtingos nuo m s tautai prastėlgimosi normos svetimos aplinkos veikiamas m s jaunimas dažnai galvoja apie savo t vus, kad jie laikosi ir savo vaikus reikalauja laikytis atgyvenusių nesmonių, kad jie nesupranta jaunimo ir j be jokio reikalo stambiai persekioja. Savo keliu t vai skundžiasi, negal su savo vaikais susikalbėti, nes jie taip veikia ir taip nekritiškai pasidav didmiesio

neigiamybms, kad šeimai pasidaro visai svetimi.

Tam tikros tamos t v ir vaik santykiuose visada buvo ir visada bus. Daug knyg ir straipsnių apie tai prirašyta. Daug vairi samprotavimų apie tai paskelbta. T vai turi gyvenimo patirtimi paremtos išminties. Visokias naujoves jie vertina objektyviai, santariai, kritiškai. Gyvenimo keliamus klausimus jie sprendžia apdairiai ir praktiškai. Naujas vertybes jie prisiima atsargiai ir apgalvotai. Vaikai, atvirkšiai, vietoj patyrimu paremtos gyvenimo išminties turi daug impulsyvaus entuziazmo viskam, kas nauja. Naujoves jie vertina subjektyviai: kas nauja, tuo pačiu jau ir vertinga, verta d mesio. Jie ne tik nekritiškai aplinkos atžvilgiu, bet veikia link savo "pažangumu" j pralenkti. Vaikai ne tik imlesni už t vus naujovms ir aplinkos takoms, bet ir veržlesni visa tai tuoj pat praktiškai vykdyti. Tod l m s gyvenimo dabartinimis slygomis nat rali t v —vaik tampa pasidaro gr sminga šeimos vidinei vienybei ir tuo pačiu šeimos tautinio pašaukimo vykdymui. Tod l labai svarbu yra ši tampa lig laiko ir tinkamai kanaluoti, kad nesuardyt šeimos vidin s vienyb s. Kaip to pasiekti?

Pirmiausia reikalingas abipusinis tėvų — vaikų pasitikėjimas. Tėvai visada turi turėti kantingumą su nuoširdžiai išklaustyti savo vaikus, suprasti ir sąjaukti jų pergyvenimus, pasiryžimus, projektus, jausmus, mintis, polinkius. Tėvų išmintis nėra druska, kuria jie, kada nordami, pagal savo skonį gali pasidėti savo vaikų dvasiai, kad ji apsaugot nuo svetimos didmiesčio aplinkos kenksmingumą. Savo keliu, jau iš pat mažens vaikai turi būti išmokyti, kad visos vertybės sukuriamos tik atsiramus tvirtais pagrindais ir kad jaunimas, atmesdamas tėvų teikiamas tautines tradicijas, ne tik atsisakyti tėvų ir senolių, per kartas kartas jusio, vertybių paveldėjimo, bet ir sugriauti vienintelį savo dvasios pamatą, be kurio ne manoma jokia nauja statyba. Jau nuo mažens jaunimas turi aiškiai žinoti, kad vaikų tai lyg seno miško atžalynas. Kaip tas atžalynas gali augti ir bręsti tik senųjų medžių paunksnėje, taip ir vaikų dvasia tinkamai plėtoti ir bręsti gali tik tėvų globoje. Atsiriboti nuo tėvų išminties ir niekinti ją patyrimu yra ne tik neišmintinga, bet ir negarbinga. Šioks vaiko auklėjimas turi prasidėti jau lopšy. Pavilavimo pa-

dariniai gali būti tragiški ne tik lietuvių, bet ir pačių šeimai.

5. *Jaunimo tautinis vaidmuo šeimoje*

Mūsų tautos ir mūsų pačių dabartinis sąlygomis tėvų tautinį atsakomybę už vaikus yra labai didelė. Ši atsakomybė jie bus pajėgūs nešti tik patys savo vaikų talkinami. Jai ir iškyla jaunimo tautinis vaidmuo šeimai.

Apskritai jaunimas yra pilnas kurybinių polkių ir pasaulio pertvarkymo bei tobulinimo idėjų. Nuosekle todėl tuos kurybinius jaunimo polkius atkreipti patys jaunimui, jo artimuosius, jo tautą, nes natūralus kelias nuo asmens žmonijai eina per savo šeimą ir savo tautą. Jeigu aš esu lietuvis, tai tuo pačiu turiu pareigą lietuvių tautai ir turiu valią apsispręsti jas vykdyti. O vykdydamas savo pareigas tautai, aš nešiu savo duoklį ir žmonijai, nes tautos sudaro žmoniją. Tautybė yra etninės vertybės. O šios rėšios vertybės vertinamos ne pagal jų naudingumą ar pelningumą, bet tik pagal jų vertingumą savyje. Teisingi turime būti vistiek, ar teisybė mums naudinga, ar ne, nes teisingumo vertybė yra vertinga pati savyje. Tas pats ir su

tautyb s vertybe. Tad suprasdamas tautyb s vertyb kaip etin vertyb , kuri kiekvien žmog saisto ir pareigoja, jaunimas ir turi stengtis b ti lietuviškas ne tik iš vardo, bet ir visu savo gyvenimu bei veikimu. Kitaip elgdamasis jis atitr kt nuo sav j , nors ir nepritapdamas prie svetim j .

Kuo konkre iai jaunimo lietuviškumas šeimoje gali pasireikšti? Pirmasias jis gali pasireikšti lietuvi kalbos vartojimu. "Tautin kalba, — sako A. Maceina, — yra tarsi tautos siela. Kol ji gyva, tol gyva ir tauta. Ir priešingai, nykstant kalbai, nyksta ir tauta". Bet ne užtenka tik pa iam lietuvi kalb santykiaujant su lietuviiais vartoti. Savo lietuvi kalb jaunimas turi perteikti pirmasias savo mažiesiems broliams, duodamas jiems pavyzd ir ži r damas, kad jie namuose ir visur kitur su lietuviiais tik lietuviškai kalb t . Ir kitais b dais jaunimas turi aktyviai savo šeimai talkinti ugdant maž j tautin s mon ir dvasi . Jaunimas, ypa akademinis jaunimas, turi r pintis šeimos lietuvišk ja biblioteka ir periodika. Savo meil lietuvišk jai knygai jis gali pareikšti ne tik nuosavu lietuvišku knygyn liu, bet ir savo atsid jimu patraukti prie lietuviškosios knygos vi-

s šeim . Jis turi pratinti lietuviškai skaityti ir lietuvišk j knyg branginti savo jaunesniusius brolius. Jis turi lavinti savo plunksn , kad, seniesiems pasitraukus, b t kas perima j žurnalistines pareigas. Savo šeimos o pirmasias savo pa i gyvenamas patalpas m s jaunimas turi prasti išdabinti tautiniais drožiniais, tautiniais audiniais, Lietuvos žem lapiais, žymi j m s tautos vyr atvaizdais, Vyties ženklų ir kitais panašiais pagražiniais. Ypatingai m s mergait s tur t atkreipti savo d mes šven i tautines tradicijas ir j palaikym šeimoje. M s jaunimas atskir šeimos nari ar visos šeimos pom giams tur t pajieškoti taip pat kurios tautin s išraiškos. Pvz. atitinkamas pam gis gali b ti nukreiptas i rinkim lietuvišk j plokšteli albumo, arba rinkim savai studij šeškai lietuvišk j straipsni iškarp . Maž j broli pom gis piešti ir karpyti gal t b ti kreipiamas lietuviškos tautodail s raštus ir t.t.

Niekas m s jaunimo neveria savo tautyb s išsižad ti. Niekas mums nekliudo lietuviiais b ti. Tik mes patys nevisada esame atspar s svetimoms neigiamoms takoms ir kartais silpnavališkai apleidžiame savo

tautines pareigas šeimai. Augščiau suminti keli konkretūs dalykai, kuriais jaunimas gali prisidėti prie lietuviškumo ugdymo ir išlaikymo savo šeimoje ir aplinkoje.

6. Šeimos talkininkai

Savo tautiniam pašaukimui vykdyti lietuviškoji šeima turi vairi talkinink. Svarbiausieji yra mokykla ir organizacija. Pirmiausia šeštadieninė liuanistinė mokykla. Tiesa, ji negali atstoti tikros normalios lietuviškosios mokyklos. Vis tik savo dromais liuanistiniais dalykais ji atlieka dideliai reikšmingą tautinio švietimo bei auklėjimo misiją. Smoningas lietuvis jos vaidmens negali nepastebėti ir nevertinti. Vis dėlto švietimojo didmiesio neigiama taka ir ia labai justi. Kaip faktin padėtis rodo, reikalingas priminimas t vams apie š lietuviyb s talkinink ir paskatinimas, kad juo pasinaudot . O ir pa iam m s jaunimui nevisos ir nevisados šios mokyklos yra lygiai patrauklios. Neliesdama to priežas i , noriu tik pažymėti, kad m s vyresnysis, ypa iai akademinis jaunimas tur t šiai mokyklai visaip padėti. Svarbiausia, kiekviena pasitaikanti proga tur t atitinkamai veikti t vus,

o ypatingai nuteikti pat mokyklin jaunim , kad šis ne tik pats liuanistin mokykl lankyt , bet ir savo nelankan ius draugus prikalt lankyti. Dažnai vyresniojo jaunimo paskata jaunesniesiems daugiau reiškia, negu pa i t v ar mokytojų .

Šeimos tautiniams uždaviniams daug gelbsti ir lietuvi parapij laikomos pradžios mokyklos. Ypa daug nuoširdaus susirpinimo ia rodo sesel s mokytojos.

M s akademinis jaunimas savo keliu tur t taip pat parodyti daugiau susidomėjimo liuanistiniais dalykais ir daugiau judrumo "iškovoti" savo universitete, kad liuanistiniai dalykai b t pripažinti ir kredituojami. Tai platus veikimo laukas, kuriame jaunimo iniciatyva ir veržlumas daug gali nuveikti.

Gal ne mažiau kaip mokykla šeimos tautinei misijai talkina organizacija. ia m s jaunimas turi graži prog išlieti savo entuziazm , išbandyti savo talentus, pareikšti savo profesinius polinkius ir organizacinius sugebėjimus. O svarbiausia, jaunimas ia randa tautin aplink . ia bendr id j ir siekim apjungtame vienmin i amžininink b ryje lietuviškoji bendra-

JAUNIMO KLAUSIMAI
SAU PA IAM

Ar esu s moninga(as) lietuv ms), kuri (s) vykdo tautines savo pareigas, visur ir visada prisipaž sta lietuve(iu), gina lietuvi tautos garb , puosel ja lietuvi kalb , papro ius ir tauriuosius lietuviškojo charakterio bruožus?

* Ar pasiryžusi(s) gr žti t vyn , nors ir b t labai patogus gyvenimas svetur?

* Ar pasiryžusi (s) kurti ir išlaikyti tik lietuvišk šeim , nors ir labai patikt turtin ga(s) kitataut (is) ?

* Ar stengiuosi savo intym draugavim apr žti tik lietuviais?

* Ar stengiuosi sigyti žini apie Lietuv ir jos problemas?

* Ar šalia savo profesinio tobulinimosi stengiuosi ir savo bendr j ypa lituanistin išsilavinim pl sti ir gilinti?

* Ar ir kuo, b dama(as) jaunesnioji(ysis) šeimoj, stengiuosi pad ti šeimai vykdyti savo lietuvišk j pašaukim ?

* Ar priklausau lietuvi organizacijoms ir kuo aktyviai dalyvauju j veikime?

*

Jaunimo kongreso paskaitininkas A. Krikš i nait s paskaitoje pateikti jaunimui klausimai 1957. VI. 29.

darbiavimo, draugiškumo, solidarumo dvasia sudaro nepralaužiam pylim , svetimojo didmies io takoms. ia vyresni j pavyzdys patraukia ir veda lietuviškuoju keliu ir abejinguosius ir didmies io dvasios sužalotuosius. Gaila, kad yra nemaža lietuvišk j šeim , kurios organizacijos vaidmens nesuvokia ir savo tautiniams uždaviniams vykdyti nepanaudoja. Faktiškai tarp lietuvi jaunimo netur t b ti toki , kurie jokiai organizacijai nepriklauso. Maža to. Pats organizacijai priklausymas dar nereiškia pasinaudojimo organizacijos teikiamaomis galimyb mis. Organizacijos galimyb mis pasinaudoja tik tas, kas aktyviai sitraukia jos veikim ir nevengia organizacini pareig , žinoma, s žiningai jas atlikdamas. Organizacija n ra koks sand lis ar šaldytuvus, iš kurio kiekvienas jos narys, jeigu jis ir nieko neb t pasid j s, kada ko užsigeid s, gal t pasiimti. Organizacija veikiau primena žaidyni aikšt , kurioje kiekvienas žaidimo dalyvis, nor damas laim ti, turi ryžtingai laim jimo siekti.

Jokiu atveju nepateisinami jaunimo atsikalb jimai nuo aktyvaus dalyvavimo organizacijoje tuo pretekstu, kad organizacijos veikla apmirusi, kad

JAUNIMAS VISADA BUVO PIRMOSE KOV EIL SE

VALDAS V. ADAMKAVI IUS, Chicago

Besit sianti krašto okupacija išskl mums nepramatytas problemas. Viena iš t problem tai jaunosios kartos išlaikymas prie lietuviško kamieno, kita— jaun j jungimas Lietuvos vadaavimo darban.

1.

Ramintis iliuzija apie m s nepajudinam tautin atsparum ir užmerkti akis prieš realyb neleidžia mums nei gyvenimas nei laikas. Tad ir keliame klausim : *ant kurio kertinio lietuviyb s akmens atsistosime ir kas mumyse išlaikys ilgus kovos dvasi ?*

veikimo metodai pasen ir pan. Kaipgi gali uola pajud ti, jeigu jos judintojas, užuot pa m s dalb j judint , rankas sud - j s tik aimanuos, kad uola nejud a iš vietos! Tik savo aktyviu sitraukimu organizacijos veikim , savo sumanymais ir iniciatyva, savo pavyzdžiu ir darbu galime nešti savo organizacijoms ir naujos dvasios, ir nauj metod ir jas pritaikyti vietos ir laiko reikalavimams. Tik

Jaunoji karta yra nauje aplinkoje, kuri savo mokykla, darbu, lengviausiai prieinama dvasine kult ra ir dar augštu civilizacijos lygiu formuoja nauj žmog . Sis žmogus normaliu keliu sijungia gyvenamos bendruomen s eiles, atiduodamas jai savo k rybin j g . Savojo krašto reikalai lieka graži, romantiška ir nepasiekiam a vizija, be kurios galima gyventi ir netrukdomai naudotis gyvenimo patogumais. Tai viena gyvenimo pus , kurioje šiandien esame. Kitoje pus je matome kovojan ios tautos vaizd kuris mus riša kraujas, meil , moral ir sentimentas. Ši

tada organizacija tikrai patalkins šeimai tautin pašaukim vykdant. Tod l ir norisi drauge su Lietuvos prisik limo šaukliu poetu Maironiu sušukti:

*Kaip vyrai, be baim s mes
stokim kov ,*

Kaip milžinas amži baisus,

*O meil t vyn s teb nie
vadovu*

Ir Dievas, kurs valdo visus!

dviej s lyg lietuviškas jauni-
mas yra formuojamas gyvenimi-
mui.

Jaunimo kongresas spr sda-
mas lietuviyb s išlaikymo pro-
blem , pripažino, kad tautin
kult ra neb tinai turi žlugti be
savosios žem s, jeigu jos k r -
jas, šiuo atveju lietuvis, stengs
savo tyru lietuviškumu priimti
svetim j ger sias vertybes ir,
perleids per lietuvišk j spekt-
r , atskleisti savosios kult ros
fone.

Savoji kult ra yra m s tau-
tin s egzistencijos laidas. Tad
tautinei kult rai formuotis ir
skleistis turime sudaryti tinka-
mas s lygas. *B dami be gimto-
sios žem s, kurioje tarpsta ir
formuojasi pirmoji meil sava-
jai kult rai, tremtyje turime at-
siremti šeim ir organizacij .*
Tai vienintelis tikros savosios
žem s lopas, ant kurio galime
dr siai atsistoti abiem kojom.
Šeima jaunajai kartai yra pir-
masis šaltinis, iš kurio semiasi
lietuviyb s ir pradeda for-
muoti lietuvišk charakter . To-
d l mes su pasig r jimu ir pa-
garba lenkiam galvas prieš di-
džium t v , kurie šiandien at-
lieka didel lietuviyb s darb
savo vaik aukl jime, bet sy-
kiu su r pes iu žvelgiame lie-
tuviškas šeimas, kurios savo
vaikus net atitolina nuo lietu-
vi tautos kamieno.

Teisingai koleg Krikš i nai-
t pasak , kad šeima yra ma-
žiausias organizuotas tautos vie-
netas, ir tod l, kiek lietuviška
ir religinga bus šeima, tiek lie-
tuviška ir stipri bus jaunuome-
n ir per j pati tauta ir jos
ateitis. Šeima turi b ti ta stip-
ri ir gyva lietuviška aplinka,
kuri atsimuš visa, kas neigia-
ma, ištirpt ir nepaj gt pereiti
jos ribas. Bet šiandien jau
nevisur galime pasidžiaugti ty-
ru lietuviškos šeimos vaizdu,
nes miesto blizgu iai nuodija
meil saviems interesams, ir
tai perduodama jauniesiems. Ir
po eil s met iš tokios aplinkos
iš j s jaunuolis norimas matyti
geras patriotas! O jeigu jis to-
kis n ra, dejuojame d l m s
li dnos ateities!

*Šeimoje žiebiama lietuviyb s
ugnis. Organizacijoje jinai si-
liepsnoja. Organizacija ne tik
išaugina lietuvių neužgniaužt
svetimos aplinkos; organizacija
ne tik parodo jaunimui, kad lie-
tuviyb n ra prieš šimtmet ar
dešimtmet užbalzamuota mu-
mija ir atvežta iš savojo krašto,
kaip muz jinis eksponatas. Prie-
šingai, organizacijoje pajunta
jaunimas, kad jis pats yra tos
lietuviyb s k r jas. Organizacija
yra tas veikimo laukas, kuria-
me gyvas žmogus randa savo
veikimo ir k rybos plotm .
*Mes turime išsines didel dva-**

sin turt , bet jis yra pad tas, tiksliau pasakius, išm tytas atskirose pastog se, ir jis žus be naudos, kaip kad gera ir naudinga medžiaga kartais dingsta archyvin se dulk se, o tik po šimtme io pradedama ja gr t is kaip istorine brangenybe.

Mes neturime net moralin s teis s prileisti, kad m s dvasiniai turtai dingt ir kad kas nors gr t si lietuvišku jauni mu tik kaip archyvine retenybe. *Mes esam gyvi ir skelbiam kad liksime gyvi rytojui.* Po m s tur s žengti jauna, k rybinga ir nauja karta, kuri nemažiau mok s vertinti ir suprasti lietuvyb , kaip kad j suprato m s t vai. Tad jaunimo kongresas šaukiasi visas lietuviškas organizacijas, kad jos savo darb t st dar intensyviau, kad pla iau atskleist lietuviškos veiklos duris ir parodyt vis lietuvišk turt naujai ateinan ioms kartoms, traukdamos savo eil sna naujas j gas nuoširdžiam lietuviškam darbu.

Turiu atkreipti d mes dar tai, kad darbas turi b ti darnus. Niekas lengviau negali pažeisti jaunos sielos, kaip pirmasis nusivylimas matant d žtant ideal nesantaikos, nesutarimo ir neapykantos fone. Lietuvišk organizacij darbas bus darnus, kai savo darbo pa-

grindu pad sime nuoširdum ir meil .

2.

Šiandien b ti lietuviu reiškia b ti kovotoju, nes tauta yra kovos pozicijose. Kovo jama už tautin gyvyb ir valstybin nepriklausomyb . Gyvename paradoksiniam moral s supratimo laikotarpyje. Laisv s interpretavimas tapo stipri j privilegija. Žodis "laisv " virto mados žodžiu, kur galima taikyti taip, kad jis tarnaut savam interesui. Ištisos tautos neteko valstybinio savarankiškumo, nes j gos principu paremta moral , pridengta dar išlaisvinimo vardu, tapo stipri j j rankiu. Nektokiose aplinkyb se netekome mes savosios laisv s. Dar sunkesn se aplinkyb se turime jieškoti teisyb s. N ra reikalo sav s apgaudin ti tik jimu, kad m s laisv s klausimas yra svarbus Vakar valstyb ms ir jos d lto prad s kar , kad atstatyt laisv ir nepriklausom Lietuv . Alyva ši dien pasaulyje yra brangesn nei svetimas kraujas. D l alyvos galima ir karu rizikuoti, o kad t kstan iai sukilusi patrijot miršta beginkliai komunistini tank traiškomi, pasaulio s žin nesudreb jo. Konferencij sali sienos sug r mirš-

tan i j šauksmo aidus. Ši realyb lietuvi jaunimui uždeda dar didesn pareig — mes turime eiti ir belstis didži j s žines, nepaliaujamai primindami jiems j skelbiamus moralinius sipareigojimus. Pasaulio politin pad tis vien diens tur s stabilizuotis. Jeigu savo nuolatiniu priminimu pasaulio politik tvarkantiems asmenims kelsime teis tus reikalavimus ir priminsime j sipareigojimus, m s balsas tur s b ti išgirstas.

Gyvenamas momentas reikalauja eiti visais mums prieinamais b dais vieš j pasaulio opinij . Jaunimas visada ir visur buvo pirmose laisv s kov eil se. Iš šios vietos aš si lau lietuvi jaunimui, organizacijoms, šven iant Lietuvos 40 met nepriklausomyb s paskelbimo sukakt , išeiti su nauju dideliu politiniu žygiu Jungtin se Tautose. Turime daug Lietuvai palanki draug vairi taut delegacijose. Tegu jaunimo atstovai eina š forum ir gyvu žodžiu bei paruoštais memorandumais kelia Lietuvos reikal tarptautin je plotm je. Jeigu Sovietai stengiasi rodyti Vakar pasauliui malon veid ir kalba apie sugyvenim , paraginkime Vakar pasaul priiversti Sovietus pirma atitaisyti

vykdyt smurt . Tai vienas konkretus si lymas.

Jaunimo darb plane yra informacijos apie Lietuv reikaldas. Darbas svarbus ir reikalingas. Išpl skime informacij apie Lietuv kuo plaiausiai. Tegu iš kiekvieno Lituanus puslapio sklinda Lietuvos šviesa ir telaimi jisai Lietuvai vis naujus draugus.

Toliau raskime b d išleisti ir paskleisti Lietuvos laisv s reikalu kelet stambi mokslini veikal , kuriems paruošti turime kvalifikuot žmoni . Praskinkime keli viešus Amerikos informacijos centrus.

3.

Aptariant lietuvi jaunimo sipareigojimus, randu prasminga išreikšti lietuvi jaunimo nuotaikas tremties politiniams veiksniams. Jaunimas tautos nepriklausomyb s ideal priima kaip šventenyb . Laisva Lietuva mums yra nekompromisinis tikslas. *Tod l jos laisv s siekime nematome jokio kito kelio, tik pagr st vienybe ir susiklausymu. Tos vienyb s mes trokštame matyti ir iš vis m s politini grupi . Jaunajai kartai buvusieji partij nesutarimai yra nesuprantami ir nieko nepasako. Mes negalime suprasti, kaip galima pask sti pasenusiuo-*

se 1905-j met partini program gin uose, vienos ar kitos konstitucijos pripažinime, 13 met vadistinio ar kitokio režimo beprasminguose gin uose, kai tuo pa iu metu pats kraštas naikinamas bolševikin s okupacijos ir šaukiasi pagalbos tautinei gyvybei gelb ti. Jaunoji karta su skausmu širdyje stebi spaudos puslapiuose papildam asmenin s neapykantos dumb l , kuris teršia ir visos Lietuvos vaizd . Tod l dr stame apeliuoti visas politines grupes kviesdami palikti praeities gin us ir nesutarimus apsijungiant vienam darbui — Lietuvai laisvinti. Nei mes, tremtyje b dami, apspr sime Lietuvai santvark ,

nei mes iš tremties gal sime j kraštui primesti. Nedrumskime gražios Lietuvos vaizdo tam jaunimui, kuris t Lietuv mato ir pamyl s tik iš savo t v l p .

Svarstydami lietuviškus reikalus, raskime savo širdyse šilumos, supratimo ir pasitaikiusi klaid kult ringo bei objektyvaus perži r jimo, be neapykantos ir pyk io prasiveržimo.

Parodykime realiais darbais, kad nelaim s valand mokame dirbti vieningai vienam ir tam pa iam tikslui.

Pirma gr žinkime Lietuvai laisv s dienas, o v liau, jeigu reikalas vers, išsiaiškinsime visus tarpusavio skirtumus.

----- VALDAS V. ADAMKAVI IUS, Chicago -----

Gim s 1926. 11. 3 Kaune. Gimnazijos moksl prad jo Kaune Aušros gimnazijoje 1939 ir 1946 baig Eichstaette. Akademes studijas prad jo Muenchene ir t s Illinois un-te technologijos fakultete; sykiu dirba inžinerijos firmoje. Aktyvus sportininkas ir veik jas student gyvenime. Santaros metraš i redaktorius ir dabartinis Santaros pirmininkas. 1956 vadovavo lietuvi stud. delegacijai teikiant peticij vicepr. Nixonui.

K A U N E

ATSIMINIMAI IŠ 1959-57

Monotoniškai dunda vagon ratai. Pro šal slenka Sibiro taiga, miškai, maži, vargingi kaimeliai — kr vel iš molio sulipdyt trobeli su iškrypusiais mažais langeliais ir tuose pauiuose labai mažai stiklo . . . Stogo dalis v jo nunešta; lik šiaudai stovi pasišiauš ... Visa tai primena išsigandus žv rel žiauriam Sibire.

Tai tremtini kaimai.

Bet mano širdis plaka džiaugsmu. Aš palieku t li dn , ašarom primirkyt krašt . Aš negaliu tik ti savo laime — “dvidešimt penkeri metai Sibiro lageriuose ir penkeri metai ištr mime”, — skamb jo man skirta bausm ... O didis Dieve, tavo gerumas neišmatuojamas. Tu leidi man po penkeri su puse met gr žti Lietuv .

Kiek daug met nutek jo amžinyb n, kai aš tave, brangi mano širdžiai, miela žemele, tur jau palikti. Tada negalvojau, koki skaud s aplinkiniai keliai atves mane Lietuv ...

Kaip kaleidoskope vaizdas kei ia vaizd — li dni, puik s, nematyti; gal gale ramus uostas — šeimos džiaugsmi, ir po viso to staiga — juodas limuzinas, kuris išpl š man laisv , atskyr nuo viso, kas man buvo brangiau už gyvyb ; toliau — kamera, dr gnas r sys, augštai apkaustytas langelis. Durys taip pat apkaustytos geležim, ir už j dien nakt budintis raudonarmiestis.

Laisv , laisv gr žinkit man — šauk visa mano jauna širdis. R sio sienos ir raudonarmietis tam šauksmui buvo kurt s.

Etapai, kal jimai, pilnos kameros žmoni ir vis — 58 paragrafas! Peresilkos, ešalonai, bais s kriminalini nusikalt li veidai ir j žudyn s. Kolyma, žiaur s garlaivio triumai — viskas jau praeitis. Viskas turi b ti pamiršta ... Bet ar yra pasauly galia, kuri paj gt tuos vaizdus iš pas monio ištrinti? Ar galima juos pamiršti? Užtenka tik žvilgtel ti veidrod , sutinusias rankas ir kojas, iškraipytus visus s narius, ir atgyja iš naujo baisios pilnos skausmo ir nemigos naktys. Tai k nas, o

AUTOR , ilgus metus išbuvusi "numeriu", išreišk nor pasi- likti ir šiame pasakojime anonimu.

Pasakojime stebina sugeb jimas pažvelgti iš arti ir konkre iai; sugeb jimas tuos konkre ius reiškinius sutelkti gyvus, sp dingus Kaune naujo gyvenimo vaizdus.

Pasakojimas netaria žodžio apie režim ; tik rodo to režimo takoje žmog , virpant visais nervais, nes jis yra be laisv s ir be duonos. Ta iau jis kovoja gaivališkai d l savo biologin s ir dvasi- n s egzistencijos.

Pasakojimui teisingai suprasti reikia atsižvelgti psichologi- nius pergyvenimus, kuriais kalinys skiriasi nuo laisvojo žmogaus. Sibiro pergyvenimai sužalojo, sako autor , nebepataisomai dvasi , ir to p dsakai neišvengiamai atsek jos pasakojimo žodžius. Tai sužalotos širdies žodžiai.

siela? Siela — ji liks amžinai sužalota, ir niekas jos daugiau nebepagydydys...

Staiga iškyla tarp skrendan i vaizd veidas senut s, jos mielo šypsniio ir begalin s meil s akys. "Mama, mama, kaip ilgai lauki tu man s; kiek tu iškent jai, jausdama mano kan- ias. Dabar jau greitai, greitai aš pamatysiu tve. Po tiek me- t ..."

Smolenskas. Artinasi Lietuvos siena. Šventa žemel , pri- mirkusi nekalto didvyri kraujo . . . Nor iau išlipti iš trauki- nio ir atsiklaupus pabu iuoti t dr gn žem . . .

Stoties perone vaikšto keletas žmoni . Merginos su papras- tais kliš sijonais, "telegreika" ir balta skara, ant koj auli- niai batai. Tai dabartin šios šalies mada. Vyrai — irgi tokia pat "telegreika", vatin s keln s, kerziniai batai (odos imitaci- ja), ausin paprasta kepur . Girdžiu lietuviškai kalba. Vyrų- kas išdidžiai ištraukia, kaip relikvij , sud t , sen "Pravdos" oriai traukia troškinant d m .

Traukinys šniokš ia, dunda, skuba toliau. Viduj gana jau- ku. Plat s suolai gul ti. Kelet kart per dien traukinio pa- lydov atneša "kipetok " — karšt vanden . Kelet kart per dien palais ius vandeniū šluoja grindis beržine šluota. Didžiau- sia kr va popiergali ir nuor k .

Per garsiakalb perduoda žinias, kalbas ir plokšteli mu- zik . Plokštel s vis tos pa ios, kartojasi. Pati populiariausia iš Indijos filmo "Brodiaga"—Avara ja. Ta plokštel man patin- ka, ir aš kiekvien kart nudžiungu j išgirdusi.

Už lango v l vaizdai. Tai jau kaiteliojasi Lietuvos laukai, miškai, kalneliai. Godžiai ryju tuos vaizdus. Vilnius, Lentvaravas ir pagaliau *Kaunas*. Susijaudinimo šurpas užtvinsta vienas po kito. Jau ir Tunelis. Ant kalno medinis namas, kuriame išaugau. Kalnas aplinkui apaug s medžiais. Kiek kart sapnavau t brang vaizd , tuos išmintus takelius kaln , kur su knyga prikimštu portfeliu b gau mokykl , v liau gimnazij . Tyl s vasaros vakarai kalno pašlait se ir kiek ten likusi jaunyst s svajoni ...

Žemai stovi tas pats geležinkelie i namas. Šalia išdygo keli nauji. Ant kalno irgi keletas nauj ... Jau ir stotis, kuri taip gerai nuo pat jaunyst s pažinojau. Bet dabar prieš akis iškyla visai kitas pastatas. Ne tas pilkas, jaukus paž stamas. Tai naujas, didelis, masyvus, tamsiai raudonos spalvos. Viršuj prasta rusiška emblema — vyras ir moteris išdidžiai stovi ir viršum galvos laiko k j ir pjautuv . Ir to dengto stiklinio perono n ra. Viskas atvira. Stovi keletas kiosk su sitro ir alumi. Viduj — erdvios sal s, laikraš i kioskai, bufetai ir stoties restoranas.

Mano traukinys “Moskva - Kaliningrad” stovi trumpai Kauno stotyje. Išlipus dairausi, nekantriai jieškau akim tarp skuban i žmoni . Staiga pamatau per snieg skuban i senut su balta skarele. Jos l pos dreba. Akys pilnos ašar . “Mama, mama”, ir ant jos kr tin s pamirštu visas kan ias.

Šalia stovi mano vaikyst s draug Genut . Prieš metus ji lygiai taip sutiko savo vyr inžinieri po dešimties met Sibiro ... Širdyje man sumirg jo: kaip viskas pasikeit — mama tokia senut , kiek nauj raukšleli , ir poros dant priekyje tr ksta ... Genut palikau jaun mergin . Šiandien jos vaikai — du s n s jau dideli. Dešimt met augino juos viena. Ir jos gražus veidas pažym tas sielvartu ir nuovargiu. Nors šiandien vasario 22 ir aštrus šaltis žnybia veidus, ji apsirengusi lengvu lietpal iu ir sportiniais bateliais brenda per gil snieg . Godžiai traukiu save Kauno or , ir akys skraidyte skraido aplink.

Šiek tiek pasikeit s Kaunas. Atrodo, pesimistiškai atsida v s likimui — nuvarg s ir apšep s . . . Priešais stot , kur kitados viliojan iai buvo užrašyta restoranas “Lozana” — dabar K(o-

munist) P (artijos) biblioteka. Toliau tie patys namai, tik vi-
sur tvor tr ksta. Jas pavagia naktimis kurui — paaiškino Gen .

Einame buvusia iurlionio gatve. Štai ir žalias medinis profesoriaus B gos namas. Vaikyst s laikais dažnai ia buvoda-
vau. Sode rengdavau pamokas. ia mane B gos dukt Graži-
na pianinu skambinti mokydavo... Pasakojo, B gien beveik
visai apakusi, v liau buvo iš to namo išvaryta ir gyvenanti kaž-
kur kitur. Jos namuose but valdyba ir svetimi gyventojai.

Tunelio gatv ta pati — augšti šlaitai, toliau žuolynas.
Tiltel skersai geležinkelio pereinam ir užlipam ant m s kal-
no. Kiek met pra jo, bet ia niekas nepasikeit — laipt kaip
ir seniau n ra. Kalnas labai status ir žiem , kada pašal , sli-
dus, kaip ledinis. Gen su mama kopia daug lengviau, bet aš
visai netenku kvapo ir uždustu. Tik akimis su ilgesiu geriu
sen Kauno vaizd .

Po penkiolikos met gr žau namo. Susirenka kaimynai,
nam šeiminink senut ir jos s nus, su kuriuo kartu išaugom.
Dabar jis augina jau du savo vaikus. Tr ksta tik jo sesers Re-
ginos, kurios prieži roje man b davo jaunyst s dienomis lei-
džiama eiti šokius. Šiandien jos n ra. Patyriau, ji mir ; mi-
r Pažaislio bepro i namuose. Man pasakojo jos li dn liki-
m . Sužad tinis dalyvavo vokie i kariuomen je ir žuvo, gin-
damas Kaun nuo rus . Su jo mirtimi Reginos gyvenimas ne-
teko prasm s. Prsid jo dar sunkus to meto gyvenimas, kuris
ir nuved j Pažaislio namus.

Jieškau darbo

Mano gr žimo švent greitai baig si. Noriu išeiti iš nam ,
pamatyti paž stamus veidus. Bet gr žau iš lagerio pagal pasku-
tin mad apsitaisiusi — su vatine “telegreika”. Kitaip apsi-
rengti negaliu. Mama iš savo vargingo uždarblio negali man pa-
d ti. Jo vos užtenka butui ir pragyvenimui. Be to, ji pasku-
tin k sn nuo sav s atitraukdama man siuntin jo lager ir tuo
gelb jo mano gyvyb . Pirma mintis — aš turiu tuojau rasti
darb . Juk Soviet S jungoje kiekvienas turi teis darb ir
poils , ir ia bedarbi n ra. Aš dirbti netingiu. Nors j g ma-
ža, bet energijos ir pasiryžimo naujam gyvenimui labai daug . . .

Negaliu suprasti, kod l mano paž stami tyli ir tik šypsosi,
kai aš kalbu apie savo pasiryžim dirbti. Šypsosi, lyg aš ko

ne manomo nor iau. Aš žinau, esu politin kalin , atleista tik d l ligos, kaip invalidas, netinkamas darbui. Aišku, neturiu joki teisi jieškoti darbo pagal savo išsilavinim ir specialyb . Bet man tai nesvarbu — aš dirbsiu kaip darbinink fabrike, kad tik pinig uždirb iau . . . Mano draugai vis nenustoja kariai šypsoj si ir aiškina, kad taip paprasta n ra, kaip aš vaizduojuos. Pirmiausia didžiausi sunkumai prisiregistruoti politiniam kaliniui mieste. Neregistruoja. Politiniai kaliniai tai nereikalingas ir pavojingas elementas, o be to, ir gyvenam patalp tr ksta.

M ginu prisiregistruoti. Esu ia išaugus, ir man patalpos nereikia, nes registruojuos savo motinos patalpoje, tad vargais negalais man pavyksta.

Dabar lieka tik darb gauti. Bet visos mano pastangos atsimuš akmenin “Taryb Lietuvos” tvark ... Kaune paprasiausi darb fabrike gali gauti tik per kyšius ir protekcijas. Duodi cecho meistrui ar inžinieriui 500 rubli ir tada gali tik tis paprasiausio darbo su 200-500 rubli m nesiui atlyginimo. Nei pinig nei protekcijos aš netur jau. Prad jau b gioti iš vieno fabriko kit . Gaudavau iš vykdomojo komiteto siuntimus t ar kit viet , bet nu jus visur išgirdavau t pat : “Pas mus perpildyta”, “viet laisv n ra”.

Pra jo jau visas m nuo, o darbo niekur. Visai nusivyliau ir aš. Dar viena viltis — vaikyst s dien draug Janina. Ji dirba sanitarijos direktore, Kauno miesto maisto pramon s žmogus, kurio gerokai privengia vis t moni direktoriai. Jos prašoma, “Metropolio” restorano direktor leido man pas j užeiti. Vien ryt apie 10 val. nueinu “Metropol” ir klausiu direktor s V. Kuznecovos. Tenka ilgai laukti, ir galiu steb ti kelneri paruošimo darb . Taip, “Metropol” susirenka tik dabartin Kauno smeton l — augštieji rus karininkai, partijos nariai, augštieji pareig nai, taip pat spekuliantai su prikimštomis pinigimis, nes spekuliacija ia klesti.

Pagaliau pasirod direktor , gana graži blondin , apie 40 met . Žinojau, kad ji moka išsireikšti, kaip seniau stoties vežikai. Bet ia, sako, kitaip ir negalima. Karo metu ji tarnavo raudonojoj armijojej kareviu, o tai jau daug sako. Žinojau taip pat, kad direktor ia yra “ciecorius ir Dievas”. Nors tituluoja j “drauge”, bet tai ištaria su dideliu nuolankumu ir klusnumu.

Apži r jo mane direktor nuo koj iki galvos ir pasisveikino. "Taip, žinau, kalb jo man daktar , esi jos gimnazijos draug . Gerai, jei nesididžiuoji, gali bandyti m s filial je. Bufetas 50, buvusi "šišliky n " (seniau "Rosmarinas"). Ten ne taip baisu. Priprasi — išmoksi. Galiu tuojau nuvesti".

Einame Stalino prospektu (seniau Laisv s al ja). Atvedus supažindina. Ten dirba bufetinink ir padav ja. Bufetinink yra vyresn ; ji išduoda prekes ir už jas atsako. Pardav ja prima prekes, tuojau už jas sumoka, išrašo talonus, pagal kuriuos vakare atsiskaitoma; padav ja atneša ir nuneša nuo stal , suneša tuš ius butelius sand l , indus suplauna, priži ri švar ir tvark , padeda atidarin ti butelius bufetininkei.

Padav ja ia buvo Regina. Jau tuojau direktor liep apsi-rengti ir išeiti. Ji b sianti perkelta pat "Metropol ", o aš skiriama jos vietoj. Regina labai nepatenkinta staigiu jai nemaloni u sakymu ir piktai žvairuoja mane. Bet sakymas lieka sakymu. Ji, ir nor dama, negal t pasisk sti, nes profesin s junga palaiko darbdavio, ne darbininko pus . O be to — nenori, nedirbk, tavo vietos laukia dešimtys.

Pradedu darb

Ir taip su baime ir nepasitik jimu pradedu darb . Darb , kurio niekad nedirbau ir apie kur neturiu supratimo . . . Darbo laikas — nuo 9 val. ryto iki 12 val. nakties, bet paprastai už-trunka ir iki 2 valandos nakties. O po to reikia sutvarkyti patalpas, kurios atrodo kaip po Sodomos ir Gomoros sunaikinimo. Privemti kampai, pribjauroti kolidoriai, aplaistyti stalai, grindys; visame tame mirksta duonos k sniai, nuor kos, popiergaliai, konserv d ž s, aliuminijaus šakut s, sulaužytos atidarin jant degtin s butelius, silki griau iai ir t.t. O d m — net juoda. Viskam sutvarkyti ir išvalyti reikia dirbti iki 9 val. ryto. Bet kaip tai atlikti, jei 9 val. ryto prasideda normalus padav jos darbas? Išeitis tik viena: reikia pa ioms samdyti moter , kuri, at jusi anksti ryt , sutvarko tuos visus bjaurumus. Mes jai mokam kiekviena po 5 rublius dienai; ji tokiu b du iš m s už-dirba 10 rubli kasdien . . . Taip dirbame 5 dienas po 16 valand , o kitas 5 dienas ilsim s. Jei kada dingsta normali poilsio diena ir reikia dirbti, tai už j vistiek nemokama.

Mano alga bus 200 rubli m nesiu. Iš t pinig turiu pati sitaisyti ir prijuost l , ir kar n l ant galvos. Už sudaužytus indus ir kitus nuostolius atskaito iš tos pa ios algos. Mano draug bufetinink gauna 300 rubli . Ji turi sumok ti iš savo algos, jei prek s sugenda. Taip pat ji turi duoti dažnai kyši direktorei ir kontrolieriams.

Ir taip balandžio 28 aš pradedu savo nauj j darb .

Darbo diena

Iš ryto žmonei nedaug. tarnyb eidamas, užb ga kokis "pajokas" — taip mes vadiname savo sve ius, nes ia baisiai geria... Skubiai pavilgo alumi gerkl , ir n nes d s v l b ga. Degtin s pas mus n ra. Tik alus, sitro, vynas, šalti užkandžiai iš "Metropolio" virtuv s ir sand lio ... Kaunie iai daugiausia m gsta al , kuris ia vadinamas "Žigulinis" Jo butelis—2,40 rb. Kartais b na ukrainietiškas, truput tamsesnis už Žigulin , jo butelis 2,60 rb. Dar pasitaiko ir Rygos alus.

Kas beužeit — kiekvienas skuba ir nori kuo grei iausiai aptarnaujamas. Nors užsakymai labai panaš s ir pasirinkimas nedidelis, bet darbas n ra lengvas. Vienoj sal j s di koki penki stalai, aps sti "pajok "; kitame kambary apie 10 stal . Iš to ar kito stalo šaukimas j aptarnauti. Prieini prie vieno stalo priimti užsakymo. Bus skandalas, jei suklysi ir prieisi prie paskiau at jusio. Meniu ant stalo n ra. Reikia visk žodžiu pasakyti, k turime. Šalta labai riebi virta kiauliena — 100 gram 5 rubliai, dešra — 100 gram 3,60-4,00 rubliai, ž siena kepta, vieni kaulai — 100 gram 7 rubliai, antiena — 6 rubliai; dar esti buterbrod , rolmops , silki , sausaini , saldaini ir t.t. Bet kai užsako 100 gram , svoris b na tik 80-70 gram , nes gyventi reikia . . . Nuo kiekvienos vyno bonkos taip pat nupilama 150 gram ar papildoma vandeniu. Vynai dažniausiai esti "Anykši " ir Gruzijos, Moldavijos bei kit sovietini respublik . aKina — pus bonkos apie 14 rubli , trys ketvir iai butelio — 22-24 rb.

Tie visi nupylimai ir nusv rimai yra baisiai pavojingas reikalas. Ta iau be j jokiu b du negalima apsieiti. Reikia už taros išvežim taip pat pa ioms sumok ti, o ia dar tie nuolatiniai kyšiai, be kuri gali išl kti. O ir nupilstydamas, nepri sverdamas gali taip pat išl kti. Nežinai, po kokia kauke pasi-

rodys kontrolieriai. Jie ateina kompanijomis ar po vien ar poromis. Užsako visko daugyb ir vis gramais. Kada užsakym atneši ant stalo, jie tuojau paprašo s skaitos. Jeigu kur "suklydai", jie tuojau parodo savo liudijim "Valstybinis kontrolierius" ir "prašau visk atgal prie bufeto nešti". Bufetinink, pamaius su pilnu pad klu pardav j, išb la, nes jos likimas pastatytas ant kortos. Radus k nors ne taip — pirm kart bauda, antr kart — atleidimas. Kontrolierius paprašo balto chatalo, tuojau eina už bufeto, apži ri visas bonkas, tikrina, ar slap-tai degtin nepardavin jama; aluje ir vyne matuoja alkoholio laipsnius; tikrina svorius ir kainas pagal kainarašt .

Tvarkoje turi b ti ir sanitarin s knygut s. Jose surašomi daviniai apie m s sveikat . Mus kas m nuo turi kontroliuoti, kas pusmetis turi peršviesti plau ius; kas ketvirtis met tikrinamas kraujas, ar n ra venerini lig ; kas m nuo tikrina m šl , jieškodami jame visoki bacil .

Padav ja atsako už pateikt s skait . Jei bus bent 5 ka-peik skirtumas, bus ir nemalonum . Gausi pakvietim pra-mon s prekybos kontrol s inspekcij , gausi papeikim , o pasi-kartojus susilauksi ir atleidimo iš darbo . . . Bet kaip gyventi iš tokios algos, niekas nesir pina, o vogti griežtai draudžiama.

Gr šiu dar prie užsakym . . . Prirenki kokius 10 užsakym . Gramai maišosi galvoje. Užsakymus pakartoji bufetininkei. Ji greitai sveria. ia padedi jai d ti l kštes, matuoti. O tos l kšt s beveik neplaujamos, greitai nušluostomos skuduru ir v l serviruojamos toliau, nes ne manoma dviese susp ti, kai žmo-n s šaukia "grei iau". Šakut s iš aliuminijaus, sulankstytos, nulaužytais dantimis; peiliai apr dij . Bet kitaip vargiai ir ga-lima, jei sve iai padoresnes šakutes ir peilius tuojau išsineša — taip pat stiklines, stiklelius, net druskines ir pelenines. Už jas mes turime sumok ti iš savo algos.

M s sve iai

Tarybinis pilietis restorane nereiklus. Nesvarbu, kaip at-rodod l kšt ar šakut . Svarbu tik grei iau išgerti, užmiršti. Specialiai geria, kad tik pasigert grei iau. Tada visk maišo, ir beveik nieko neužkanda. N ra ko steb tis, jei po tokio trum-po "baliaus" pilietis guli po stalu, apsiv m s, apsibjauroj s, o m s pareiga j išstempti už dur gatv . Iš pradži aš bijojau

prie tokio sve io prisiliesti. Bet už tai gaunu pabaud už tvarkos neži r jim ir neestetin vaizd kitiems sve iams.

O tie nelaimingi elgetos, kaip mes vadinom, ubagai. J tokia daugyb Kaune. Ir igon . Nesp ja sve ias atsis sti, prie jo jau stovi eilut ubag . Dažniausia tai valkatos, invalidai, senos moterys. igon s kyriai si losi: "Ponas, paburti". Lietuviai geros širdies — pinig ubagai neduoda, bet pasi lo ierkel ar alu io stiklin . Vien kit gav s, ubagas ir sn duriuoja ia pat prie pe iaus. Kur jam eiti, jis vis vien nam neturi.

Tiesa, dar ir apie t pe i . Jis vienas. Angli duoda mažai. Tas vienas pe ius turi apšildyti dvi patalpas. Be to, dažnas ir žiem išeidamas palieka atdaras duris. Šalta. Nuliekam minut nor tum pasišildyti prie pe iaus atgrubusius pirštus, nes ir plauti tenka šaltu vandeniu. Bet pe ius užblokuotas vargš ubag , igon .

Kad m s bufeto paveikslas b t dar aiškesnis, tenka pridurti, jog ia yra bjaurus paprotys prisivalgyti ar prisigerti padav jos s skaita. Kai žmoni pilna ir aptarnauji vienoj patalpoj, nepajunti, kaip iš kitos iš jo sve ias neapsimok j s. Gali b gti gatv ir jieškoti, bet tai nieko negelb s. Kar iai apsiverki — ir tiek.

Dienos metu sve i b na ne tiek daug. Tai vis tie patys nuolatiniai klientai. ia netoliese Maironio gatv je yra "auto remonto fabrikas". Tai jo vadovyb ateina — inžinierius, tiekimo skyriaus viršininkas, buhalteris, sand lininkas, kasininkas, j šoferiai. K nors sukombinav , jie ateina palaistyti. Priešais karo muz j Donelai io gatv je yra "nebyli ir kur i audimo ir siuvimo kombinatas". Pas mus lankosi j buhalteris, kasininkas, inžinierius, o cecho meistras ir sukirp jas, gali sakyti, pirmutinis ateina ir paskutinis išeina. Toliau Donelai io gatv je popierio fabrikas Janonio vardo. Visi meistrai ir daugel darbinink m s sve iai. Ateina ir iš vykdomojo komiteto, kuris yra sitais s gražiausiuose Kauno namuose, buvusioj Sapiegos gatv je. O taip pat artistai iš dramos ir operet s; orkestro muzikantai. Tarp j susiradau ir labai ger draug ... Bjauriausia tai yra karininkus aptarnauti. Daugelis kažko išdid s ir reikalauja ne pagal m s turimas s lygas. Jie puikiai žino sovietin prekyb ir jos triukus, nes pas juos jau seniai taip yra. Jie pirmiausia reikalauja menu su kainomis. Jie tikrina s - skait ir sako, kad visi padav jai ir bufetininkai vagys. Kartais

jie atsineša savo degtin iš gretos esančio "Gastronomo", o mums gresia iš administracijos 100 rublių pabauda, jei leisim gerti atsinešt degtin. Išgirdęs protestą, jie tuoj prašo "skund ir pageidavimą" knygos. Ta baisioji knyga turi gultelę prieinama kiekvienam sveičiui. Ir, atrodo, juo mažesnis žmogus, juo labiau jis grasina ta skund knyga. Esti ir tokie, kurie nusigėrę nenori mokėti ar neturi pinigų, tada reikalauja skund knygos ir rašo. Stengiasi parašyti rusiškai, nes toks skundas vadybą bus svaresnis. Tos knygos lapai kas savaitę tikrinami, kad kartais koks baisykus skundas nebūtų išplėštas. Kiekvienam skund ir pageidavimą direktorija reikalauja pasiaiškinti. Jei skundus vadybą ras pagrįstus, tai padarys galimybę netekti vietos. Bjauriausi tai girti skundai.

Prisimenu, buvo mano pirmoji darbo diena. Pamažiau atėjo vakaras. Prigužė pilna žmonė. Nežinau kur pulti. Baisi man pasirodė išalkusi minia, kuri taip greitai keičiasi ir vis šaukia valgyti ir gerti. Prie vieno stalo paprašo "skund ir pageidavimą" knygos. Aš nutirpau iš baimės. Dieve, jau kiek nors ne taip padariau. Prarasiu vos surast darbą. Padaviau ir drebu. Paskui skaitau ir dar labiau nutirpau: "padėka už greitą kultūringą ir sąžiningą patarnavimą". Du piliečiai prie to stalo žiri mane ir šypsosi. Tai vienos spaustuvių tiekimo skyriaus viršininkas, anksčiau buvęs mokytojas ir jo bendradarbis. Paskui mes gerai susipažinome. Jie supratė iš karto, kad aš pakliuvau ne savo "rūmus".

Apie 1 valandą nakties uždarome. Išsinešam iš ten nuovarg ir "machorkos" smarvą. Machorkas dėmai sisunk drabužius iki pat kėno. Autobuso jau negaunu ir einu pėsčia Augštuosius Šančius. Bijau užpuolimų, kurie čia dažni ir prasti. Klupdama bėgu kalnais. Kojos taip baisyčiai skauda. Sutinuosius, kojos. Vis naktį nemiegu. Dedu kompresus ir nežinau, kur kojas dėti. Esu mirtinai pavargusi. Bet ateina rytas, ir prieš akis vėl 16 valandų darbo diena.

Susirandu kambar

Vos ištveriu 5 dienas. Po jų dvi dienas ištisai guliu, iki atsiėgau. Reikia jįškoti kambario kur nors netoliese nuo darbo. Prasidėjo vėl "Kalvarijos keliai". Sunkiau galėsi su darbu. Kambariai labai brangūs. — iki 300 rublių mėnesiui. Ir tene-

gali gauti. Reikia mok ti už kambario nurodym po kelet šimt . O butus galima tik pirkti — kaštuoja 10,000 rubli ir daugiau. Po tuš io jieškojimo sutinka mane priimti vasaros m nesiams savo verand mano bufetinink . Veranda apgriuvusi, anks iau joje buvo anglys kraujamos. Bet k darysi — mok siu už j 100 rubli m nesiu ir kaip nors gyvensiu. Nors ir kaip esu prie visko pripratusi, bet atsikraus iusi verand nesulaukiaiu nerv ir pravirkau. Ta iau susi miau, išsivaliau, susitvarčiau ir “jaukiai” sik riau . . .

Naktimis jau gr ždavome iš darbo visos trys drauge — aš, mano bufetinink ir Regina iš “Metropolio”, kuri irgi pas j gyveno. Trims dr siau. Naktys Kaune pavojingos. Net ir 9 valand vakaro pasitaiko prie “Metropolio” gulintis žmogus su peilio d riais tarp šonkauli . O Žaliakalnis, Kauko laiptai, Raudonosios armijos prospektas (buv. Ukmerg s plentas, buv. Savanori prospektas), senamiestis, buvusi Lukšio, dabar Pož los gatv — kiek j tamsiuose vartuose nurengia, sužaloja.

Bufetinink Katia gyvena Padang s gatv je už buvusio Benediktin vienuolyno. Mes einame tamsiais laiptais augštyn, ir kiekvien kart dreba mano širdis, nes kelet kart jau buvo užpuol .

Geguž s pirmoji

Prie savo darbo priprantu. Gyvenimas slenka vienodai. Šiek tiek nerimo atneš Geguž s pirmoji. Jau savait prieš tai prasid jo visokios kontrol s, sanitarin s komisijos. Atskrisdavo direktor su naujais sakymais ir švaist visk žem n, kas jai nepatikdavo. Tur jome iš savo kišeniaus nupirkti gli ir papuošti lang . Teko ir man “t vo Stalino” paveiksl atitempti iš “Metropolio” ir bendrom j gom stat m j lang ir papuoš m lietuvišku kilimu bei g l mis. Visoms mon ms ir staigoms buvo griežtas sakymas žygiuoti su eiseną.

Mes tur jome labai pasiruošti darbui užkandin je. Man buvo laisva diena, bet tur jau vis tiek dirbti (už tai nemok jo). Man tai dar geriau nei žygiuoti.. .

Jau 9 val. ryto milicinink grandin s nieko nepraleisdavo gatv je. Iš visur rinkosi prie karo muz jaus, kur buvo pastatyta

trib na. Žygiuojan i eisenos, kartais susikimšusios, sustodavo. Tada iš eili b gđavo žmon s pas mus greitomis alaus atsigerti, nes buvo karšta diena. Po eisenos v l žmon s užgriuvo mus. Dirbom išsijuosusios. Nejaut m švent s, tik didžiausi nuovarg .

M s pramoga—kinas

Pirm sias savo laisvas penkiadienio dienas praleidžiu lovoje. Neturiu j g pasikelti. Kitomis dienomis jau einu pasivaikš ioti ar kin . Kaune dabar veikia šie kinai: buv. Kapi tol — dabar Kankl s, buv. Forumas — dabar Laisv ; toliau yra Romuva; buv. Triumfe dabar rodomos tik trumpos kult rin s filmos. Buv. Metropolitene dabar jaunimo teatras ir buv. Gloria — dabar Baltija. Tai ir visi Laisv s al jos kinai. Žaliakalny yra Daina ir Šan iuose bei Vilijampol je yra po kin .

Filmai rodomi beveik visi sovietin s gamybos arba iš “demokratini respublik ”. Iš kitur esti retai, bet ir tie parinkti su tendencija. Iš užsieni film daugiausia pasitaiko ir esti Kauno publikos m gštami Indijos filmai. Po spektaklio kine ilgai j melodijos skamba ir gatv se. Dažniau užklysta ir Italijoje gaminti filmai — tam tikri filmai, arba austr produkcijos su Paula Vesely. Retkar iais pasitaiko pranc ziškas. Kur eina svetimas filmas, matyti iš tolo, nes ten gatv je didžiausia eil , ir biliet gauti nelengva. Paaugliai spekuliuoja bilietais. Kur eina vietiniai filmai, kasa visai laisva... Kinas tai vienintel kaunie io kiekvienam prieinama pramoga, nors bilietai taip pat nevisai pig s. Teatras jau brangus. Bilietai 15-30 rubli , ir tuos sunku gauti. Kaune dabar yra dramos teatras. Opera ir operet yra Vilniuje ir atvažiuoja Kaun kasmet tik gastroli .

Krautuv se

Pereinu kartais Stalino prospektu pro didžiules krautuves: vojentorgus, promtorgus ir t.t. Krautuv s didel s, erdvios, gražiai rengtos, daug pardav j . Nepasakysiu, kad jos tuš ios, bet retai gausi jose, ko reikia. Pvz. nylonas ia kaip medžiaga visai dar nežinoma. Tik neseniai pasirod nylono gatavos bliuskel s. Bet kas jas gali nupirkti — kaštuoja 200-300 rubli . Nylono skalbini visai n ra, tik paprasti šilkiniai triko. Daug vartojamas vadinamas “stapelis” — “stapelnoje polotno”. Visas Kau-

nas juo pasipuoš s, nes jo kainos prieinamos — 25 rubliai metras. Šilkas brangus — 100-200 rb. metras. Vilna — retenyb . Irgi pasakiškai brangi. Kostiumin s ar paltui medžiagos metras 200-500 rubli . Geriausia medžiaga moteriškam paltui ia laikoma “saulut ”, iš jos pagamintas paltas kaštuoja 1500-2000 rubli . Kojin s, vadinamos “kapron”, nuo 20 iki 40 rb., gana gražios, tik labai nepatvarios. Kailiai kartais pasirodo, bet tu - tuojau per protekcijas juos išgrobsto spekuliantai. Spekuliacija ia eina visu tempu. Pasi t drabuži taip pat galima gauti. Tik viskas yra nepaprastai brangu.

Kauniet s stengiasi pasipuošti kaip manydamos. Bet negali pasl pti, kad tr ksta šio ir to. Jei vargais negalais sitaisai vien daikt , tai neužtenka pinig kitam. Aišku, mandriausios tos merginos, kurios gauna k nors iš gimini Amerikoje. J puošnumas iš tolo duria akis — ir medžiaga, ir sukirpimas.

Prie Kauno stiliaus dar priklauso ir tai, kad kalioš ir bot ia galima gauti tik vasar . Taip pat šilt skalbini ... O žiem galima gauti vasarinius batus, vadinamas “bosanoškas”.

Siuv jai ir kurpiai visi yra suburti arteles ir turi vykdyti plan . Už tai ir atlyginim gauna. Bet ir jie turi kombinuoti. Jie siuva “šalia plano”, ir sako, kad vieni iš turtingiausi Kau- no žmonė es siuv jei, nes palto pasiuvimas atseina 400-600 rubli . Batsiuviai panašiai “šalia plano” gyvena, dirbdami nak- timis, nes batai vis labai brang s. Panašiai uždarbiauja resto- ran ir valgykl vir jai, bufetininkai, padav jos. Didžiausias vargas darbininkui, tarnautojui, kuris neprieina prie to, kas galima nuvogti.

Restoranuose

Tokis kaunietis, kuris turi pinig, sekmadien gali linksmai praleisti ir “Metropolyje”. ia kas vakaras groja orkestras ir esti šokiai. ia susirenka pati geriausia Kauno publika — kaip sakoma, “be kravato ia ne eisi”. Antroj eil j stovi buv s “Ver- salis”, dabartinis “Gintaras”. ia taip pat patarnauja kelneriai, groja muzika, bet susirenka blogesn publika. ia pasitaiko ir muštyni . Vasaros metu miesto sode atidaroma “Palanga” — su muzika ir šokiais. ia irgi viskas pagal “etiket ”. Tik pub- lika, publika. . . Buv s “Konradas”, kuris dabar vadinamas “Tulp ” yra vienintel padori Kauno kavin — gražiai rengta,

ir personalas specialiai parengtas, ir tautiniais drabužiais aprengtas. Ia kaunieiai palieka daug pinigų, jei tik jį turi, nes ia galima gauti visko, tik reikia pinigų. Kas vakaras ia taip pat groja orkestras, ir dainuoja solistas ar solist ... "Metropolis" ir "Tulp" turi savo žinioje visas Kauno valgyklas kaip filialus. Kas juose ir iš viso prekyboje dirba, laikomas tarp laimingų, nors ir kaip bauginantis kontrolieriai.

Panemun s miške tylu

Kartais užėina noras pamatyti mišką, išgirsti jo ošimą. Tada važiuoju autobusu Šanūs iki kapinių ir nuo ten reikia eiti jau pėsčiomis iki Nemuno, nes Panemun s tiltas vis dar suardytas, ir negalvojama jį atstatyti. Ia persikeliu keltuvu ir atsiduriu Panemun s miške. Ia daug tyliau, kaip buvo kadaise. Žmonės paplūdimiuose maža. Stovi pora kioskų su alumi ir sėdros. "Pieno centro" valgykla nėra. Ir "kurhauso" nėra. Liko tik miškas. Jis tas pats. Jis niekas negali pakeisti. Jis neutralus. . . . Einu per mišką iki Zuikin s kaimo ir atgal... Gražu ia gyventi ir pabuvoti. Bet vargas per Nemuną persikelti. Žiemą žmonės eina per ledą. Pavasarį, rudenį keliasi laiveliais. Šiemet pavasarį toks laivelis apsivertė, ir paskendo 14 žmonės.

Kartais aplankau Petrašiūnus, bet ir ia nieko naujo. Tik baidiniai prie Nemuno viskas išrausta. Ia statoma elektros stotis, kasami kanalai; ia bus daroma "jūra". . .

Kartais nueinu ir Aleksot ar ant "Napoleono" kalno. Nusileidžiu Mickevičiaus slėnį. Ia dabar viskas aptverta — padarytas didelis zoologijos sodas. Žvėrių tai nedaug. Visa pažibota tai asiliukas, kuris už vieną rublį leidžiasi vaikų jodinėjimas.

žuolyne vasarą vis daugybė žmonių, nors jis ir sumažėjo, nes pakraščiai apstatyti naujais namais.

Rudens ir žiemos "talkos"

Taip prabėgo mano pirmoji vasara Kaune. Atėjo ruduo. Nors mūsų visos dienos buvo atidurbtos, laisvosiomis nuo darbo dienomis teko važiuoti kolchozus "talkai" bulves kasti. Atėjus žiemai teko vėl keliauti "Metropolio" rūsiais bulvių perrinkinti. Kai aš mėginau priešintis ir aiškinau, kad tai nėra mūsų darbas, kad tokiems darbams jie turi kitus žmones samdyti, o ne

mus išnaudoti, — nieko nepad jo. D l iškrypusi s nari negal jau nei bulvi kasti nei paskui r sy j perrinkin ti. Teko man samdytis, kad už mane atidirbt .

Taip prisiartino ir antroji mano buvimo Kaune žiema. Sniegas apklojo Kauno gatves ir pašlaites. Mes v l šalom, gainiojom ubagus ir igonus nuo pe iaus ir apsikutavusios sugrubusiomis rankomis aptarnavom savo “pijokus”.

Gerasis Saša

Taip vienodai ir žiema b t praslinkus, jei ne vienas vykis, kuris padirgino mano ir taip jau labai iškrikusius nervus . . .

m s bufet užeidavo dažnai mano bufetinink s Kat s paž s tamas “Saša”, milicijos kapitonas, kuris buvo d stytojas milicijos mokykloje. Kat ir Regina, kuri perdav man savo viet bufete, buvo labai geros nuomon s apie Saš . Jis es s ir piningingas, ir dar neved s, ir mielai nor t ia žmon rasti, ir Lietuvoje liktis. Lietuvoje jam es labai patinka. Jis pats es s ukrainietis. Be to, visada gerai apsireng s. O jei ir m gsta išgerti, tai su saiku. Tarnyboje jis kyl s . . . Tekdavo ir man pasišnek ti su Saša, kada jis užeidavo pas mus ir s d davo kaip namie.

Vasar Katia buvo atleista iš darbo, nes kontrol rado išeikvojim . Sašai nebuvo pas k užėti, ir aš retai j matydavau. Staiga vien dien jis v l pasirod m s bufete, s dasi kamput su savo pilna uniforma ir, kai aš priart jau, apsižvalg s klausia: “Sakyk, tavo pavard tokia ir vardas toks, ir buvai teista pagal paragraf 58 I A 25-5 metams ir pernai gr žai iš lagerio?” Man pasidar nejauku, ir silpnu balsu atsakiau: “Taip, tai aš”.

“Matai, aš nežinojau tavo pavard s, bet man papuol rankas tavo byla, ir ten nuotrauka yra, kal jime daryta, labai neišiški, tai ir galvojau — ta, ne ta . . . Dalykas, matai, toks, kad yra slaptas sakymas — visus su tokiais paragrafais išsi sti iš ia kuo toliausiai, tikriausiai Sibiras, ar lageris, ar ištr mimas — tai dar negaliu pasakyti. Bet aš stengsiuosi t byl užtušuoti, tav s s raš ne traukti. Tik vargas, kad, kaip žinai, aš ne vienas dirbu — dar vienas s di su manim drauge. Reik s j kaip nors tepti”.

Aš pažad jau visomis išgal mis kaip nors atsilyginti.

Saša pradėjo dažnai lankytis ir daug su manim kalbėtis. Aš su nekantrumu klausinėjau, ar jau pavojus prajū. Jis aiškino, kad būtų daug ir be eilės negali priėti prie manęs. Viskas turėtų būti daroma paėiliui, kad išimtis nekristų. Jis galėtų man paėiai būtų parodyti, kad sitikinėjau. Jis galėtų būti pasiimti pas save namus, jei aš norėjau užėiti ir į pamatyti. Jis gyveno Maironio gatvėje. Aš atsisakiau.

Tie Sašos atsilankymai išnešdavo mano visos savaitės uždarbą, nes jis leidosi patarnaujamas brangiais užkandžiais ir gerimais, bet sėkaitos nemokėjo. O apie viską jis man uždraudė bet kam prasitarti, nes jis tada galėjęs prarasti tarnybą, galėjęs būti ir dar blogiau.

Prasidėjo neramios naktys. Visi Sibiro pakelti baisumai stėjo prieš akis. Nors ir kaip sunku dabar gyventi ir dirbti, bet esu laisva, laisva. Užpakaly man sėnėra konvojaus su atkištu šautuvu. Kaip baisu nešiotis su mintim, kad rytoj poryt aš vėl išnyksiu iš ēia

Neiškenėjau. Prasitariau sėk savo geram pažėtamam B.B. Jis irgi buvo ragavė sė Šiaurės 8 metus. Papasakojau jam miglotai apie man gresiantį pavojų. Jo rankos sudrebėjo, bet jis tylėjo. Ilgai tylėjo. Paskui tyliai pratarė: "Nuostabu, aš nieko negirdėjau, kad tokiems pavojus dabar grėstų. Bėk tuo tarpu atsargi".

Kitą dieną vėl atėjo Saša. Pranešė, kad reikalas pasisėkė. Su draugu susitarė sė ir mano aktė sunaikinė. Mano dėkingumui trėko žodži. Jis ilgai tylėjo. Paskui tyliai vėl prabilo apie pavojų, kuris man grėjęs. Jau šypsodamasis pasisakė, kad tokiu būdu jis daug kam padėjęs, ir daugelis jam rodė dėkingumo. Patylėjęs vėl prabilo, kaip viena moteris išėtėsus metus išsėdėjusi kalėjime. Vyras su mažais vaikais tiesiog nežinojęs kė daryti. Sašai tekė bėti tos moters tardytoju. Jis vis reikalė taip pakreipė sė, kad moteris buvo paleista. Sujaudintas vyras sušukė sė: "Draugas tardytojau, užėjęs gerė šird galitė dabar reikėlauti iš man sė visko — kė tik galiu, viskė padarysiu". Saša būvė sė kuklus ir prašė sė tik žmonos . . . Vyras išėlaikė sė žodė, apsiėrengė sė ir išėjęs iš namė ... O kiek jis man gėištė toki laimingė atsitikimė papasakoti. . .

(Bus daugiau)

Nuo Ženevos iki sputniko:

Politini bei moralini id j maišatis Amerikoje

Politikos eigoje tiek daug vyki ir žodži , planingo ir isteriško veikimo, juodos rezignacijos ir optimistiško tik jimo, — kad visoje toje maišaty ne manoma sustoti prie atskir vyki . Jie eina tokiu tempu, kad iki vien , aprašysi, jau ateis kitas. Belieka steb ti pagrindinei linijas, apie kurias tie vykiai sukasi, stumiami dviej pagrindini varikli — Ryt ir Vakar , kuri siekimai nuo pat karo pabaigos buvo ir yra tie patys: Ryt ofenzyvinis veržlumas laim ti dominavim pasaulyje ir Vakar defenzyvinis siekimas išlaikyti tai, kas yra jo žinioje bei takoje.

1. Vakar migimo ir pabudimo momentai

Ryt laim jimo priešpaskutin virš ne buvo Ženevos konferencija 1955. Ten jie laim jo ne tik pus Vietnamo, bet ir Vakar pritarim , koegzistencijos id jai. Laim jimas buvo juo didesnis Rytams, nes Ženevos konferencijos padarinius ir Vakarai laik savo laim jimu. “Ženevos dvasia” buvo tas š kis, kur skelb Eisenhoweris kaip savo laim jimo triumf , ir Amerikos visuomen laik j tokiu politiniu herojum, kaip antrojo karo baigimas j buvo padar s visuomen s opinijoje karo herojum.

Po Ženevos konferencijos prasid jo stiprus Vakar migimas iliuzijose, naudingose Maskvai. Ten gimusi

“koegzistencijos”, arba Ženevos dvasia tur jo susiklostyti dvejuopus naujus laim jimus — nusiginklavim ir ryt Europos klausim sprendim . Nusiginklavimo reikalu iliuzijas Vakaruose palaik tik jimas, kad Eisenhowerio oro kontrol s id ja bus priimta, o ryt Europos klausimui išspr sti id j dav Edenas — sudaryti neutrali zon tarp Europos ryt ir vakar . Vakarai tik jo, kad antruoju klausimu gal s eiti derybos tik d l linijos stumdymo labiau rytus ar labiau Vakarus, pa ios id jos neatmetant nei Rytams nei Vakarams.

Buvo begal s pos dži , slapt ir vieš , tais dviem klausimais. Abi pus s nor jo juose, jei ne dabar susitarti, tai bent laim ti laiko, kuris sudaryt patogias susitarimui s lygas. Laiko eigoje Vakarai tik josi, kad (1) Sovietai iš vidaus politiškai ir kiškai save susilpnins, taigi bus sukalbamesni; (2) tik josi taip pat, kad laikas padarys kai kurias gin o problemas mažiau opias ir mažiau aktualias, taigi jas pjaustant bus mažiau šauksmo ir pasipriešinimo. Rytai tik josi, kad laiko eigoje (1) jie patys susp s apsiginkluoti ir prisivyti toje srityje Vakarus, (2) savo propaganda palauš Vakar pasipriešinimo vali pa ioje Vakar visuomen je; taigi Vakarus privers primti Ryt diktuojamas s lygas.

Laiko ir kalb eigoje naujas ir netik tas faktorius buvo Vengrijos sukilimas. Soviet kruvinas smurtas Vengrijoje buvo didelis ir staigus stabdis Soviet koegzistencijos pla-

ID JOS

nui vykdyti. Vengrijos krauju susitep , Sovietai pasijuto moralin j izoliacijoje. Nors Vakarai piršto nepajudino Vengrijai pad ti, ta iau laik savo pareiga nususukti nuo Soviet . Koegzistencijos vykdym tai pristabd . Vakar pasyvumas betgi tikino Sovietus, kad jie gali nekludomi dr siai veržtis pirmyn. Ir tai padr sino j žyg vidurinius rytus.

Vengrijos kraujas tik metams apsaugojo Vakarus nuo koegzistencijos "flu". Per t laik Sovietai vykd savo raket ir satelito program , pralenddami Amerik . Nusiginklavimo klausimas jiems dar s mažiau aktualus, ir jie derybas nutrauk . Satelito paleidimai spalio 4 tur jo panašios reikšm s kaip Ženevos konferencijos metu Dienbienphu pa mimas. Ta iau kiek sputnikas yra didesnio garso nei Dienbienphu pa mimas, tiek ir Ryt reikalavimai, kuriuos paremia sputniko propaganda, dar s didesni. Bendrais kont rrais jie yra toki:

Sovietai turi dalyvauti vidurini ryt klausimo sprendime;

Ryt Europoje turi b ti pripažintas status quo;

Vakarai turi priimti nusiginklavimo program , pirmiausia atomini karini bandym sustabdyt ;

Savaime tada ateis Vakar karini bazi panaikinimas ir t.t.

Sputnikas pažadino amerikie ius iš iliuzij , ir jie pamat milžinišk karin ir moralin sputniko reikšm ko voje tarp Ryt ir Vakar . Kariniu atžvilgiu Amerika nustojo buvus nepasiekiamą priešo ginkl . Moralinu

atžvilgiu Amerika pasijuto nustojus pirmavusi pasaulyje ir kai kuriose srityse t pirmavim perleidus savo didžiausiam priešininkui. Moralinu atžvilgiu Amerikos priešininkas laim jo ir tai, kad kovos laukas buvo perkeltas Amerikos teritorij , nes Amerikos visuomen je užvir min i kova, kas toliau daryti, ar stengtis atsigriebti ar eiti toliau nuolaid ir pasidavimo keliu.

Tas pabudimas iš iliuzij suk l id j maišat , kurias galima išskirstyti dvi pagrindines paaštr jusias sroves —

Vieni už Amerikos dvasios pažadinim atgauti tai, kas prarasta,

Kiti už išlaikym su mažesniais nuostoliais to, kas dar neprarasta, taigi už Chruš iovo pakartotinai ir stipriai peršam koegzistencij .

2. Vyriausyb s žodžiai ir darbai

Niekas negin ija, kad Sovietai ap lenk Amerik raketos ir satelito srity Ta iau vyriausyb s žmon s laikosi vykio minimalizavimo taktikos ir imasi raminti, nurodydami, jog Amerikos atsilikimas yra šalinamas "pagal plan " — b tent, spartinamas raketom ir satelito programos vykdymas, stiprinama vienyb su Nato s jungininkais, jieškoma tautin s vienyb s užsienio klausimais (A. Stevensono pritraukimas patar jus), m ginama atgauti pasitik jim tarp arab (derybos su Egiptu).

Mažiau užsimenama apie tuos faktus, iš kuri galima b t sp ti apie vyriausyb s silpstant atsparum koegzistencijos reiškiniams. Piršt nuospaud panaikinimas Soviet lankytojams, atšaukimas draudimo vykti

kom. Kinij , Albanij , sutikimas atnaujinti diplomatinus santykius su Bulgarija, o ypa iai Amerikos Balso nususinimas iki Sovietams nepavojingo lygio, Laisvosios Europos ra-

dijo ir komiteto veiklos susiaurinimas, leidimas sustiprinti soviet atstovyb Washingtonė... ir panaš s reiškiniai gali b ti aiškinami kaip vyriausyb s vengimas viso, kas gali pykinti Sovietus. Simboliškai reikšmingas gali b ti sovietini pri mim palyginimas: 1956 sovietin s švent s metu pri mim sal s buvo apytušt s, šiemet Washingtonė ir kitur sve iai vieni kitiems lipo ant kuln , besiverždami prie valgiais ir g rimais apkraut stal .

Sovietai jau iasi bebaigi išeiti iš moralin s izoliacijos, kurioje jie buvo išsimaud vengr kraujuje.

Ta iau kai tik Nato valstybi politikai šiemet birželio m n. padar išvad , kad reikia atsakyti nuo Vokietijos sujungimo ir siekti koegzistencijos su Sovietais, tai valstyb s departamentas tuojau pasiskubino paskelbti, jog anas pareiškimas nepriklauso valstyb s departamento žmon ms, kurie pasitarime betgi dalyvavo, ir kad Amerikos politika tuo reikalu n ra pasikeitus.

Darosi sp dis, kad Amerikos vyriausyb oficialiai savo politikos nekei ia — tam n ra dar n visuomenin opinija paruošta. Bet ji imasi stiprinti savo j gas didesniu tempu tam, kad derybose, kurias taip perša Maskva, b t galima išsiversti su mažesn mis nuolaidomis, mažesniais atsitraukimais viduriniuose rytuose, ryt Europoje ir kitais punktais.

3. Opinijos kritika ir politin s sugestijos

Jei vieš j opinij sudarin ja spauda, tai joje pasireišk aliarmas. Aliarmas, kokis retai kada kyla. Didžiojoj spaudoj labiausiai aliarmavo N. Y. H. Trib ne, laikomas prorespublikoniškas, mažiau, bet su dides-

niu cinišku atvirumu prisid jo ir N. Y. Times kolumnistai. J vis balsai skelb didel Amerikos pralaim jim , už kur labiausiai kaltino vyriausyb . Jei pirmas akmuo buvo mestas tiesiai prezident , tai pasikiau taikiny s buvo pakeistas — buvo labiau apm tomas jo štabas. Logiškas buvo kolumnist (Alsop, Lippmann) reikalavimas pakeisti vyriausyb s žmones. Antras reikalavimas — pakeisti politikės linij . Ta iau kuria linkme konkre iai pakeisti?

Kiek buvo aštri negatyvin kritika, tiek neaiški konstruktyvin , kuri nurodyt , kas toje politikoje reikia daryti. Bendras reikalavimas — sustiprinti bedradarbiavim su s jungininkais (a) — mažai k pasako. Tik atskiri kolumnistai prasitar aiškiau. Tuose prasitarimuose tylima betgi apie tai, kas prieš metus buvo taip populiaru ir ko su akipl šiškumu buvo reikalaujama visuomen s vardu; sustabdyti atomini ginkl bandymus. Jau aišku, kokis tas reikalavimas buvo Amerikai žalingas. Dabar dalis spaudos tik skelbia, kad lenkty n s ginklavimosi srity jau esanios nebeaktualios, nes Sovietai nepulsi , o lenktynuosi kin j gamyboje. Es savo kine pagalba Sovietai paverši rinkas ir sipenetrusio kitus kraštus. Iš ia ein s Amerikai didžiausias pavojus. Šit Amerikai pavoj stengiasi p sti ir Chruš iovas lapkri io 23 pasikalb jime su Hears tu. K tokis reikalavimas sustiprinti Amerikos kin ekspansij (b) reiškia, nebuvo aiškiai pasakoma. Galima tai suprasti ir kaip sugestij — gaminti ir prekiauti, kad Sovietai neužimt vis rink , prekiauti su draugais ir su priešais, panaikinti visus vadinamus strateginius suvaržymus.

Toliau jo sugestija "susitikti pusiaukelje" su Maskva (Eaton), rodyti jai pasitik jį ir "koegzistuoti" (c). T sugestija dar labiau sukonkretino si lyms atsisakyti nuo "klaiding prielaid" politikoj (Sulzberger). Tuo b du buvo si loma atsitraukti Amerikai nuo tradicin s savo politikos, daugiau ar mažiau atremtos moralinius principus, ir pereiti oportunistin (d), kaip yra didžiojo Europos valstybi daly. O visai konkre iai jis reikalavo atsisakyti jau nuo Baltijos valstybi aneksijos nepripažinime, nuo komunistin s Kinijos nepripažinimo (e).- Kitu atveju tas pats kolumnistas jau džiaugiasi, kad vyriausyb jau duodasi kalbama pripažinti dvi Kinijas.

Toliau konkretinant sugestijas bei reikalavimus, buvo si loma ryt Europos klausimai baigti — Vokietij išjungti iš Nato, neutralizuoti (f), kariuomenes iš Europos atitraukti (G. Kennan). — Visi tie si lymai ved esamos pad ties Europoje pripažinim , pripažinim Soviet S - jungai teis s dalyvauti vidurini ryt klausimo sprendime, ko reikalauja ir Chruš iovas bei jo kartojama be paliovos koegzistencija.

Buvo ir priešing bals , sp janti nuo koegzistencijos pavojaus. Es Amerika tebegyvenanti iliuzijoms apie komunizm , jei Sovietus ir komunizm laiko tik politine, o ne ideologine j ga, kuri negali išsžad ti id jos dominuoti pasaulyje (Budenz). Buvo bals reikalaujan i neatsisakyti nuo reikalavimo per Jungt. Tautas pašalinti sovietin okupacij iš Lenkijos, Vengrijos ir kit pavergt krašt , nes negali b ti jokio pasitik jimo, kol pavergt taut klausimas n ra išspr stas (vysk. F. Sheen).

Ta iau b dinga, kad didžiojoje

spaudoje labiau buvo favorizuojamos Lippmanno, Sulzbergerio, Kennano, Ellenderio mintys, o vysk. Sheen mintis, nors ji buvo pareikšta senato komisijoje, nerado didžiojo spaudoj tinkamos vietos. Darosi sp dis, kad spaudoje paskutiniu laiku rado daugiau atgarsio koegzistencijos reiškinii pripažinimas, lyg laipsniškas, sistemingas visuomen s opinijos perdirbin jimas, kad ir vyriausyb b - t priversta politin linij keisti ar kad keisdama sutikt mažiau pasipriešinimo paioje visuomen je.

Jei toje kovoje tarp pasisakan i už "susitikim pusiaukelje", už koegzistencij , ir tarp pasisakan i prieš j b t priimtos sugestijos, kurias taip garsiai reiškia pirmoji kryptis, tai reikšt , kad sputnikas b t pažadin s Amerikos visuomen tik tam, kad pabudus ir pama ius pavoj , pasistengt paimti padidint doz "Somninx", apsikloti galv ir migti visiškame koegzistencijos, taigi susinaikinimo, miege.

4. Šauksmas keisti Amerikos "gyvenimo stili "

Gilesnieji Amerikos protai seniai kalb jo ir tik sputniko proga pak l naujai šauksm už reikal reviduoti Amerikos "gyvenimo stili ", kuriuo m gsta pasididžiuoti valstyb s kalb tojai, bet kuris yra pagr stas daugelyje punkt klaidingomis idjomis, sitikinimais. Klaidingi "amerikonizmo" pagrindai kaip tik atved Amerik atsilikim ar dalin išsigimim . Tarp iškelt klaiding Amerikon gyvenimo pagrind d mesio verti šie:

(a) Perdidelis pasitik jimas savim — puikyb , kuri leidžia amerikie iui galvoti, kad viskas, kas amerikie tiška, yra geriau nei kitur. Perd tas

sitik jimas Amerikos ir amerikiečių pranašumu vert ne vien amerikiečiai nelojaliai elgtis su kitais kraštais bei žmonėmis; tai vert amerikiečius piršti kitiems savo "gyvenimo stili"; tai padar juos ne visada mgs tamus kit akyse. Prieš šit amerikietin puikyb sputnikas moko amerikiečius didesnio nusižeminimo ir didesnis pagarbos kit sugeb jimams. Atomin bomb sugalvojo italas, vokiečiai, danas, lenkas, bet ne amerikiečiai (Eaton žodžiai).

(b) Materializmas vis gyvenimo vertybi centre. Jo simbolis yra doleris, kuriuo amerikiečiai tariasi visagalys padaryti. Doleris yra simbolis t materialini grybi, kurias amerikiečiai sudeda visus savo rūpesius ir pastangas. Kinio gyvenimo produkcij statydamą gyvenimo centre, Amerika sukur nuostabių fabrikus ir dangoraizius biznio reikalams, bet apleido dvasinio gyvenimo pažang — mokslinius tyrimus, mokykl statyb, mokytojų ir mokslinink ruošim. Mokslininkas ir švietimo bei kult rinio darbo žmogus yra paliktas be pagarbos ir be slygk rybos pažangai. Tas sritis — taip m skelbti dabar Amerikoje — labiau vertina Sovietai. Jie suprato, kad modernioj kovoj mokslininkas stoja prieš mokslinink ne tik technologijos srity, bet ir formuodamas busimuosius intelektualinius kadrus, kurie lems ateit. Ir Chruščiovas kalbjo Hearstui lapkričio 23, kad Amerikos darbininkas es s priverstas taip balsuoti, kaip j "priveria" propaganda, kuri yra kaip tik t sluoksni rankose, kuri eina mases su idjomis ir jas idjomis veikia. Chruščiovas intelektualini sluoksni veikim labai supranta, ir sovietinis komunizmas pirmiausia dabar ir

veržiasi su savo idjomis ne tiek Amerikos darbinink mases, kiek tuos akademinus, intelektualinius sluoksnius.

(c) Patogumas pirmoje eil je. Tai išreiškiama "prosperity" vardu. Pasakutini rinkim propagandoje tokia "prosperity" buvo vienas iš pagrindini ški. Automobilis, šaldytuvas, geras uždarbis, taks sumažinimas ir visa, kas didina žmogaus gyvenimo patogumus, suprantamas tuo prosperity vardu. Tai priešinga vaik leidimui moksl, priešinga domjimuisi dvasinio gyvenimo pažanga, priešinga kovai už didži sias laisvas ir teisingumo idjas, visa tai reikalauja pastang ir aukos. Prieš amerikiečių populiarinam "take it easy" staiga dabar pastatomas reikalavimas — aukotis. Prieš krikščionyb, kuriai sakosi atstovauj Vakarai, bet kuri yra "be Kryžiaus", pastatomas reikalavimas išpažinti "Krist su Kryžium" (vysk. Sheen),

VYSKUPAS F. J. SHEEN — kaip atpasakojo Our Sunday Visitor — buvo liudininkas Atstov R m antiamerikin s veiklos komisijoje. Jis kalbjo apie Vakarus ir Rusiją :

Moderniniame pasauly nutiko tai, kad Kristus yra atskirtas nuo Kryžiaus. Vakar pasaulis prisim Krist be jo Kryžiaus ... Komunizmas prisim Kryži be Kristaus; ir kai Kryži prisim be Kristaus, rados tiranija ir koncentracijos stovyklos.

Kas yra artimesnis Kryžiaus ir Kristaus jungai? Tik ne Vakar pasaulis su savo drungnu, pigiu, sentimentaliu Kristum ... Rusija yra artimesn su savo Kryžium. Ir Rusija gali tapti didžiausia dvasine moraline jga pasauly 50-100 met eigoje.

t. y. su kova ir atsisakymu nuo patogum, su kent jimu.

Tokiais reikalavimais šaukiama keisti Amerikos "gyvenimo stili"—duoti jam naujus ir gyvyb atnešančius pagrindus. Kaip tas j žodis nuskamba, pavaizduojame skyrium dėdamais pa i amerikie i G. Price ir vysk. Sheeno pareiškimais. Kas žino, ar tas j šauksmas bus tik desperacijos pastanga, ar jis pad s atgaivinti Amerikai toki pat dvasi, koki amerikie iai tur jo kododami už savo valstyb s nepriklausomyb ir rašydami konstitucij. Tai priklausys nuo to, kiek autoritetingai tie balsai prašneks Amerikai.

5. Autoritetu kriz ir anonimai

Demokratijoje labiau nei kitame režime yra svarbu autoritetas, pagr stas asmenyb s pranašumu. Demokratijoje taip pat lengviau nei kitame režime autoritetas sunaikina-

Tai sakydamas, Sheen turi mintyje, kad Rusijoje komunizmas desintegruosis.

Apie Jungtines Tautas ir Jungtines Valstybes:

Pritar pašalinti Soviet S Jung iš J. Taut už "kai kuriuos veiksmus, ypa iai už Vengrij".

Jungtin s Tautos tur t b ti pertvarkytos taip, kad Saugumo Taryba, kuri sudaro didžiosios valstybes, vykdyt nutarimus, kuriuos priima mažosios valstyb s.

Jungtin s Valstyb s turi nuolat ir nuolat reikalauti per JT "išlaisvinti pavergtas tautas, ypa iai Lenkij". "Jokia problema nebus išspr sta, kol Lenkija, Vengrija ir kitos tautos anapus uždangos turi savo problemas neišspr stas".

Autoritet kriz pergyvena visi kraštai dabartiniu metu, pergyvena ir Amerika. Rinkimuose 1952 laime jo Amerikoje ne partija, bet Eisenhoweris savo asmenyb s pranašumu. Amerika jieškojo autoritet. Dabar amerikie iai pajuto Eisenhowerio autoritet aptrup jus. Pajuto, kad Eisenhoweris buvo autoritetas kare, bet autoritet prarado, ypa iai šiemet, pasirod s silpnas civilin je administracijoje ir valstyb s politini problem apimtyje (G. Sokolsky).

Kai nepasisekim kalt m gina perkelti nuo Eisenhowerio jo štabui, labiausiai suniekinamas valstyb s sekretoriaus Dulles autoritetas. Kitas reikalas, ar tai teisingai. Gal b t, jis specialiai suniekinamas kaip tik d l to, kad jis yra atspariausiai tai srovei, kuri siekia koegzistencijos. Gal b t, kad jo užsimojimai buvo sukliudomi kit, kurie iš užkulis i turi takos vyriausyb s linijai. Kaip oportunistin s politikos priešas Dulles n ra populiarus n Europoje. Europos palankumo jieškant ir norint sudaryti jos akyse autoritet, prid tas prie Dulles demokratas A. Stevensonas. Tikima, kad jis populiarusi Europoje. Ta iau kas atsimenta jo reikalavim panaikinti Amerikoje naujok šaukim, vargiai laikys j pla i horizont politiniu autoritetu. Nixonas? Jis buvo tap s labai kontravers'niu asmeniu. Bet jis pamažu sigyja svor ir laikomas labiau už kitus tinkamu kandidatu Eisenhowerio vietai. Bet dar toli iki autoritet.

Amerika yra pajutusi autoritet kriz, autoritet ne išpst, propaganda sudaryt, kurie anks iau ar v liau demaskuojami, bet didesni politini asmenybi. Kai j svaraus žodžio, kur lydi darbai, n ra, mases

ALIARMO BALSAI

laimi kiti autoritetai, kurie yra šalia vyriausybės. Šiuo tarpu opinij visuomenei sudarin ja šalia spaudos dar ir akademiniai židiniai. Per juos leidžiamos politinės idėjos; per juos nuteikiami intelektualiniai sluoksniai.

Sovietinis komunizmas tai žino ir, kaip minėta, per juos mums gina sifiltruoti su savo idėjomis. Tas faktas buvo iškilus, kada Kongreso komisijos mums gino pakratyti filmą, teatro, televizijos, mokyklų personalą. Jame daugelį atsirado tokių, kurie norėjo išlikti ir toliau anonimai, pasislypę po "penktąjį amendmentą".

Tas reiškinys tik labiau pabrėžia amerikinio gyvenimo stiliaus klaidą — sudėti širdį kapital ir gamybą, o dvasios formavimui perleisti svetimoms takoms.

6. Defetizmas?

Visas tas idėjas supurti sputnikas, sukeldamas dulkių daugiau kaip vandenilio bomba. Kai jos nusis, kaip tada atrodo Amerikos gyvenimo tikrai, — ar sustiprės pasidavimo ar pasipriešinimo dvasia, — beliks stebėti.

Jau 1955 St. Alsop rašė, kad Anglijos visuomenė staiga paliko žodį: signalo defetizmas, kai tik Sovietai išmums gino vandenilinių bombų. Alsop spėjo, kad po poros metų pati dvasia ateis Amerikai.

Tuomet pabaigoje dr. G. Niemeyer, buvęs valstybės departamento patarėjas ir Yale profesorius, mums gino pranašauti (USNaWR), kaip defetizmas kas metai stiprės Amerikoje akivaizdoje auganios sovietinės grėsmės ir kaip 1964 rinkimuose busianios tik dvi partijos: viena už pasidavimą Sovietams, kita už pasipriešinimą, bet nė viena aiškios persvaros neturinti.

Dr. George R. Price, 35 metų, dirba Minnesotos universiteto tyrinijimų srityje. Karo metu jis dalyvavo prie garsiojo "Manhattan projekto" vykdymo. Life paskelbė jo straipsnį "Diskutuojant dabartinę paniką klausimais", liečia aštrius Amerikos likimo klausimus ryšium su sovietiniais laimėjimais raketų srityje. Bet atsakymai juos gali turėti ir siauresnė mums reikšmė, nes ir mūsų tautinio gyvenimo plote yra gyvi klausimai: kalbėti pesimistiškai ar optimistiškai, tai reiškia — tiesiai, ar pridengiant; ir mums lieka

George Price, Minnesotos profesorius, dabar pramato (Life), kad 1975 Amerikai bus ultimatumas tapti Sovietų Sąjungos respublika...

Tokios išvados pramatomos tik amerikiečių, jei gyvenimas eis toliau taip, kaip jis dabar eina. Išvados yra logiškai gautos iš tų prielaidų, kurias yra pateikęs gyvenimas. Mes norime, kad tos išvados nebūt tokios defetistiškos — ne tik dėl to, kad to nenorime šiam kraštui ir jo žmonėms, kurie tikrai yra parodę pasauliui daug geros širdies ir jos teberodo. Dar ir dėl kitos priežasties — politinio gyvenimo tikrai neina taip, kaip yra suplanavę didieji ar anoniminiai planuotojai. Nuo pat antrojo karo pradžios iki pat dabar buvo matyti, kaip ateina visai priešingi rezultatai, negu buvo numatyta planuose. Sputniko kelius lengviau apskaičiuoti ir lengviau reguliuoti negu žmonėms ir leidžia politikams maištais jį ir leidžia politikams maištais apžvalgti baigti be defetizmo, kur vest žmogaus logika. J. B.

JUNGT. VALSTYB SE

susim styti: ar patogum kelias ar kovos ir atsparumo kelias; ar turim dvasini autoritet , ar turim juos susikurti, ar geriau juos sunaikinti ir visai atmesti... Straipsnio santrauk paruoš V. Jurkuvien .

*

Kai erdv pakilo Soviet satelitas, Washingtonas prad jo nuraminimo ir kartu sp jimo politik , — pradeda autorius ir tuojau pasisako prieš tuos raminimus, nes pad tis esanti tiek rimta, kad Amerika galinti šiuo kartu pralaim ti. Kod l? Atsako:

Tautos vietoje nestovi

Dabar, kaip ir Amerikos revoliucijos metu, mes gyvename laik , kuris bando žmogaus dvasin tvirtum . Bet šiandien mes nebeturime tokios energijos ir stipryb s atsispirti art jantiems pavojams. Mes, amerikieiai, esame kaip tie Hans Christian Andersono pasakos žmon s, kurie, steb dami savo karali nuog paradojant gatv mis, giria jo r bo gražum . Šiandien mes turime daugyb rodym , kad Rusija gali mus nugalt i, bet mes vienas kitam giriame m s krašto paj gum , jo graži ateit ir sivaizduojame, kad jokio pavojaus n ra.

Atsiminkime, kad istorija susideda iš taut kilimo ir j smukimo. Ar tai b t Babilonas, Bagdadas, Konstantinopolis, ar Roma — pavyzdys seka vienas kit . Visuomet vienoje pus je stov jo turtinga, išdidi, pertekusi tauta, kuri tik jo savo pergale. Ta iau tuo pa iu laiku kitoje pus je atsirasdavo žiaurus barbariškas

priešas, alkanas ir nuskurd s, bet su dvasiniu narsumu ir stipriu užkariavimo alkui.

Šiandien kostiumai ir dekoracijos yra naujos, bet aktoriai labai panaš s an laik aktorius.

. . . Gr žkime prie 1945 met . Tada JAV džiaug si savo j ga, prestižu ir saugumu, kuris pralenk kitas to meto tautas. Rusija tuo metu buvo karo nualintas kraštas, toli atsilik s nuo m s atomin s bombos gamybos ir nuo m s aviacijos, šiandien abi šios tautos yra beveik lygios šiose srityse. Teisyb , kol kas mes esame dar truput labiau paženg už Rusij . Bet tai nesvarbu. Svarbu yra tai, kokių grei iu sovietai mus vejasi. Dvylika met steb jome j karin s j gos augim , kuris savo grei iu yra vienintelis istorijoje. Ta iau tai, atrodo, mums nieko nereiškia. Mes ži rime tai, kaip kok provincijos barbar neramum , ir esame panaš s nutukus rom n , kur tie barbarai vestgotai užklupo besimaudant ištaigioje Caracallos vonioje . . .

Katastrofos vizija

. . . Tiesiog prieš mus stovi tarpkontinentini balistini raket kriz . Dabar jau sovietai pirmauja j gamyboje. Kaip patirtis rodo, jie gali naujus kariškus išradimus grei iau padaryti nei mes, jeigu jie to tikrai nori. Šis dalykas rodo, kad jie ir ateityje pirmaus...

Jeigu Soviet S junga tolim j raket gamyboje gal t 18 m nesi pralenkti mus, tai mes b tume priversti pasiduoti be kovos. M s pasipriešinimas gali silpn ti palaipsniui, ir sovietai gali taip padaryti, kad mes jo nepajausime.

Štai šios nelaim s planas:

Pirmoji stadija. Sovietai demonstruoja tikslias tolim sias raketas, kurios neša 20 megaton bomb . Jie praneša, kad j noras yra palaikyti taik , bet karo trokštan ios JAV juos verte griebtis tam tikr karini veism . Dabar, kai šis JAV grasinimas yra pašalintas, jie gali paskelbti savo taikos ir žmoniškumo tikslus. Jie pradeda mažinti savo kariuomen ir skelbia planus satelitin ms valstyb ms išlaisvinti.

Antroji stadija. Rusija ver ia visas svetimas valstybes, kuriose yra m s oro baz s, kad jos pareikalaut m s atsitraukimo. Sovietai pareiškia, kad jie niekada nepuls JAV, jeigu JAV j pirma nepuls. Nor dami sumažinti tarptautin tamp ir pakelti taikos nuotaikas, jie bus priversti raketomis sunaikinti m s oro bazines, jeigu jos iki nurodytos datos dar egzistuos. M s s jungininkai pareikalauja pasitraukimo, ir mes be pasipriešinimo sutinkame.

Tre ioji stadija. Rusija ir Kinija reikalauja Europos ir Azijos taut nusiginklavimo. Pasaulio taikai išlaikyti tautos tur t b ti nuginkluojamos palengva, viena po kitos. Vals tyb ms, kurios tam nesipriešins, bus atsiteista ekonomine pagalba ir paliktos laisves. Tos, kurios priešinsis, bus nušluotos nuo žem s paviršiaus.

Ketvirtoji stadija. Sovietai pareiškia, kad jie nors ir gal t užkariauti pasaul , bet to nedarys, nes j vienintelis tikslas yra taika. Jie pasi - lo pasaulin nusiginklavim Jungtini Taut prieži roje. Dabar m s vienintelis pasirinkimas b t kautis. Bet mes b tume be s junginink , be oro bazi ir b tume sunaikinti. Taip mes ir nusiginkluojame, kai tuo tarpu Rusija, b dama galingiausia vals-

tyb pasaulyje, Jungtini Taut prieži ra tvarko savo naudai.

Penktoji stadija. Rusija dabar praneša, kad ji dar turi galyb ginkl . Ji reikalauja, kad visos valstyb j sijungti' Soviet Socialistini Respublik S jung . Tragedja užbaigta.

Šis apib dinimas, be abejo, n ra visai tikslus. Bet jeigu ir silpniausi jo kont rai atitinka ties , tai mes turime didžiai susir pinti.

Trumpas susim stymas

Gal mes ir gal sime išlikti gyvi po art jan ios tolim j raket krizes. Net ir tiek pav lav , galb t mes gal tume prad ti savo nauj program ir Rusij pasivyti. Tada labai trump laik pad tis b t be išeities. Nedaug ateities sp jim gali b ti taip tikri kaip ši: Rusija mus pralenks matematikos ir fizikos srityje, nes gyvenimo faktai rodo, kad tauta, kaip ir individas, visuomet gali pasiekti t dalyk , kuriuos ji labiausiai vertina. Mes gal ir toliau tur sime geriausius pasaulyje TV komikus, beisbolo žaid jus, o Rusija tuo tarpu tur s pasaulyje geriausius mokytojus ir mokslininkus. Dabar Soviet mokyklos ir universitetai aukl ja jaunuolius, kurie po 10 met tikrai pirmaus mokslo srityje.

Yra visiškai aišku, kas toliau atsitiks. Jei mes pasivysime rusus tolim j raket gamyboje, tai tuoj atsiras kitas ginklas, d l kurio gamybos v l reik s pirmauti. Ir jeigu mes t v l laim sime, tai neabejotinai atsiras kitas ginklas. Kiekvienais metais augs Rusijos mokslo j gos ir eventualiai bus pralencs savo ginklais ir gynybos technika, kurios dar negali suprasti m s vaizduot .

Trumpai, mes turime visiškai pakeisti savo dabartin galvojimą, jei nenorime jau 1975 priklausyti Sovietų Jungiai. Ar galime tik ti šituo spjimu? Panagrinkime argumentus, kurie pasisako prieš šią nuomonę. Mes juos girdjome ir anksčiau.

Šis kraštas jau seniai egzistuoja. Mes jau ne kartą esame turj dideli pavoj ir visuomet juos nugaldavome. Bet romai pradžioje penktojo šimtmečio irgi turjo už savs ilg, daugiau kaip t kstanio met praeiti piln pavoj ir vis d lto greit sulauk galo.

Daug dalyk, d l kuri žmogus daugiausia sielojasi, niekada neatsitinka. Kiekvieno metu kas nors g s dina, kad artinasi pasaulio galas. Bet geriau apsिमoka b ti optimistu.

Taiau ar visuomet? Pesimistai žydai, pab g iš Vokietijos Hitlerio iškilimo pradžioje, dar ir dabar gyvena, o visi optimistai seniai pavirsti pelenais. Ir kiek t buvusi optimist yra verg stovyklose Sibire!

Mes turime pasitik ti savo vadais. Jie turi už mus daugiau nusimanyti.

Bet ir visos tautos, kuries yra jau žuvusios, irgi turjo vadus, kurie daugiau nusiman nei paprasti piliečiai.

Tai k mes turime daryti? Mes turime apsispr sti, kas mums ištikr j šiam pasauly svarbiausia, ko mes daugiausia norime. Cadillaco? Spalvotos televizijos, Mažesni taks, — Ar gyventi laisv je? Mes niekada neišliksime laisvi tik tuo, kad paskirsime mokslinink, kuris derins raket gamybos program; tik tuo, kad padidinsim gynybos biudžet 4% ar 5%; tuo, kad išleisime statym, kuriuo mokymas gaus valstyb s param. Mes išliksime gyvi tik pagrindi-

nai perkainodami vertybes ir savo siekimus gyvenime. Mes turime labiau susir pinti savo vaik išmoklinimu, nei taks mažinimu; turimo daugiau r pintis gauti Nobelio premij už fizik nei laim ti pasaulines beisbolo rungtynes; naujos mašinos kas metai sigijimo r pest turime pakeisti r pesiu, ar mes gyvensime laisv je.

Ko mums daugiausia tr ksta, daug daugiau nei mokytoj, inžinieri, mokslinink, — tai tikrai dideli vad. Amerika šiandien yra turtingiausia ir dar (kur laik) galingiausia valstyb tik d l to, kad maždaug prieš du šimtmečius ji buvo dideli vad valdoma. Dabar Amerika smunka tik tod l, kad toki vad šiandien neb ra. Mes žinome, kad šiandien Washingtone yra daugyb gabi ir s žining vyr. Taiau kai juos palyginame su praeities didžiosiomis asmenyb mis, mes negalime nepasteb ti, kad kažko tr ksta. Kam šiandien gal tume suteikti m s tautos t vo vard arba leisti pasirašyti nepriklausomyb s deklaracija? Kas gal t šiandien perimti Franklino arba Hamiltono viet ?

Ko mums labiausiai reikia

Mes labiausiai reikalingi "kraujo, darbo, ašar ir prakaito", — t dalyk, kurie kitados išgelb jo Anglij. Mums reikia ne optimistini, bet pesimistini kalb, kurios pakelt m s pasiryžim, o ne biržos akcijas. Mums reikia gynybai išlaid, kurios b t nustatytos ne m s nepasitenkinimo dideliais mokesiais, bet pasibais jimo slapt ja policija, kankinimo kameromis, verg darbo stovyklomis Soviet Rusijoje.

Mes prašvilpavome 12 met, kuriuos Sovietai panaudojo mums pra-

Dirbtiniai m nuliai

Pasisek Soviet žygiai erdv pa-
aštrina klausim , su kokiomis prob-
lemomis susiduria mokslininkai, verž-
damiesi erdv , jei t problem iš-
sprendimas ir žygio suorganizavimas
trunka ištisais metais.

Kad nugal t žem s traukos j g ,
pakilt erdv ir joje skrist pagal
žmogaus vali , reikia — (1) su-
konstruoti j gain , kuri gal t veik-
ti beor je erdv je, (2) pagaminti di-
deliu grei iu galint skristi "l ktu-
v ", (3) tur ti nepaprastai tikslias
kontrol s ir sekimo priemones. Pa-
ži r kime kiekvien j skyrium.

1. J gain s problema — iki šiol
buvo chemin ir metalurgin . Che-
min tod l, kad vartojamas kuras
buvo per silpnas. Pagal Newtono d s-

lenkti. Dabar artinasi laikas, kada
mes turime apsispr sti, kas mums
brangiau, ar mums laisv brangiau
už prabang , arba toliau eiti keliu,
kuris nuved praž t tiek daug di-
deli valstybi .

Ar mes paj gsime tai ži r ti, ži -
r ti dabar, kai dar n ra v lu? Tei-
syb , Romos imperija žlugo labai se-
niai, bet ar mes pamirštame Pran-
c zijos žlugim Compiagne girioje ?
Ir kas atsitiko su Hitlerio t kstan-
ties met reichu ir kur yra ta di-
džioji Ryt Azijos saugumo zona?
Ir k mes galime pasakyti apie Esti-
j , Latvij , Lietuv , Albanij , Bul-
garij , Vengrij , Lenkij , ekoslova-
kij , Rumunij , šiaur s Vietnam ,
Tibet , šiaur s Kor j , Ryt Vokie-
tij ir Kinij ?

Visi tie kraštai tur jo vyr ir mo-
ter tiek pat išdidži ir savim pasi-
tikin i , kaip ir mes šiandien.

n , raketos mas s ir jos grei io san-
dauga yra lygi išmetam j duj ir
grei io sandaugai: $MV=mv$. Taigi
norint suteikti raketai didel greit
V, kai jos mas yra M, duj greitis
turi b ti labai didelis, nes mas m
yra labai maža. Šitas išmetam j
duj greitis gaunamas sprogoimo vie-
na kryptimi b du, kryptimi, kuri yra
priešinga raketos keliaujamai kryp-
iai.

Vokie iai ir amerikie iai, nor da-
mi išgauti kuo didesn sprogoim ir
duj greit , vartoto labiausiai degan-
ias ir degim palaikan ias medžia-
gas: etylio alkohol ir skyst deguo-
n . Ta iau raketai bent truput pa-
kelti nuo žem s reikalingas didelis
šio kuro kiekis. Ogi kuro kiekis ra-
ketos skridimo pradžioje prisideda
prie raketos svorio. Tai užburtas ra-
tas.

Antroji raketos j gain s problema
yra metalai. Sprogoimo metu gauna-
ma tokia temperat ra, kad paprasto
plieno uodega išgaruoja. Reik jo tad
pagaminti tokius metalo mišinius,
kad b t galima juos laikyti nuola-
tin je sprogoimo liepsnoje ilgesn lai-
k .

Pirmoji problema soviet mokslin-
ink išspr sta: jie vartoja nežino-
m kur , kurio j ga ir atsipalaida-
vusi energija yra fantastiška. Ame-
rikie iai rengiasi paleisti satelit 20
svar (gal net 24 svar), o Soviet
sputnikas I tur jo 184 svarus ir
sputnikas II per 1,000 svar ... Tai
yra dideli santykiai raket techni-
koje.

Antroji problema yra išspr sta tiek
soviet , tiek amerikie i . Ta iau pri-
simenant pirm problem , reikia
manyti, jog naujasis Soviet kuras
bus pareikalav s dar kietesni , karš-
iui atsparesni metal atradimo.

2. Erdv s l ktuvas — beor je erdv je išor s atžvilgiu n ra didel problema ta prasme, kad n ra oro trinties. Ta iau pakylant nuo žem s, raketos forma yra labai svarbus dalykas: 200-300 myli augštyje raketa pasiekia iki 10,000 myli per valand greit . Šiame augštyje dar yra truputis oro. Raketa turi nugal ti oro pasipriešinim ir neužsidegti tol, kol pab gs iš oro sluogsnio. Be to, jos paviršius turi atmušti kosminius spindulius ir karš io spindulius. Soviet mokslininkai dabar sigijo papildom žini iš abiej sputnik , kad gal t patobulinti visus tolimesnius skridimus šioje srityje.

3. Kontrol s ir sekimo aparatai — turi lemiamos reikšm s “m nuliui” paleisti. Raketa turi b ti vairuojama apskai iuot orbit . Pats žmogui šio darbo tiesiogiai atlikti negali - jo mintis eina per l tai. Turi b ti sukonstruoti special s “smege nys”, kurie sekt ir vairuot raket orbit , “pad jus j viet ”, atpalaiduot m nul ir pranešt jo pad t erdv je. Visa tai turi b ti sujungta su iššovimo mechanizmu, kuro padavimo siurbliais ir grei io matavimo aparatais. Ši projekto faz reikalauja idealaus radaro, radijo, elektronikos ir komputeri sistem pažinimo, žinojimo ir pasisavinimo.

Iš ligšiolinio pažvelgimo matyt, kad Sovietai pasirod pranašesni chemijoje ir gal b t metalurgijoje. Elektronikoje ir pritaikomoje matematikoje — mažiausiai lyg s vakariams.

Informacijos apie erdv s temperat r , kosminius spindulius (kurie pro or žem s nepasiekia), meteorus — yra begalin s reikšm s tolimesniems žygiams, kuri tikslas — tikrasis m nulis. M nulio apvaldymas tur s

Kas yra infliacijos kaltininkas

Infliacija jau yra faktas Amerikoje ir Europoje. Apie j daug kalbama, bet ji nesirengia sustoti. Vyriausyb Amerikoje sudarin ja komisijas infliacijai sustabdyti. Komisijos ir v l daug kalba, bet pozityvi rezultatai neprieina. Kod l taip dedasi, dalin atsakym nušvie ia Sign, Amerikos katalik žurnalo, redaktorius T vas R. Gorman, C. P., 1957 spalio nr. vedamajame. Jo mintys ir faktai gali paskatinti susim styti ir m s skaitytoj .

Infliacija — sako autorius, — jau yra. J pajunta labiausiai pensininkai ir kiti, kurie turi pastoviai ribotas pajamas. Organizuotos darbininkijos priešininkai infliacijos priežast suranda labai pigiai ir vaistjai pašalinti nurodo labai greitai: tegul tik darbininkai nereikalauja pakelti atlyginimo, tai ir kainos nekils.

Autorius tok pig aiškinim nelaiko teisingu. Jis ragina siži r ti faktus ir kelet j nurodo. Vienas— Amerikos plieno korporacija, kuri meta didelius pinigus, kad tikint Amerikos visuomen , jog visa nelaim tai unijos, kurios reikalauja kelti atlyginim , tuo pa iu ver ia kelti kainas ir taip vykdo infliacij . Au-

jau ne tik mokslin s, bet ir politin s reikšm s, nes kas valdys m nul, tas savo rankoje laikys ir žem s likim . M nulyje rengtos raket stotys bus vadinamos, anot vieno JAV raket eksperto, “trintukais”— jos gal si išrinti žem je tai, kas m nulio valdovui nepatiks.

A. Sabalis

Lietuva Soviet statistikoje

1.

Rusiškoje komunizmo imperijoje 1956 pasirod retas paukštis — “Valstybinis Soviet S jungos kis”, statistikos rinkinys, išleistas valsty-

torius nurodo, kad per vienerius metus toji plieno korporacija, pakeldama darbininkams atlyginim, padidino savo išlaidai algoms 94 milijonais dol. Ta proga pakeldama plienui kainas, savo pajamas ji papildomai padidino 340 mil. Kiekvienas naujai darbininkams išmoktas doleris atneš korporacijai naujus 3.50 dol. Nuo 1945 korporacija pakl plieno kainas 21 kart, o atlyginimus kl tik 9 kartus. Per vis t 12 met laik korporacijos išleistas vienas naujai doleris atneš papildomus 3 dol. Šiais metais korporacijos netto pelnas neatskai ius mokesi, buvo 461,9 milijonai dol. Ar turint tok peln buvo b tina išspausti iš vartotojo dar po nauj nikel ?

Kitas pavyzdys yra General Motors. Ji turi 400,000 darbinink. Iš kiekvieno darbininko darbo valandos firma turi po 3.20 dol. pelno. Pridama darbininkui 21 cn. atlyginimo, firma sumažint savo peln iš 3.20 dol. iki 2.99. Bet užuot peln mažinus, firma, prisidengdama atlyginimo pak limu, pakl kainas iki to, kad tokio pelno savo istorijoje ji niekad netur jo. Atskai ius mokesius, General Motors pelnas tarp 1947 ir 57 pakilo iki 234%.

Vl kitas pavyzdys — Fordas. Fordo kompanija iš darbininko dar-

bin s leidyklos Maskvoje. Nors pažangai rodyti komunistin propaganda griebiasi skai i ir juos dažnai kaišioja popierinei utopijai sukurti, bet išstisus du dešimtme ius ji negaljo jais naudotis, nes viskas, ypa gyventoj skai ius, buvo laikoma “valstybine paslaptimi”. Paskutinis statistikos metraštis buvo pasirod s 1936, kai es “socializmas” Soviet S jungoje jau buv s “gyvendintas”. Po to dar buvo atspausdinta keletas statistini broši r li, bet veikiai vi-

bo valandos turi 3.06 dol. pelno. Užuot pakeldamas 21 cn. atlyginim ir peln sau sumažindamas iki 2.95 dol., Fordas pakl kainas savo gaminiams su viršum puspenkto kart daugiau, nei jis pakl darbininkams atlyginim. Fordo pelnas nuo 1948 iki 57 pakilo 256.2%

O kokių procentu pakilo darbininko atlyginimas? T klausim atsakydamas, autorius nurodo darbo departamento davinius. Pagal juos fabriko darbininko savaitinio uždarbio vidurkis, jei darbininkas teišlaiko lik pats save dabar yra 67.73 dol. Prieš metus jis buvo 65.24 dol. Jei turi k išlaikyti, dabar uždirba 75.13, o prieš metus 72.58 dol. Vadinasi, tik sau dirban io darbininko atlyginimas pakilo per metus puse procento, o turin io išlaikyti tik dešimtadaliu procento.

Autorius iš t fakt padaro išvada : “Didysis biznis labiau kaltas nei didysis darbas (unijos. Red.) ir rodo mažiau supratimo infliacijos pavojui, kuris mums visiems gresia, o taip pat mažiau susir pinimo bendr ja gerove”.

Prie autoriaus išvados tenka dar kit pridurti: infliacija nesulaikoma, nes ji naudinga didžiajam bizniui, kuriam pavesta surasti priemones prieš infliacij .

sokios žinios buvo susietos su "išdavimu", ir komunistin "pažanga" buvo kuriama tik reliatyviais skaičiais bei procentais, nekada nepateikiant tikrų duomenų.

Kas nauja dabartiniame rinkinyje? Apstokime ties viena jo dalimi — tautybi (sovietiskai tariant, "taut draugystės") problema. Kiek galima pateiktomis žiniomis pasikliauti?

Atrodo, kad vienas dalykas, bent: bendras rus komunistinės imperijos gyventojų skaičius gali būti apytikslis. Nors visuotinio gyventojų surašymo nebuvo, bolševikai apskaičiuoja, kad jų imperijoje es 200,200,000 žmonių. Yra dvejopo pagrindo šiuo skaičiumi patikėti. Pirmia, jis yra gana artimas vakar mokslinink (R. Maurach, P. Miromenno ir kt.) apskaičiavimams. Antra, jis yra truputį mažesnis nei pastarieji. Šis penkis ar penkiolikos milijonų skirtumas susidaro iš to, jog vakariečiai buvo linkę skirti tik apie 45 milijonus gyvybių, paaukotų ant sovietinės programos aukuro civilinio karo, kolektyvizacijos, bado, priveriamajam darbui ir pasaulinio karo bei užgrobtim metais, kas bendrų gyventojų skaičių padidintų ligi 215 milijonų. Matyt, kad tūkaut skaičius siekė apie 60 milijonų per vis rusiškojo komunizmo erą, tad visos imperijos gyventojų skaičius apie 200 milijonų reikia laikyti apytikrui.

2.

Štai rinkinio lentelė, nurodanti, kiek vairiuose sovietinės imperijos kraštuose yra buvę žmonės 1940 ir 1956 m.

Kraštas	1940 mil. žm.	1956 mil. žm.
Sovietų Sąjunga	191,7	200,2
Rusijos SFSR	107,9	112,6
Ukrainos SSR	41,0	40,6*
Gudijos	9,2	8,0
Uzbekijos	6,3	7,3
Kazachstanas	6,2	8,5
Gruzijos	3,6	4,0
Azerbeidžanas	3,2	3,4
Lietuvos	2,9	2,7
Moldavijos	2,5	2,7
Latvijos	1,9	2,0
Kirgizijos	1,5	1,9
Tadžikistano	1,5	1,8
Armėnijos	1,3	1,6
Turkmenijos	1,2	1,4
Estijos	1,0	1,1
Suomi Karelijos	0,5	0,6**

Atkreiptinas dėmesys tris kraštus: Ukrainai, Gudijai ir Lietuvai. Per šešiolika komunistinės sistemos metų šie kraštai ne tik kad nepriaugo, bet dar sumažėjo gyventojų skaičius. Lietuvos gyventojų skaičius yra tiksliai pateiktas, nes 1940 joje buvo ne 2,9 mil., o daugiau kaip 3,2 (su Vilniaus ir Klaipėdos kraštais). Tai rodo, kad sovietiniai oficialieji duomenimis Lietuva neteko daugiau kaip pusę milijono gyventojų. (Ir "Komunistas" 1956 Nr. 7 paskelbė tokius pat duomenis: dabar yra 2,7 mil., po karo sumažėjo 500-600,000. Red.). Toks nuoseklumas procentiškai yra daug reikšmingesnis nei Ukrainos ar Gudijos gyventojų sumažėjimas.

Kodėl Lietuva skiriasi šiuo atžvilgiu nuo kaimynų latvių ir estų (pastarieji oficialiais duomenimis vis dėl

* skaitant Krimo kraštą, 1954 m. inkorporuotą prie Ukrainos.

** Suomi Karelija 1956 m. buvo inkorporuota Rusijos "respublikai".

to priaugo) ? Vien kaikuri Lietuvos mažum repatriacija ar naci siautimo padariniais to negalima išaiškinti. ia tik palyginti kietesn lietuvi rezistencija, matyt, pareikalavo daug daugiau auk . 1941 m. sukilimas, laikinoji vyriausyb , v - liau pokario laisv s kovotoj žygiai ir nepertraukiamas pasyvus pasipriešinimas paliks istorijoje kaip ryškiausi nenumaldomos kovos už laisv pavyzdžiai. Ir kas žino, ar ilg met priespaudoj tai neliks neišsemiamu tautin s kult ros šaltiniu, ir patvaresniu nei kaikurie oportuni - tai, patys link savo laikysenas pateisinti, manyt .

3.

Yra ta iau reikšmingiau, k , sovietinis statistikos rinkinys slepia ? O jis s moningai akiai praeina pro visas esmines tautybi problemas. Nesužinosi, kokiomis tautyb mis Kazachstano kraštas gana trumpu laiku iš 6,2 mil. išaugo ligi 8,5 mil. gyventoj . B t klaidinga manyti, kad 112,6 mil. Rusijos "respublikos" gyventoj b t rusai, nes ir pati bolševikin enciklopedija 1955 m. pažymi, jog visoj s junguje rus es apie 100 mil., tad j visoje imperijoje tur t b ti truput mažiau nei nerus .

Nerasime ia joki užuomin apie geoncidines priemones, priveriamuosius "tremties darbus, priverstinus "savanorius" "pl šinin ms žem ms sisavinti", rus kolonistus, "kadrus", "specialistus".

Nepaaiškins, kokiai tautybei priklauso kazokai, sibirie iai ir kt. Nieko apie kalmukus, e nus-ingušus, karašus, kaberdinus, kurie buvo išdraskyti 1943-1944 m. ir tik ši met vasario m n. dekretu jiems buvo leista gr žti t vynes. O kur Kri-

Kult riniai vykiai per vieneris metus

Norime suregistruoti kult rinius vykius Lietuvoje per ištisus vieneris metus — 1956. Kit met tos r šies vyki eig lyginant su tais metais, bus galima daryti išvadas, kuria linkme ir kokių tempu Lietuvoje reiškiasi kult rinis gyvenimas. vykius registruojame pagal komunist m nesinio žurnalo "Pergal s" ir savaitinio "Literat ros ir Gyvenimo" davinis.

*

DRAMOS TEATRAI

Šiuo laiku dram os teatrai veikia šiuose miestuose: Vilniuje, Kaune,

mo totoriai, pavolgio vokie iai ir kt. ? — Tabu.

Vakar mokslininkai apskai iuoja, kad Pabaltijy rus mažuma pašoko skai iumi du-tris o gal ir penkis kartus deportuot j bei likviduot j vietini s skaiton, tik apie tai — n šnipšt.

Iš istorijos neištrinsi fakto, kad kelios dešimtys t kstan i lietuvi miško broli krito gimtoj žem j su ginklu, tik sovietiniai statistikos autoritetai to "nežino", kaip lygiai jie "nesugeba" apskai iuoti, kelis kartus daugiau rusiškojo okupanto gyvybi tie t kstan iai patriot pas save nusikviet ...

Kur yra d mai — ten ir ugnis. Yra visokios tylos priežastys. Retais atvejais ir Kremliaus ponai j nurodo: es Stalino "asmenyb s kultas" buvusi klaida, tad ir tautyb s nukent jusios. Tik kad Stalino dvasia nemir ir nesiruošia mirti, statistika nekalba. Pagal t dvasia yra sudarytas ir statistikos turinys.

A. Musteikis

Klaip doje, Šiauliuose, Panev žyje ir Mariampol je. Kai kurie j išvyksta gastroli kitus miestus. Per 1956 metus buvo toki nauji pastatymai: Vilniaus valstybinis akademinis dramos teatras sausio 8 d. dav premjer — A. Bieliausko pjes “Egzamin”, kuriame vaizduojami baigusieji augšt sias mokyklas specialistai; pavaizduojamas j gyvenimas ir darbas kolchozuose.

Kovo m n. atnaujino dano H. Hejermano dram “Vilties žuvimas”.

Geguž s 1 d. premjera pagal A. Vienuolio “Paskenduol” — A. Liobyt s ir K. Kymantait s parašyta 4 veism 5 pav. drama, kurioje, be kita ko, niekinamas katalik tik jimas. Po premjeros t pa i “Paskenduol” suvaidino Rygoje vadinamam “Pabaltijo teatrinio festivalio pavasaryje”, o sugr ž s atgal, tas pats kolektyvas su tuo pa iu veikalu gastroliavo vairiuose Lietuvos miesteliuose, duodamas 15 spektakli .

Tas pats teatras Vilniuje geguž s m n. dav dar vien premjer — Amerikos komunistuojan io rašytojo Arthuro Millerio dram “Salemo Raganos”.

Kauno Jaunojo ži rovo teatras geguž s 1 dav premjer — O. Bobylevos ir I. Temiakovo 3-j veism 7-ni paveiksl lyrin komedij “Dvi draug s”. Tam pa iam m nes y dav V. Du Bois pjes “Haiti”.

Tas pats teatras Vilniuje dav T. Gabbe pasak -komedij “Alaviniai žiedai” ir dar vien spektakl vaikams — D. iurlionyt s pjes “Pasak šalis”, kuri kritikai begirdami daugiau sukritikavo: stokoja paprastumo, gyvenimo tiesos, es perdaug moralizuojami vaikai ir panašiai.

Kauno Muzikinis dramos teatras

dav Bizet oper “Carmen”, kuri pagal kritikus atrod m g jiškai atlikta, nes. . . buvo apsieita be solist .

Gruodžio 15 d. Kauno Muzikinio dramos teatro kolektyvas dav nauj balet “ ipalino nuotyčiai”, libretas italo Geni Rodari, muzika rus s Žana Zorina.

Kiti šio teatro vaidinamai rus kompozitoriaus I. Kovnerio muzikin komedija “Akulina”, sukuria pagal A. S. Puškino apysak “Panel -kaimiet”; S. Nikolajevnos ir S. Rudzinskio pjes “Pirmasis pavasaris” ir latvio dramaturgo R. Blaumanio pjes “Siuv j dienos Silmaiuose”.

Klaip dos Dramos teatras per ištisus metus dav šias premjeras: A. Liobyt s pjes “Meškos trobel”, parašyt jaunimui, remiantis lietuvi tautosakos motyvais, est dramaturgo Mai Talvest komedij “Pelki velniai” — komunistin s dvasios iš kolchoz gyvenimo, A. Ostrovskio 4 veism dram “Bekrant”. Spali m n. dav Viktoro Gusevo pjes “Šlov”.

Savo gyvavimo dešimties met sukak iai pamin ti Klaip dos teatras dav Balio Sruogos trij veism dram “Apyaušrio dali”.

Šiauli Dramos teatras, kurs laikomas vienu iš stipriausi Lietuvoje, pirm kart dav jau min to est dramaturgo Mai Talvest komedijos “Pelki velniai” antr dal, kuri pavadinta “Krikštynos”, taip pat iš kolchoz gyvenimo. Savo gyvavimo 25 met ir Bernard Shaw 100 met gimimo sukak iai pamin ti Šiauli dramos teatras dav Bernard Shaw dram “Velnio mokinyš”. Lapkri io 24 d. šis teatras dav premjer P. Vai i no pjes “Prisik lim” ir iki

met galo buvo numatyta duoti dar vieną, naują veikalą — jugoslav dramaturgo D. Dobri ijanos komediją „Trij lakštingalų gatvė nr. 17“.

Panevėžio Dramos teatras davė jugoslav dramaturgo B. Nušičiaus komediją „Filosofijos daktaras“, J. Grušo veikalą „D mai“ — iš teatralinio gyvenimo ir A. Safronovo 4 veiksmų 5 paveikslų dramą „Širdis neatleidžia“.

Mariampolės (vadinamas Kapsuko) Dramos teatras savo darbą tęsė pradžioje 1956 rugpjūčio 1-o, o pirmą ir vienintelį kartą metais veikalą davė lapkričio 24 — K. Binkio „Atžalyną“.

Vilniuje dar yra Rusijos Dramos teatras, kuriame taip pat buvo duota naujų veikalų, tačiau tokių, kurie yra grynai rusiški savo kalba, revoliuciniai mįslės ir tiesiogiai skirti rusiškajai visuomenei, todėl šio teatro veiklos neapibūdinau.

Vilniaus, Kauno ir Panevėžio dramų teatruose buvo duota dar po vieną naują veikalą, tačiau jie buvo tokie menkaverčiai, jog iš viso neverti minėti.

OPEROS—BALETAI

Šiuo laiku yra tik vienas operos ir baleto teatras, kurio buveinė — Vilniuje, vadinamas Valstybiniu akademinis operos ir baleto teatras, šio teatro kolektyvas 1956 davė naują lietuvišką operą vardu „Pilnai“, sukurtą muziko V. Klovos, libretos J. Mackonio. Šioje operoje vaizduojamas XIV amžiaus kovos su kryžiuočiais ir... „lietuvi-rus taut draugystė“... Taigi, neapsieita be sovietiškos-rusiškos propagandos ir šioje operoje.

Atnaujinta opera G. Rosini „Sevilijos kirpėjas“. Gegužės 1-o proga davė naują 3-jį veiksma A. Adamo ba-

letą „Žizel“ (Giselle) ir E. Griego „Peer Gynt“.

Gal reiktų paminėti, kad tas pats operos-baleto kolektyvas „apšvietė“ ir liaudį: viename kolchoze prie Vievio davė operą „Pajacūs“ kolchozininkams.

KONCERTAI

Vilniuje sausio 18 M. K. iurlionio 80-tųjų gimimo metini proga buvo suruoštas M. K. iurlionio koncertas. Jo programą atliko pianistas V. Lancbergis, styginis kvartetas, valstybinis filharmonijos choras, vedamas K. Kavecko, ir radijo simfoninis orkestras, vedamas R. Geniušo, Sausio 22 buvo suruoštas Mozarto koncertas, jo 200 metų gimimo sukakiai paminėti. Nuo vasario 13 iki kovo 17 Vilniuje vyko vadinamas tarybinis muzikos festivalis, kurio metu buvo duota A. Raimono opera „Marytė“, T. Chrienkovo opereta „Audroje“ ir J. Juzeliūno lietuviškas baletas „Ant mari kranto“. Be to, šeši simfoniniai muzikos koncertai, keli chorų pasirodymai, estradinis muzikos koncertas ir kita. Festivalis buvo baigtas V. Klovos simfonine poema „Jėrat ir Kastytis“ ir Ed. Balsio koncertu smuikui su orkestru. Neapsieita ir be sovietiškos propagandos, sugrojant A. Novikovo poemą „Mums reikia taikos“...

Balandžio mėn. Vilniuje buvo suruošti du koncertai: viename buvo Regerio, Schumano, Saint-Saens, Debussy ir Lisztos kūrinių, o antrame — Mozarto ir Skriabino.

Birželio 6 Vilniuje buvo suruoštas anglų muzikos koncertas: radijo simfoninis orkestras atliko anglų muziką S. Foraito, W. Woltono ir B. Britteno kūrinius. Muzikas V. Baumilas save kritikoje šiame koncerte

perduot angl kompozitori muzik labai išgyr .

Spali Lenkijos garsus Vilkomirskio trio savo koncertu prad jo Vilniaus valstybin s filharmonijos sezon .

Spali 20 savo dvidešimtmio sukakt specialiu koncertu pamin jo radijo vokalinis ansamblis.

Spali 24 Vilniuje valstybin filharmonija suruoš simfonin muzikos koncert , kuriame buvo Šostakovičiaus 5-toji simfonija, Schumano koncertas violon elei su orkestru ir Wagnerio "Valkuerijos skridimas" iš iš jo "Nibelung žiedo". Beveik tuo pačiu metu Vilniuje buvo suruošti dar trys koncertai, atlikti svetim j gastrolieri . Tai pagars jusio rus smuikininko Igoro Oistracho reitalis smuiku, Davido Šafrano reitalis violon ele ir Belgrado operos solisto baritono Dušano Popovičiaus dain vakaras.

Lapkričio 21 Vilniaus filharmonijoje radijo orkestras suruoš simfonini Beethoveno koncert , skirt Beethoveno 130 mirties metin ms pamin ti.

Lapkričio 28 Vilniaus filharmonijos sal je buvo suruoštas soviet pianisto V. Meržanovo reitalis.

Vilniaus valstybin s konservatorijos studentai gruodžio 9 Vilniuje suruoš simfoninio orkestro koncert , kuriame buvo atlikti kai kurie Haydn. Prokofjevo, Glinkos, aikovskio ir kit k riniai arba j ištraukos.

Gruodžio 12 Vilniaus filharmonija dav simfonin koncert , atlikdama XX-jo amžiaus pradžios kompozitori A. Bruknerio, M. Brucho ir M. Regerio k rinius.

Gruodžio m n. Vilniuje gastroliavo latvi Rygos dain ir šoki ansamblis, kuris savo repertuare turi lietu-

višk dain , bet taip pat ir rusišk dain bei šoki .

Taip pat gruodžio m n. Kaune ir Vilniuje gastroliavo kin vadinamas Pekino muzikinis dramos teatras iš Šanchajaus.

Kaune, Vilniuje, Klaip doje ir Palangoje koncertavo Albanijos liaudies respublikos artistai, šalia šoki ir klasikini balet buvo atliekami ir kit sovietini respublik šokiai; šalia oper arij bei liaudies dain , albanai padainavo ir vien lietuvišk liaudies dain , St. Šimkaus harmonizuot "Oi, kas"...

Druskinink kurorte suorganizuotas pastovus estradinis orkestras, sudarytas iš operos ir Kauno muzikinio dramos teatro orkestrant . Orkestras atlieka sovietini kompozitori lengv j muzik , liaudies dainas, oper ir opere i ištraukas, romanusus, neapolietiškas dainas. Šis orkestras dav koncertus Alytuje ir Gardine.

Liaudies Ansamblis Vilniuje geguž s 12-13 suruoš koncert nauja programa, kurioje, kaip pirmieji s daines minimos; "Mus veda partija", "1905 met revoliucin lietuvi liaudies daina", B. Dvariono "Derliaus švent " ir panašios. Gi šokiai, be lietuvišk , buvo šokami ir rus , uzbek , rumun , bulgar .. . Tai vaizduoja, kaip sovietizacija-rusifikacija brukama lietuviškuosius meninius kolektyvus, j programas.

Šis ansamblis, vasar (geguž s - rugs jo m nesiais), gastroliavo dar Kybartuose, Veis juose, Seirijuose, Pump nuose, Vabalninke, Pand lyje, Plung je, Šeduvoje, Akmen je.

Vilniaus valstybin filharmonija, prad dama liepos 11, per ištis m nes dav savaitei po tris koncertus Palangoje, vasarotojams.

PARODOS

1955-1956 žiem buvo suruošta verta didesnio d mesio vadinama "respublikin liaudies paroda", kurioje buvo išstatyti šiuo laiku žymiausi j Lietuvos dailinink bei skulptori j , vyresni j bei jaunesni j , 384 k - riniai.

Spalio m n. Vilniuje valstybiniame dail s muz juje buvo atidaryta vadinama tarprespublikin Estijos, Latvijos ir Lietuvos grafik darb paroda. Tai buvusi pirmoji tokio tipo paroda. Joje buvo išstatyta 1200 darb , kuriuos pateik beveik 200 dailinink .

Vilniuje M. K. iurlionio vardo dail s muz juje buvo suruošta dail s paroda pamin ti M. K. iurlionio 80-tosioms, P. Kalpoko 75-tosioms ir K. Škl riaus 80-tosims gimimo metin ms. Dailininko A. Žmuidzinavi iaus 80-tosioms gimimo metin ms pamin ti buvo suruošta jo k rybos darb paroda valstybiniame dail s muz juje Vilniuje. Vilniuje taip pat buvo suruošta dailininko J. Kuzminskio 50 met sukak iai pamin ti paroda. Vilniuje vyko ir Gruzijos dailinink meno paroda, kurioje parodyta viso 475 gruzin tapybos, skulpt ros, grafikos ir teatr in s-dekoratyvin s dail s k riniai. Užkarpat s dailinink k rini paroda buvo irgi suruošta Vilniuje dail s muz jaus sal se.

Panev žio Kraštotyros muz juje buvo suruošta liaudies k rybos paroda su 250 vairi darb — piešini , ta iau tik vietini , gal daugiau m g j lygio.

Vasaros metu vietini kraštotyros muz j ar kult ros nam iniciatyva buvo suruoštos vadinamos "liaudies meistr " k rybos darb parodos:

Mariampol je, Radviliškyje, Kretin goje, Telšiuose, Panev žyje, Jonišk yje, Ukmerg je.

KINO FILMAI

Geguž s pirm j Lietuvoje prad tas rodyti tik k pagamintas lietuviškas filmas, vardu "Ignotas gr žo namo". Film as darytas Lietuvos kino studijoje pa i lietuvi , padedant specialistams iš Leningrado, pagal A. Gudai io-Guzevi iaus roman "Kalvio Ignoto teisyb ". Kaip kritikai tvirtina (Literat ra ir Menas, 1956 m. Nr. 22) "Film as lauktojo sp džio nepadar ". Es "Film o epizodiškumas, aiškios vientisos kompozicijos nebuvimas, siužeto perkrovimas šalutin mis scenomis" "yra viena iš pagrindini priežas i , d l kuri film as visumoje neteko meninio taigingumo, ver ian io ži rov jaudintis, degti, m styti".

1956 prad tas rodyti ir kitas filmas — "Paskenduolis", vadinamas "trumpametražiniu". Tai grynai propagandinis filmukas, pagal P. Cvirkos vien apsakym kritik dar labiau sukritikuotas, kaip pirmasis.

Maskvos Kinematografijos institut baig V. Žalatkėvi ius, pirmasis lietuvis, menini film režisierius.

M G J PASIRODYMAI

Šalia kult rini gyvenimo profesional veikimo pasireiškia ir m g jai, vadinami "saviveiklininkais". M g j kult rinis gyvenimas viešiau pasireišk tokiais pasirodymais.

Birželio m n. Vilniuje buvo suruošta dain švent , kurioje dalyvavo 6000 chorist . Dainavo ir vaik choras (2000), buvo ir šokiai. Repertuar sudar lietuvi , rus bei kit "broliš k " taut dainos bei šokiai.

Švent buvo prad ta ruso A. Novikovo daina "Partija miela, klausykis". Švent s korespondentas Literat roj ir mene pamini: kai praneš jas paskelb , kad bus dainuojama J. Tallat-Kelpšos harmonizuota liaudies daina "Po aukštus kalnus vaikšiojau", tai ži rov tarpe buv s pasteb tas pagyv jimas. Panašios dain švent s, tik daug mažesnio masto, buvo suruoštos ir Klaip doje, Šiauliuose, Panev žyje.

Vilniaus universiteto student dain ir šoki m g j ansamblis gastroliavo Vilniuje, Šiauliuose, Radvilišky, Šeduvoj ir Panev žy. Es visur buv s labai mielai sutiktas ir ypa daug plojim susilauk s už dainas "Varpelis" ir "Student valsas", ir už šok "Rugeliai".

Kauno politechnikos instituto centrinis dramos b relis yra dav s V. Milino inscenizuot . Žemait s apysak "Klampyn ", kuri parod ir Vilniuje.

Klaip dos vairi fabrik m g jaisaviveiklininkai gruodžio m n. dav oper "Eugienijus Onieginas". Literat ra ir Menas š spektakl išgyr , ta iau kokio lygio ta opera buvo, galima spr sti iš to, jog operos "solistai" iki operos pastatymo dar išvise nepažin gaid ... Taip rašo Literat ra ir menas.

SUKAK I MIN JIMAI

Be min t sukak i kituose šio pranešimo skyriuose, buvo pamin tos dar šios sukaktys: Valstybinis dain ir šoki ansamblis vasario 22 Vilniuje pamin jo savo 15 m. gyvavim , Vilniuje pamin ta rašytojos S. iurlionien s-Kymantait s 70 met amžiaus ir 50 met literat rino darbo sukaktis, spalio 31 Kaune buvo suruoštas A. Žmuidzinav iaus 80

m. gimimo ir 55 m. k rybinio darbo min jimas. Panašus to paties sukaktutininko min jimas buvo ir Vilniuje. Beveik tuo pa iu metu ir panašia programa bei koncertu buvo pamin ta ir skulptoriaus P. Aleksandrav iaus 50 met sukaktis.

Lapkri io m n. Vilniuje pamin ta R. Juknevi iaus 50 met amžiaus ir 25 met teatrin s veiklos sukaktis.

Spaudoje buvo pamin tos dar šitos sukaktys: dail. J. Vienožinskio 70 m. amžiaus, skulptoriaus Petro Rimšos 75 m. amžiaus ir 50 m. k rybinio darbo, skulptoriaus Jono Zikaro 75 m. amžiaus ir 40 m. k rybinio darbo, rašytojo Balio Sruogos 60 m. gimimo, dail. Kuzminskio 50 m. amžiaus.

Pamin ta rašytojo Konstantino Širvydo 325-tosios mirties metin s ir kult rininko—rašytojo G. Landsbergio-Žemkalnio 40-tosios mirties metin s.

KNYGOS

Beveik visas knygas Lietuvoje leidžia dvi leidyklos: Valstybin grožin s literat ros ir Valstybin politin s ir mokslin s literat ros leidyklos. Per 1956 metus viso išleista apie 360 knyg . (Nepriklausomoje Lietuvoje 1938 buvo išleista gerokai per t kstant knyg .) Apie pus vis išleist yra menkos broši r l s po keliasdešimt puslapi . Tai ta vadinama "politin ir mokslin " literat ra — komunist partijos suvažiavim kalbos, nutarimai, kolektyvizacionijos propagavimas ir t.t. Tarp j siterpia viena kita knygut technikos, higienos, kolchoz tvarkymo ir panašiais klausimais. Iš t vis politini -mokslini knyg min ti vertos šios: 1. P. Tarasenos — Lietuvos piliakalniai; 2. K. Bieliuko —

Lietuvos TSR ežerai; 3. T. Ivanausko — Apie žvris ir paukšius; 4. Lietuvi kalbos žodynas — 3-ias tomas; 5. Vilniaus Universiteto darbai; 6. LTSR moksl akademijos darbai.

Iš grožinės literatūros dmesio vertos šios knygos, beveik visos žinomos dar iš nepriklausomos Lietuvos laik; 1. V. Krivis — Žentas;

2. Smulkioji lietuvi tautosaka — priežodžiai, patarlės, mslės; 3. Pr. Gudyno ir R. Kalpoko — Petras Kalpokas: gyvenimas ir kuryba — albumas; 4. P. Vaišio — Rinktinis: lyrika, proza, vertimai; 5. P. Vaišino — Dramos (tam pačiam tome: "Tušios pastangos", "Patriotai", "Stabai ir žmonės" ir "Prisiklimas"); 6. Maironio — Rinktiniai raštai, išleisti dviem tomams; 7. S. Iurionienės-Kymantaitės — Rinktiniai raštai, 3-ias tomas; 8. Ievos Simonaitytės — "Vilius karalius", romanas; 9. Galaunės — Lietuvi liaudies menas — medžio darbininkai; 10. K. Donelaičio — Metai; 11. Žemaitės — Raštai, šeštas tomas; 12. V. Mykolaičio-Putino — Poezija; 13. V. Mykolaičio-Putino — Ad. Mickevičius ir lietuvi literatūra (mažyt knygut).

Vakarietiškos literatūros vertimai yra labai mažai — galima būtų suskaityti ant piršto, ir tai dar nepriklausomos Lietuvos laikais verst knygas, o dabar perspausdinti: 1. V. Reimonto — Kaimiečiai; 2. J. Londono — Jrvilkas; 3. J. Hašeko — Šauniojo kareivio Šveiko nuotyčiai pasauliniame kare; 4. Robinzonas Kruzas; 5. Bhata areja Bhabani — Badas; 6. Haufo pasakos.

Rus literatūros: keli tomai Puškino raštai ir L. Tolstojaus — Kazokai.

KITI VYKIAI

Valstybinė konservatorija 1956 baigė 4 asmenys. Štai jų pavardės: I. Vašnadas — sopranas; St. Laurinaitis ir T. Garbatova — mezosopranai, ir St. Rubinovas — bosas. Tik viena pavardė lietuviška.

Kauno J. Gruodžio vardo Muzikos mokykla 1956 išleido didžiausią savo laidą — teikė diplomus 36-iesiems specialistams.

Valstybinis dailės institutas išleido 26 baigusius mokslą jaunos dailininkus.

Kovo mėn., Vilniuje, atidaryta muzikinė biblioteka. Joje yra muzikos, teatrinio meno ir kitais panašiais klausimais literatūros bei dideli gaidfondai.

BAIGIAMOSIOS PASTABOS

Kultūrinio gyvenimo reiškiniai registruojant ne visada galima pasitikėti sovietinės spaudos nurodomais faktais. Pvz. Vilniaus valstybinei filharmonijai minint 15 metų sukaktį, valstybinis choro vadovas muzikas K. Kaveckas ta proga "Literatūros ir Gyv." Nr. 4 pasako, kad per penkiolika metų filharmonija davusi penkiolika koncertų. Rašo tai žodžiais, vadinasi, ne korektiškai. Bet jei taip, tai diena iš dienos filharmonija turėjo duoti po tris koncertus. Jei ji taip, tai eilę kitų koncertų, kuri Lietuvoje autoriai yra priversti nevengti, gali ir nepastebėti.

Suregistruoti faktai rodo tik skaičius. Jie nereiškia dar meninio pajūgumo. Apie dailininkų kurybinį pajūgumą "Tiesoje" 1956. 4. 15 V. Mackevičiaus buvo apibendrintai sakoma:

"Podekadieniu periodu, reikia atvirai pasakyti, pastebimas dailininkų

*Keliai vilki... ir dienos vilkos . . .
Veidai bekraujai, svetimi;
Melu ataustos fraz s ilgos
Ir žodžiai; žodžiai — tik tušti . . .*

*Ne plienas posm grand kala,
Ne švinas — išdainuos eiles . . .
Kada širdis šal iu pab la,
Kai miršta tavo Aš — žmogus . . .*

*Madingu audeklu uždeng
Mairon , Strazd ir kitus,
Jie tiki — pasivog dang ,
Pakink m zas ratus.*

*Nors perlais netikrais dabintas
Ir šildytas šaltoj sieloj;
Bet tiktai indas — ne šviesus žibintas,
Ne spindulys nakty gilioj!*

pastang susilpn jimas. Pastar j dvej met laikotarpiu dail s parodos turi kiek smulki charakteri . Ir tapyboje ir skulpt roje galima matyti tematikos susmulk jim . Tapyboje pradeda vyrauti etiudinis psisažas. Tiesa, kai kurie dailininkai daugiau gilinasi meistriškumo klausim ir nedidel s apimties darbuose pasiek didesnio užbaigtumo ir išraiškingumo ...

"Kukl s 1955 m. respublikin s parodos rezultatai kalba apie tai, kad pasigendame dailinink k rybinio veržlumo".

Apie literat r nuolat skaitome panašius priekaištus. Daugiausia veržlumo randama muzikiniame gyvenime.

Tekonstatuojame tik tuos reiškinius, nesileisdami komentuoti, kod l taip yra. Baigsime paskutiniu t kult rinio gyvenimo reiškini pasteb jimu, kur imame iš "Tiesos" 1956 Nr. 32. Lig šiol iš "Tiesos" kores-

pondencij sužinodavom, kad koncertuose publika daugiausia simpatijos parodydavo liaudies dainoms ar lietuviškiems k riniams. Tai liet ži rovus. Dabar "Tiesa" pati konstatuoja: "Džiugus tas faktas, jog šiandien dauguma prieš keleris met pamiršt k rini atgavo savo vert ir teis scenin gyvenim ". Ir sumini Putino "Valdov ", Sruogos "Apyaušrio dali ", Kr v s "Šar n ", "Skirgail ", "Žent ", Binkio "Atžalyn ". Vadinas, atgauna teis rodytis tie vaikalai, kurie neturi komunistin s propagandos. Tai lie ia sovietin administracij , be kurios žinios nevalia n scenai veikalo parinkti.

Laikome tai ženkl u, kad kult rin je srityje lietuviai gauna daugiau teis s kv puoti ir kad jie puolasi visomis j gomis veržtis kult rin gyvenim .

Steb sime toje eigoje kiekvien nauj reiškini .

M. Musteikis

TU T V IŠDAVEI

*Granito r buos tu, berniuk,
Šiandien —
Ant savo sosto — aikšt je viešoj.
Šalia tokie pilki veidai praeina,
Kaip kitados — to kaimo gl dumoj.*

*Negyvos tavo akys
Žem siekia, —
Pakil rankos šaukiasi
Maldos . . .
O! pos akmenin s, tartum, r kia
Ir dang r st .
Prašo
Atgailos . . .*

*Tu t v išdavei
Už
Duonos
Plut !
Kuri jis anty neš namus —
Kad tau
Ir tavo broliams k snis b t
Užmiršti bado dubenius tuš ius ...*

*Žinojai — sena t v pasivogus
Kol kio riek alkiui numalšint!/?
Bet tavo mintys buvo tokios nuogos,
Pakurst savo t v numarini . . .*

*Ir tu taip pat mirei . . .
Kad ia tuš iai stov tum:
Giedrioj nakty—lijundros plakime;
Nors savo širdimi akmens
Nor tum, —
Tau atleidimo, Povilai, n ra!*

*Nuplaus tave
Ir tavo žaizd gyv
Ne šitas laikas, bet—kiti laikai,
Kurie (pakelk, akis augštytyn)
Jau kyla
Už miesto bokšt ten —
Kur vakarai ..*

*Tu neverk, motule, kad prie k i stalo
Viena k d šiemet jau stov s tuš ia,
Kad nelauš iš rankos tau baltos plotkel s
TAS, kurs pernai lauž su tavim slap ia.*

*Mano vieton šiemet pad k egl s šak
Lietuvos eglyno, kuris glob mus,
O prie jo uždeki K i stalo žvak ,
Ir s naus artumas atgaivins namus.*

*Kai prie K i stalo maldos žodžiai liesis
Ir vaikus min si sielvarte, tyliai,
Mane atsiminus, ašara ried s tau,
Skausmo kalavijai smigs širdin giliai.*

*Bet neverk, motule, mano sengalv le,
Laisv ir t vyn kv p taip mus.
Daug s n ir dukr K i paplot lio
Jau nelaužys niekad motin namuos.*

*Neli d k, motule, mes t v šalelei
Laisv s ryto aušr skelbiam ir iš ia.
Tik uždeki žvak tu prie K i stalo,
Kad vieta manoji nebeb t tuš ia . . .*

Poezijos žodis iš Sibiro ir Lietuvos

Šalia poezijos, kuri reiškiasi laikrašiuose ir žurnaluose, Lietuvoje rašoma ir tokios poezijos, kuri nesitiki būti paskelbta. Bet ji rašoma, nes žmogus jauš kan i, savo jausmo neišsak s.

Kokie jausmai sukyla atskiriems žodžio k r jams dabartiniu metu, išreiškia poezija, kurios pluoštas yra mus pasiek s iš anapus uždangos. Dviejuose to pluošto gabaluose matyti dvasios reakcija prieš "govork" kartojamus idealus, priešingus nat ralaus žmogaus prigim iai.

Povilas Morozovas, kuris skund

enkavedistams savo t v, soviet propagandos buvo paverstas jaunimo idealu ir jam atminti pristatyta paminkl . Nat ralaus žmogaus pergyvenime tokia paminklas pažadino kitokius jausmus ir pramatymus. Tai matyti iš ia skelbiamo eil rašio.

Skelbiame ir kito autoriaus eil rašt iš Sibiro, — buvusio partizano. Jis duoda prog steb ti ne poetinius imantrumus, bet jausm , kuriuo jis ten gyvena Kal dose, ir t pergyvenim palyginti su kal diniu pergyvenimu žmogaus, kuris yra visa kuo pertekusiame laisv s gyvenime. Tekis palyginimas praturtins ir pagilins žmogaus dvasi kal dine prasme.

J gos ir aukos dvasia kariuomen je

Kas metai spaudoje prasiveržia dvejopi pasisakymai apie buvusi kariuomen . Arba jos niekinimas, arba jos pagyrimas. Vieniems gyrimas nepatinka, kitiems nepatinka niekinimas. O m ginimas pastatyti klausim kitokioje šviesoje nepatiks abejiems. Nepatiko n J. Brazai io tokis m ginimas, kur jis dar pranešime apie "J gos ir aukos dvasi kariuomen je" tos kariuomen s min jime. Pora laikraš i vadino tai šališku pranešimu. Kaip tik d l to ir atrodo tikslinga t pranešim pakartoti kaip paskat ži r ti kariuomen ne kaip kast , klas , siekian i savo intereso, bet kaip tautos dal , kurioje daugiau ar mažiau reiškiasi tos pa ios doryb s ir tie patys negalavimai kaip ir visuomen je.

*

Min jimai kasmet tie patys. Kasmet kartojami gal ir tie patys žodžiai. Nuog stauti d l to netenka. Ir bažnytini šven i metu kasmet kartojami Evangelijos tie patys žodžiai. Ta iau Evangelijos žodži niekad nebus žmogui perdaug. O jos aiškintojas kiekvienu kartu juose gal s surasti naujos šviesos ir aktualios prasm s ... Tautin je švent je tenka kasmet priminti pagrindinius vykiu^, susijusius su ta švente, kurie turi virsti kiekvieno atmintyje tautinio gyvenimo tiesomis. Tokius vykius reikia priminti ir kariuomen s švent je.

I.

Iš nepriklausomos Lietuvos 22 met gyvavimo kariniai žygiai susitelkia tik por met — 1918 pa i pabaig , ištikus 1919 ir iki 1920 arti pabaigos. Kelios t vyki datos:

1. Pirmas sakymas organizuoti kariuomen išleistas 1918 lapkri io 23. Vadinas, po 12 dien A. Volde marui sudarius pirm Lietuvos vyriausyb .

Platesnio masto organizavimas, savanori šaukimas, buvo prad tas tik sudarius nauj koalicin vyriausyb M. Sleževi iui ir paskelbus atsišaukim savanorius. Tai buvo 1918 gruodžio 29.

1919 kovo 5 paskelbtas pirmas naujok šaukimas. Kariuomen s dydis 1919 tebuvo iki 5-6000 p stinink , 10 patrank , 200 raiteli . Jau 1920 pradžioje buvo skaitoma 3 divizijos. Kada, po kar , teko kariuomen demobilizuoti, tai, K, Škirpos teigimu, jos buv arti 100,000. Paskesniais taikos metais buvo laikoma 20-30,000.

2. Lietuvos kariuomenei teko kovoti su trim priešais. Pirmiausia su bolševikais. 1919 sausio 5-6 bolševik banga už m Vilni . Sausio pabaigoje jau už m Šaulius, pasiek Telšius, artinosi prie Kauno ir prie Alytaus. Lietuvos gynim teko organizuoti iš Kauno.

Pirmas su bolševikais laim tas m šis istorik minimas prie K daini 1919 vasario 7-9. Tada krito ir pirmas Lietuvos kareivis Povilas Lukšys.

Balandžio m n. talkinant vokieiams, bolševikai buvo atstumti iki Vilniaus. Ruggj io m n. jau buvo atimti Zarasai. Ir 1919 gale prie Daugpilio buvo paskutinis kautyn s su bolševikais. Po j jo paliaubos, derybos, ir baig si 1920 liepos 12 taikos sutartimi.

3. Antras priešas — vadinamieji vokiečiai bermontininkai. Jie kovojo prieš bolševizmą už cariną Rusiją atstatymą. Lietuvoje jie pasirodė iš Latvijos 1919 liepos 29 pro Kuršius. Dar tuo metu, kai Lietuvos kariuomenė buvo užimta frontu su bolševikais, bermontininkai užėmė Šiaulius, Biržus, Linkuvą, Radviliškį ir plėšė vietas gyventojus, likvidavo Lietuvos administraciją. Tai buvo spalio mėn. Atsipalaidavusi nuo kovų su bolševikais Lietuvos kariuomenė ties Radviliškiu sudavė bermontininkams lemiamą smūgą. Tai buvo 1919 lapkričio 21-22. Santarvininkams reikalaujant kovos buvo nutrauktos, ir bermontininkams leista laisvai pasitraukti Vokietijai. Gruodžio 15 dingę iš Lietuvos paskutiniai bermontininkai daliniai.

4. Trečias priešas buvo lenkai. Karinis konfliktas su lenkais prasidėjo nuo 1919 balandžio 19. Tą dieną Pilsudskio sakėta Lenkijos kariuomenė užėmė Vilnių, lietuviams spaudžiant prie Vilniaus bolševikus. Nuo tada lygia greta tarp Lietuvos ir Lenkijos jo tai kariniai, tai diplomatiniai santykiai, kišantis tarp trečiajam — santarvinink komisijai ar atstovams. Ginkluotam konfliktui tarp Lietuvos ir Lenkijos sustabdyti 1919 birželio 18 Prancūzijos komisija nustatė tarp Lietuvos ir Lenkijos demarkacijos liniją, Vilnių palikdama Lenkijai. Lenkų karininkai demarkacijos liniją peržengė. Liepos 27 Fochas nustatė antrą demarkacijos liniją, palikdamas Lenkijos pusėje ir Suvalkus. Lenkijos kariuomenė ir ją peržengė, užimdama Punske, Seinus, Daugus, Butrimonis, Stakliškes, Žiezmarius, Širvintus, Maltus. Ši padėtis kurį laiką stabilizavosi, kai lenkams teko sunkiai

kovoti su bolševikų invazija. sikišusi santarvinink komisija nužymė šiuo tarpu ir demarkacijos liniją tarp Lenkijos ir bolševikų, vadinamą Curzono liniją, 1919 gruodžio 8. Pagal tą liniją Vilnius turėjo tekti Lietuvai. Bet ji Lietuva atgavo tik po taikos sutarties su bolševikais. 1920 rugpjūčio 15 Lietuvos valdžios steigiamas jau buvo Vilniuje.

Šiuo kartu prasidėjo lietuvių kariniai santykiai tarp Lietuvos ir Lenkijos tarpas. 1920 rugsėjo 22 ties Seiniais lenkai rado lietuvius nepasirodžiusius ir Lietuvos kariuomenės pietuose buvo pakrikdytos. Toliau į Suvalkų derybų su garšaija 1920 spalio 7 Suvalkų sutartimi ir dar garsesniu Želigovskio žygiu Vilnių jau to pat spalio 9. Tolimesnį žygį Kauną sulaukė Lietuvos kariuomenė. kautynėmis ties Širvintais lapkričio 19 ir ties Giedraičiais lapkričio 21. Bet Vilnių Lietuvos kariuomenė nėjo, priimdama santarvinink komisijos nustatytą naują demarkacijos liniją, šaldžiusi Lietuvos-Lenkijos užimtas pozicijas iki pat garšiojo 1938 Lenkijos ultimatumo Lietuvai. Tuo ir baigiamas Lietuvos kovų laikotarpis su Lenkija. Kariuomenė apgyvendinti nepriklausomybę, bet neapgyn sostinę ir svarbi žemę plotą.

Tolimesniuose vykiuose kaip karininkai gėpasireiškė atskiri daliniai — 1921 sausyje Klaipėdos kraštui jungiantis prie Lietuvos, vidaus santykiuose — 1926 gruodžio 17 ir kitų perversmų ginimuose.

Tai sausi faktai ir datos — lyg juos dliotum negyvame strateginiame žemėlapyje. Juos kaip tautinio gyvenimo griaučius reikia turėti prieš akis, jei nori juos atgaivinti, kraujo ir dvasios duoti turėti per-

gyvenim atsiminimais. Tie faktai sudaro m s valstybinio gyvenimo eigos momentus.

Jau nuo asmens paži r , nusiteikim priklauso tuos faktus aiškinti, jieškoti j prasm s, ži r ti j priežastis ir reikšm .

II.

1. Kariuomen s vaidmuo kovoja d l nepriklausomyb s vis lietuvi teigiamai vertinamas. Juo didžiojamasi. Bet kai gyvenimas tolo nuo ano kovos meto, kai kariuomen vis labiau augo taikos laikus, tai m skirtis ir paži ros d l kariuomen s. Buvo keliami klausimai: ar kariuomen reikalinga, ar ji atliko savo uždavin ir t.t. Teko skaityti net dabar buv. kari kar ius nusiskundimus spaudoje d l niekinimo kariuomen s.

Tiesa, buvo atskir asmen ir nepriklausomyb s pradžioje, kurie abejojo kariuomen s reikalingumu. Tačiau gyvenimas nu jo kitu keliu. Buvo imtasi organizuoti ginkluot j - g . Laisv s kov eiga parod , kad buvo teisingi tie, kurie pasisak už kariuomen . Lietuva išsikovojo sau teis gyventi daugiau karine j ga negu diplomatin mis priemon mis aname chaotiškame laike.

Išsikovojo ne d l to, kad to meto kariuomen b t buvusi didel ginklo j ga, vadinasi, tur jusi ger ginklavim , ger vadovavim ir ger apmokym . Vis tai buvo labai kuklu, Šiandien kai kurie sako, net nayvu. Bet to meto kariuomen je buvo kitas esminis kariui elementas — aukos dvasia. Pasiryžimas aukoti ne pinig , bet savo gyvyb . Aukoti savanoriškai. Mobilizuota auka jau yra

prievartin . Savanoriška yra vertingiausia moraliniu atžvilgiu, nes ji reikalauja iš žmogaus laisvo apsisprendimo.

Aukos dvasios niekas negal s paneigti 1919-20 met kovotojam?. Aukos dvasia buvo ap musi tautos daugum . Neišskiriant ir to meto Amerikos lietuvi . Tokios pat aukos dvasios niekas negal s paneigti 1941 sukil liams ar paskesniems partizanams.

2. Nepriklausomyb s taikaus gyvenimo metais buvo stiprinama kariuomen s ginklo paj ga. Bet ar lygiu atsid jimu buvo stiprinama tautoje bei kariuomen je ir aukos dvasia? Lietuva ne visada jaut tokios aukos dvasios reikal . Aukos dvasi tur jo pavaduoti tobulesnis ginklavimas, o ir karines priemones — diplomatin s priemon s.

Lietuvoje miniat roje reišk si anuo metu tai, k dabar pergyvena Vakarai. Vakaruose dabar nebepopuliaru karin j ga. Nebepopuliaru Vokietijoje organizuoti kariuomen . Populiarumu jieškojo Amerikos politikai, žad dami sustabdyti naujok šaukim . Populiarumo jieškojo iš kitos pus s Amerikos politikai, žad dami išjungti karin j g iš tarptautini santyki sprendimo ir težad dami diplomatinės-propagandinės, arba vadinamas taikingas priemones.

Pažadai nevertoti ginkluotos j gos tarptautiniuose santykiuose nereiškia, kad jau sigal jo teisiniai ir moraliniai principai ir nu j gos visuotinai atsisakyta. Tai grei iau tereiškia, kad Vakaruose sigal jo aukos baim . sigal jo pasiryžimas sutikti su viskuo, kad tik nereikt aukotis. Galima duoti išmald , bet tik ne pasiaukojim .

Amerikos stojimas Korjos ginti nuo bolševik buvo lyg paskutinis tos tyros aukos blykstelėjimas. Amerikos kari auka svetimo krašto laisvei ginti niekada negalės būti pamiršta — kaip tas iurlonio paveikslas šviesusis dmas, kuris pasiekia Viešpaties sost. Bet tai buvo veik vienos Amerikos auka. Kiti s jungininkai baiminosi, kad j neb t dinamama ir neduot didesni vaisi .

Yra tragiška Vakarams, kad ginklo j ga ir aukos dvasia neina drauge. Juo labiau padidino ginklo j g , juo labiau patys to ginklo išsigando. Vietoj aukos dvasios at jo aukos baim ir ginklo baim .

Vakaruose dabartin aukos baim atrodo, kaip juodas drebantis šeš - lis baltoje drobje, naujaisi Vengrijos vyki fone, nekalbant apie ankstesnius vykius Lietuvoj. Kokis kontrastai — kokia vengruose silpna ginklo j ga, bet kokia galinga spinduliuojanti aukos dvasia. Ir priešingai — kokia Vakaruose milžiniška ginklo j ga ir kokia visuotin aukos baim !

Tais žodžiais niekam nepriekaištaujama. Neturime teis s priekaištauti, nes ir mums — ne kariuomenei, bet Lietuvos valstybei — taip pat pritr ko aukos dvasios, kada n simboliškai nepaj g me pasipriešinti bolševik invazijai 1940.

3. Jei rengiam s sviesti priekaišt kariuomenei d l sukilim režimui pakeisti, tai atsiminti tenka, kad didžioji dalis atsakomyb s už tai tenka ir visuomen s veikjams, kiek jie gund ir kurst kariuomen pavartoti jos ginklo j g ne statymo numatytiems tikslams, kiek jie taip pat suk r s lygas, sugundžiusias išsilenkti iš statymo ribos.

Nebuvo laimingas ginkluotos j gos pavartojimas vidaus perversmui. Nebuvo laimingas taip pat ginkluotos j gos panaudojimas režimui palaikyti ir stiprinti. Nebuvo laimingos nei kariuomenei užd tos režimui palaikyti pareigos — spaudos cenzra, o juo labiau kariuomen s teismai civiliams pilieiams.

Noras panaudoti kariuomen s j g ne valstybei nuo išorinio priešo ginti, o režimo reikalui demonstravo iš vienos pus s valstybin s, iš kitos ir demokratin s s mon s laipsn paioje visuomen je. Demokratin s s mon s silpnumas leido neribotai laisves antidemokratiniam veiksmams — demagogijai, melui, šmeižtui. Vadin s save demokratu leido sau antidemokratinės priemones. Antidemokratiniai priemoni sigal jimas tarp demokrat ved prie demokratijos sužlugdymo valstyb s santvarkoje. Demokratinio r mo statybai vartojant antidemokratinės plytas, r mas tur jo neišlaikyti. Lemiamam sm giui buvo pavartota ginkluota j ga. Tokiam pat sm giui gal jo b ti pavartotas ir komunistinio pagrindžio perversmas.

Naujas režimas, nedemokratinis, tur jo gyventi baime, kad jo neištikt tas pats likimas kaip demokrat . Ir d l to steng si tur ti savo pus je ginkluot j g , labiau baimindamasis opozicijos nekaip išor s prieš . Bet tai logiškas kelias, kuris veda absurd , atsistojus syk ant klaidingo pagrindo. Nuo tokio pagrindo paiai Lietuvos valstybei nelengva buvo gr žti demokratij ir atsisakyti nuo kelio, kuriuo dar tebeina ne viena iš Piet Amerikos valstybi išklydusi iš tiesesnio kelio savival ir j g pasikartojanti perversm formomis.

III.

1. Už tok Lietuvos valstybės keli, bet per dėsnių kariuomenę girti ar peikti. Kariuomenė yra valstybės organizmo dalis — svarbi, bet ne vadovaujanti. Žmogaus organizme ranka, koja, galva ir liežuvis — veikimas, sakyti, yra sinchronizuotas, o sinchronizacijos centras yra galva, smegenys. Jei kuri organizmo dalis ima veikti nekontroliuojamai, tai kaltas labiausiai tenka jį šokinti smegenyse. Kariuomenė yra tautos organizmo dalis, ir joje reiškiasi tos pačios dorybės bei tos pačios ydos, kaip visoje tautoje. Kaip visoje tautoje, kaip kitose socialinio organizmo dalyse, joje buvo apgailėtina, buvo ir pasididžiavimo verti žmonės. Pro menkaverčius tik stipriau suspindi tikrieji idealistai ir šviesaus proto vyrai, kurie siekė pakelti intelektualinį, valstybinio susipratimo ir profesinio nusimanyimo lygį tarp karių; kurie stengėsi kovoti prieš kastos susidarymą kariuomenėje taikos laikais ir siekė suartinti kariuomenę su visuomene, pasiūlydami pastangoms paversti kariuomenę režimo rankiu.

Tiems kariams ir taikos metais nebuvo svetima šviesi mintis ir gyvoji aukos dvasia. Tai parodė netrukus 1941 sukilimas ir paskesni metų rezistencija.

Nuo pat valstybinio gyvenimo pradžios man tebuvo lemta tik iš šalies stebėti kariuomenės veikimą nuo pat jos organizavimosi pradžios. Užtat galiu būti mažiau suinteresuotas liudininkas. Teko stebėti nuo 1919 tuos, kurie paliko knygas ir išėjo savanoriais. Bet teko matyti ir kitoje gatvės pusėje busimuosius visuomenės veikėjus, kurie šaipėsi iš pirmųjų, einančių savanoriais, ir spjaud

jų pusę. Teko populiarinti kariuomenės susiartinimo idėjas spaudoje ir kitokiais būdais. Bet teko patirti ir tos kariuomenės cenzoriaus pieštuko galybą. Skaudžiausia laimė buvo — bendradarbiauti su tais kariais 1941 sukilimo metais ir paskesnėje rezistencijoje. Ir galiausiai būti liudininkas, kiek aukos dvasios tada parodė tie vyrai, būvę kariai. Daugumas jų — jaunimas, jau Lietuvos kariuomenės auklėtiniai. Neturko tarp jų ir generolai, pulkininkai — senyvo amžiaus, bet jaunos dvasios. Civiliai ir kariai, generolai ir jaunimas, profesoriai ir studentai, darbininkai ir kininkai — nekaltai apie susiartinimą ir vienybę, bet visi buvo jį suradę — be žodžių, be sakymų iš viršaus, savo darbais ir pasiaukojimu. Tai buvo pasikartojusi 1919-20 metų savanorių aukos dvasia.

2. Bet visa, kas buvo kalbama, sakyta, yra jau praeitis. Vokiečių Schilleris labai mągo praeitį, tačiau spėjo: praeitis yra graži, o mes gyvename dabartyje. Dabarties lygos kitos nei tada Lietuvoje. Visi esame nustoję vaidinti tas roles, kurias vaidinome Lietuvos gyvenimo scenoje. Esame daugumas tik būvę advokatai, būvę profesoriai, būvę generolai, būvę viršilos ar ministrai. Titulai ir mundurai yra sudėti nesugrąžinamam praėjies skrynai. Esame gavę naujas roles gyvenimo scenoje. Tačiau menininkų vaidybos verti priklausomai nuo to, kiek aktorius sigyvena ir savo mažą rolę. Tarnavimas Lietuvai ir lietuvių tautai nepriklausomai taip pat nuo to, kad mes rolės dabar kuklios. Daugiau nuo to, kiek yra gyva mums aukos dvasia. Ir šiandien aukos dvasia, nes būtis lietuvių, šviesių, pažangių, kovojančių ir kuriančių, organizuotų ir organiza-

Kova prieš rutin už minties budrum

Europos LF bi iuliai pirmieji prad jo rengti studij savaites savo nariams ir sve iams. Jas t sia jau penkti metai. Šiemet studij savait buvo rugpj io 4-11 Schondorfe prie Ammero ežero Vokietijoje. Iš lig šiol buvusi ji tur jo mažiausia dalyvi — 40. Ta iau ji laikoma labiausiai pasisekus susigyvenimo, solidarumo atžvilgiu.

Amerikos LF bi iuliai šiemet pasek europie i pavyzdžiu, surengdami studij dienas rugpj io 1-3 Kennebunkporte.

Šalia asmeninio susiartinimo studij savait s ar dienos turi id jin s rezistencijos uždaviniai . Rezistencijoje prieš negalvojimo rutin , kuri peršama ne tik Rytuose, bet virsta ir vakaruose savanoriška epidemija. Ta negalvojimo epidemija, arba minties

paviršutiškumas, m s laikais diktuoja kiekvienam;

* visomis išgal mis kalk pinig ;

* laim k kuo daugiau sau saugumo, patogumo, malonumo;

* visuomeniniais reikalais nesisielok, nes jais sielojasi augš iau ui tave pastatyti valdžioje;

* tik k, kad valdžioje pastatytieji daugiau žino, geriau išmano ir visk atstarkys taip, kad visiems b t gera;

* valdžioje pastatytieji tau pasakys, kiek ir kada reikia pinig duoti ir kokias frazes kartoti, kad b tum visada optimistas.

Tokia nuotaika yra patogi valdžiai, nes negalvojan ius patogu valdyti; patogi ir pilie iui, nes atima iš jo r pest , kaip galvojo Inkvizitorius.

Negalvojimo epidemija gresia ir lietuviams tremtiniams. Ir jiems yra didel pagunda tenkintis laikraš io dienos naujienomis, rezignuoti prieš

cijoje veikliu šiandien n ra savaimė suprantamas dalykas, kaip tai buvo Lietuvoje. B ti lietuviu ten buvo kaip kv pavimas oru; ia reikia lietuviško deguonies kauk s, reikia pastang , o kur pastangos, ten reikia ir aukos.

Tarnavimo Lietuvai b das priklausos ir nuo sigyvenimo dabarties rol . Naudinga užsidaryti savo profesin je organizacijoje — tai sustiprina ir padeda išlaikyti tradicijas. Bet pasilikti tik joje reikšt pasilikti "sename dvare", kuris ima grimsti sen jimo gelm se. Nauja rol reikalauja dar išeiti iš savo organizacijos r m ir silieti tas organizacines formas, kurios dabartin je visuomen je yra gyvos ir nuolat papildomos priaugan ios gyvyb s. Pasireikšti joje ir palaikyti joje pasi-

aukujimo dvasi — yra taip pat tarnavimas Lietuvai.

Chruš iovas užsienio diplomatams nusig r s, pasakojo apie Rusijos car . Es caras maud sis up je, bet nuo kranto jo drabužius kažkas pavog s, sakykim, nacionalizav s. Išlip s iš vandens caras niekam negal jo rodyti, kad jis caras ... Chruš iovas ia labai suklydo, jei taikysim jo pasakojim m s kariams. Nors pavogti jiems mundurai, titulai, bet n ra pavogta dvasia. Nors jie vilkti kitas uniformas, bet tie, kurie tur jo savanori k r j dvasi , kurie tur jo sukil li ir pasipriešinimo kovotoj dvasi , tie ir šiandien su ja reiškiasi tremtyje, palaikydami gyv lietuvi tautos kov už savo teises laisv .

EUROPOS LIETUVI FRONTO BI IULI metin konferencija, vykusi Schondorfe 1957. VIII. 7 - dienomis, pri jo šias išvadas:

I. REZISTENCIN S DVASIOS PALAIKYMO REIKALU:

1. Nors kova užsit s , lietuviškojo pasipriešinimo dvasia teb ra gyva ir reiškiasi vairiais b dais. Ji yra bendras ryšys, kuris sieja visus už Lietuvos laisv ir nepriklausomyb kovojan ius lietuvius pavergtoje t vyn je, tremtyje ir laisvame pasaulyje. Jai priešinga yra tautin s nesantaikos, nesutarimo, vidaus kov dvasia, kuri ne tik beprasmiškai eikvoja energij , bet kai kuriais atvejais tiesiog pasitarnauja paverg jui. Bi iuliai pakartoja savo pasiryžim ir toliau bud ti savo aplinkoje rezistencin s dvasios sargyboje, b ti jos šaukliais ne tik žodžiais, bet ir darbas.

2. Rezistencin dvasia reiškiasi idealizmu ir aukomis. J žlugdo užsisklendimas asmeninio, šeimininio ar grupinio egoizmo ribose. Tod l konferencija ragina kovoti ypa prieš suburžuaz jmo pavojus.

3. Akivaizdoje klastojan ios bolševik propagandos, siekian ios suniekinti laisv s kovos auk atmnim , reikia ypating pastang išsaugoti š atminim švent ir nepaliest priaugan ioms kartoms.

ilg lesn straipsn , nekalbant jau apie kietesn knyg . Tur damas tai mintyje, vienas pastabus vertintojas ir patar : jei norit, kad id j paskaityt , išreikškit j komikais ... Ir lietuviams gresia tenkinimasis bendromis fraz mis, nesigilinant, ar jose yra konkreti mintis ar tik tušias lukštas. Ir jiems maloniau gir d ti raminimus, kad viskas yra tvarkoje: laikas veikia m s naudai, komunizmas sugrius, t vyn bus išlaisvinta, j gr šim ir... kad tik nereikt pa iam žmogui daugiau pastang galvoti ir veikti.

Pavojingiausias yra dalykas, kad toji rutina sustabdo žmogaus mint . Gyvenimo vykiai nueina toliau, o savo mintimis sustoj s vietoje žmogus nebesp ja vykti teisingai suprasti ir teisingai juos atsiliepti.

Prieš dvejopas šios negalvojimo epidemijos r šis pasipriešino Europos bi iuliai šios studij savait s metu. Jie aštriai analizavo Europos dvasin tendencij tikinti save ir

kitu., kad bendravimas tarp komunistini ir krikš ionišk id j yra galimas. Jie taip pat stipriai reago vo prieš lietuviškoje visuomen je paskutiniu laiku peršam kvietizmo dvasi , kaip priešingyb rezistencijai, prieš tikin jim , kad ia rezistencija nebereikalinga.

Amerikos LF bi iuli dienos labiau susitelk Amerikos vietoje nestovin io, naujomis generacijomis tekan io lietuviško gyvenimo srov ir lietuviyb s išlaikymo joje konkre ius galimumus.

Juo bus gyvesn mintis, juo ji labiau virs s j džiu, tuo bus stipresnis ir pasipriešinimas rutinai, kuri kaip li nas traukia primiršim dviej m s didžiausi siekim — Lietuvos laisv s atgavimo ir lietuviyb s išlikimo mumyse, m s vai kuose.

Šia prasme Europos ir Amerikos LF bi iuliai pasitarnavo ne tik savo organizacijos gajumui.

PAREIŠKIMAS

4. Tod I konferencija ragina bi iulius išpopuliarinti visuomen - je Rezistencijos Dienos min jim , siejant jį su lietuvi tautos sukilimu prieš bolševik'ny paverg j 1941 m. birželio 23 dien .

II. KULT RIN S VEIKLOS REIKALU:

Reikšdama nuomon , kad eikvojama perdaug j g ir l š poliinei veiklai, kuri dažnai neatneša ap iuopiam vaisi , konferencija pabr žia reikal daugiau j g skirti kult riniam darbui ir sveikina kiekvien nauj apraišk toje srityje.

Konferencija džiaugiasi šiemet surengtomis Amerikos Lietuvi Fronto Bi iuli studij dienomis ir si lo Anglijoje esantiems bi iuliams taip pat organizuoti studij dienas.

III. LAISVINIMO ORGANIZACIJOS REIKALU:

Konferencija, apsvars iusi bendros vieningos Lietuvos laisvinimo politikos klausim , konstatuoja, kad nei paskutinieji Vliko organ rinkimai nei jo vardu vestos derybos su lietuvi politin mis organizacijomis, ne einan iomis Vlik , neduoda vil i , kad Vlikas gal t atgauti pirmykšt visuomen s pripažinim . Ta iau konferencija reiškia pakartotin sitikinim , kad vis lietuvi politini veiksnį bendra politika yra reikalinga.

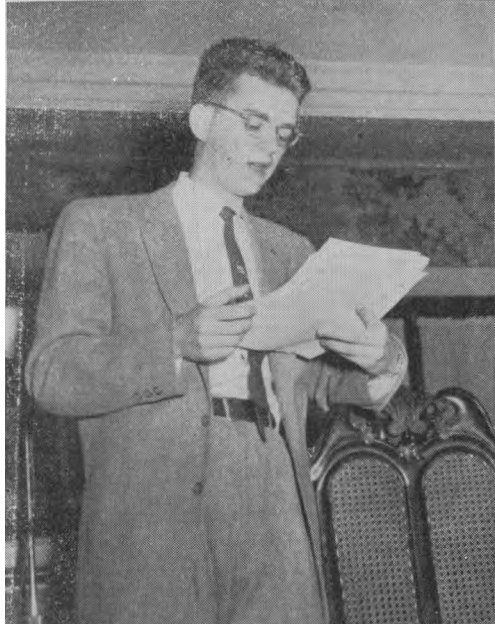
Tod I konferencija, kiek tai lie ia Europos LFB, galioja LFB valdyb pasi lyti Vilkui šaukti periodines konferencijas, kuriose be Vliko prezidiumo dalyvaut kit lietuvi politini veiksnį ir Vlike nedalyvaujan i lietuvi politini organizacij atstovai, kurie visi bendrai nustatyt gaires Lietuvos laisvinimo politikoj. Ta iau jei Vlik sudaran ioms grup ms ir tokios bendros periodin s konferencijos neb t priimtinos, pasi lyti joms bendr Lietuvos laisvinimo organ sudaryti rinkimais, kuriuose dalyvaut visi lietuviai, balsuodami už kandidatus, kuriuos gal t si lyti ne tik partijos, bet ir tam tikras skai ius lietuvi .

IV. ORGANIZACINIAIS REIKALAIS:

1. Konferencija skatina visus bi iulius gerai sid m ti ir vykdyti pagrindines bi iuli pareigas:

- a) veikliai dalyvauti ELFB organ — židini ir komisij — darbuose;
- b) palaikyti ryš su valdyba;
- c) prenumeruoti, platinti Ir remti Laisv ;
- d) mok ti m nesin nario mokest Ir
- e) pagal išgales remti ELFB fond .

2. Konferencija bi iuliškai d koja visiems tiems, kurie savo auk par m ELFB fond ir galioja valdyb pareikšti speciali pa d k fondo r m jams.

STUDIJ DIENOS VAIZDUOSE. ALF Bi iuli studij dienose — K. Skrupskelis skaito pranešim ; dr. J. Girnius vadovauja diskusijoms. Apa ioje: Maldoje prie Liurdo grotos už žuvusius — matyti J. Gelumbauskas, dr. K. Ambrozaitis, M. Ambrozaitien , I. Mikulskyt , L. Šimkus.

Antrame puslapy: klauso pranešim dr. J. Kižys, V. Naudžius, dr. J. Girnius, L. Dambri nas... žemiau: vakaro tamsoje žuvusi pagerbimas prasid jo prie kryžiaus. V. Kulboko pranešimas. L. Žitkevi ius, dr. P. Kisielius, dr. V. Majauskas skaito "Kennebunkporto uod ".
(Foto V. Maželio)

Senieji ir naujieji lietuviai socialistai Amerikoje

Š. m. birželio 1-2 Brooklyne vyko Lietuvi Darbinink Draugijos suvažiavimas. Ta proga išryškėjo, kad lietuviai socialistai nesutelpa savo pažiromis vienoje socialist organizacijoje ir kad net toje pačioje organizacijoje skirtingai pasireiškia senieji ir naujieji ateiviai socialistai.

*

Lietuvi Socialist Partija Amerikoje susiorganizavo 1905; po poros metų ji pasikeitė Lietuvi Socialist Sjung. Savo rankose socialistai turėjo nuo 1905 Bostone "Keleiv", nuo 1911 ten pat Bostone "Laisv", nuo 1914 Chicagoje "Naujienas" (vėliau laik P. Grigaičio redaguojamas).

Iniciatyva organizuotis atėjo iš lietuvi imigrantų, išaugusių carinės Rusijos socialdemokratų takoje. Tačiau su Amerikos lietuvi socialistų likimu dar šitaip pat kaip su socialdemokratais Rusijoje — juose stiprėjo ir juos skaldė komunistų srovė. Labiausiai komunizmas lietuviams socialistams Amerikoje pasinešė, veikiami 1916-17 metais buvusio V. Kapusko. To vaisius buvo tas, kad 1919 "Laisv" išėjo ranka atsider Brooklyne komunistų rankose. Tais metais rugsėjo 28 Brooklyne vyko Lietuvi Socialist Sjungos suvažiavimas nutaręs susijungti su komunistų partija.

Taip lietuviams socialdemokratai buvo suskaldyti. Jiems ištikimi liko susispietę apie Grigaičio "Naujienas" ir dar atskiros kuopos. Bet 1932 metais kita socialist organizacija — Lietuvi Darbinink Draugija, šiemetinis jos suvažiavimas buvo 25 metų sukakiai paminėti. Toji drau-

gija nesutapo su "Naujienų" socialdemokratais, bet ir joje

komunizmas buvo jėga, sprogdinanti socialistus iš vidaus.

Tai matyti iš J. V. Stilsono tame suvažiavime pranešimo, paskelbto "Darbe" Nr. 2. Stilsonas vaizdžiai pasakoja apie draugijos atsiradimą. "Padėtis buvo tikrai klaidinga" — komunistai stiprėjo; jie mėgino išvalyti darbinink organizacijas nuo elemento, priešingo komunistams. Tada 1932 balandžio 2 susirinko 109 veikėjai, komunistai nepakrikdytų kuopų atstovai, steigė Lietuvi Darbinink Draugiją. Po 3 metų draugija turėjo 35 kuopas ir per tą kstantį narių. Leido "Naują Gdyną". Bet 1936 draugijai ištikio smūgis; "Tais metais keletas mūsų vadų pabėgo pas komunistus, o nemažas narių skaičius, skilimo paveiktas, pakriko ir visiškai pasitraukė iš viešojo gyvenimo. Skilimas paveikė ir organizaciją pasiūkusius: pasigirdo balsai, kurie siūlė draugijai likviduotis, ypač po to, kai 1943 metais sustojo jūsi "Naujoji Gdyna". Bet ji nesilikvidavo. Nuo 1947 draugija pradėjo leisti "Darbą" (kur nuo 1953 per mėnesį redaguoti jau naujosios ateivių žmonės, vadovaujami prof. J. Kaminsko).

Dabartinė draugijos jėga Stilsonas vertino taip: "Dar ir šiandien kai kas mūsų tarpe dar kartais pareiškia neviltingą minį. Jis ryžtų toliau dirbti stabdo tas, kad esame neskaitlingi, ir abejojimas, ar pajėgsime nudirbti didesnį darbą". Stilsonas sutinka, kad "pastaruosiu laikais mūsų draugijos narių skaičius mažai padaugėjo", bet nesutinka nuleisti rankas. Jis idealistiškai ragina daugiau pastangų rodyti ir už darbą telaukti moralinio pasitenkinimo. O tarp darbą atėjęs Stilsonas pabrėžia, kad

art ja reikalas keisti socialist atstovavim Alte, nes "Naujien " socaalistai jau baigiasi.

Dabar Alte socialistams atstovauja Lietuviu Socialdemokrat S jungos žmon s. Bet ar ir toliau taip bus?— klausia Stilsonas. "Jeigu mes kietai tik tume LSS ateitimi, matydami, kad jos gretas papildo vis jaunos j - gos, netekt to klausimo n kelti. Deja, taip n ra... LSS turi maža šans susilaukti prieauglio, gi dabartin jos nari dauguma, art dami prie Matuzelio met , kuo save pavaduos? Prid siu be to, kad Amerikos gyvenimo s lygose, kur socialistinis s j dis iki šiol nepaj g stipriau pasireikšti, LSS programa vargiai gal s pavilioti darbininkišk jaunim taip, kaip tai yra Europos kraštuose... Pavojai, kurie gresia LSS d l jos nari amžiaus, yra tie patys ir LDD. Bet mes skiriam s m s programomis. ir tas, mano supratimu, stato m s draugij geresn n pad - tin... M s draugijos ideologiniai pagrindai yra kiek panaš s Brit Darbo Partijos program ... Dr stu manyti, kad po kurio laiko m s organizacijai gali atitekti uždavinys atstovauti Alte ketvirt j srov ".

Taip aiškino J. V. Stilsonas, senosios ateivijos veik jas. Senosios ateivijos buvo daugiau ir pa iame suvažiavime. Bet buvo ir

naujos ateivijos žmones, kuriais senieji socialistai papildo savo eiles.

Jie pasireišk ir pa iame suvažiavime ir draugijos laikraštyje "Darbe".. . Kuria linkme jie eina? Dvi linkm s d mesio vertos. — (a) Kult rin s veiklos pabr žimas. Nors draugija yra politin ir kult rin , bet "suvažiavime kult riniai organizacijos uždaviniai buvo

pa iame centre". Buvo priekaištaujama, kad Lietuvoje "demokratin s politin s partijos kult riniu užnugariu menkai tesir pino . . . Buvo anksčiau ir dabar teb ra gyvas reikalas suburti kult rininkus, taip pat menok r jus pastoviai demokratinei akcijai... nesgi savo akimis matome, kaip be pagrindo atžagareivi s j - džiai pasiglemžia sau jaunim "... Taip aiškino suvažiavime naujosios ateivijos socialistas J. Petr nas "Darbo" redakcijos vadu.

(b) Atsiribojimas nuo palikim . Naujosios ateivijos socialistas J. Kiznis "Darbo" vedamajame atsiriboja nuo "beveri palikim ". Jais laiko "atsivežtines" organizacines formas, tradicijas. Es "praradusios nat rali dirvožem , specifines atsiradimo ir veiklos aplinkybes, perkeltos nauj gyvenim (atsivežtin s organizacijos) pavirsta šutves—kompnijas, pakimba ore su vyriausiu ir vieninteliu uždaviniu—išlaikyti šutv s t stinum . . . Tas visas imigracinis burbulynas, tos visos šutv s — kiekviena savaip nori 'laisvinti' Lietuv ir 'išlaisvin ' savaip j tvarkyti. Jos visos turi savo 'partines programas', kuri , a i Praamžiui, niekas niekad ir niekur nevykdys (Darbas Nr. 2) ... Nepavartotoj tas socialistas Kiznis soc. demokrat vardo, bet min ti žodžiai turi reikšti jaunesnio socialisto atsiribojim ir nuo t soc. demokrat , kurie laiko save delegat ra tos partijos, kuri veik Lietuvoje.

Tokis yra tas prieauglis, kuriam Lietuviu Darbinink Draugija perdav rankas savo laikrašt (nors formaliai vyr. red. yra J. Kaminskas). Stilsono, Petr no, Kiznio pasisakymuose krinta akis didelis tarp j skirtumas. Turinio ir formos

skirtumas tarp senosios ateivijos socialisto ir naujosios ateivijos jaunesnės kartos. "Darbe" paskelbti j raštai daro spūdį, kad

senosios ateivijos veikloje žodis yra demokratiškesnis ir žmoniškesnis, o naujų ateivių komunistiškumas ir nekultūringesnis.

Senoje ateivio Stilsono raštinėje neapykantos bei pagiežos kitaip galvojančiam. Neapykanta ir pagiežą bdinga naujesiems ateiviams Kizniui ir Petrui (nekalbama jau apie daktarą pasirašiusio Bylaido raštą, bdingus inteligentų braverius). Kiznio supratime katalikai esą "apsvaiginti ritualiniais smilkalais", "pastovūs aukotojai ir mokesčių mokytoriai bažnyčiai"; tautininkai: "oportunistinė samplaika, kuri stengiasi savo idėjine impotencija ir lozoraitinė stagnacija sužavėti ir patraukti jaunimą, kad jį atskyrų sentimentalus quasipatriotizmo miglose nuo esminio gyvenimo problemų, stumt abejingumo pelkėn". . .

Jei karingas nusiteikimas religijos atžvilgiu rodo, kad lietuviškas jaunas socialistas nepajėgus padaryti evoliucijos, kuri yra padarė, sakysim, vokiečių socialistai, tai pagiežinga neapykanta, tolerancijos stokoją dvasi artina bolševikinę propagandą, kuri kitame žmoguje mato priešą ir kuri nori t prieš sunaikinti visokiomis žodinėmis putomis, kol negali sunaikinti fiziškai.

Naujų ateivių pasisakymai komunistiškėsi ir savo metodu... Abudu autoriai yra, j terminu sakant, dypukai, bet tie dypukai pagiežskelbia prieš "dypukišką dvasi", prieš "atsivežtines" organizacijas, prieš naujai kuriamas organizacijas ir pasisako tik už senas esamasias. Kam tai daroma? Kad siteikt se-

niesiems ir juos pakurstyt prieš "dypukus" ir prieš visa, kas nauju organizuojama. Tai žaidimas "anti-dypukiškomis" nuotakomis, senjų formų palaikymo nuotakomis kaip komunistų žaidimas paskutinių laikų antikolonialiniais ir nacionalistiniais nuotakomis.

Žodynas: "šutvės kompanija", "imigracinis burbulynas" — tai Kiznio terminai "dypuk" organizacinių formoms. O Petras kalba "Tiesos" terminologija: "reakciniai gaivalai", socialistinė spaudos "triuškinanti persvara".

Yra paradoksas, kad žmoniškiau ir kultūringiau kalbėjo senosios kartos socialistas, kur utopija buvo nuvedus ir komunizmas (nes, reikia manyti, Darbo J. V. Stilsonas yra tas pats J. V. Stilsonas, kuris 1919 sykiu su Bimba ir Michelsonu ir kt. buvo perdavęs Socialistų jungtinę komunistų partiją). Tačiau jis ilgai gyveno Amerikos demokratijoje ir tolerancijoje. Tad grįžęs iš komunizmo prie demokratijos, jis mokėjo kalbėti konkrečiai ir tolerantiškai. Tuo tarpu naujosios ateivijos pora socialistų tebekalba kaip ištikimi sekėjai "lietuviško berno", kurio kultą skelbė Lietuvoje Cvirka, Venclova, Raila, vesdami savo skaitytojus tada vadintą kultūrbolševizmą. An kultūrbolševizmo dvasi naujieji socialistai atsivežę ir "Darb".

Jeigu Stilsonas minėjo, kad jo draugija savo pobūdžiu panaši Britų Darbo Partijai (o joje sutelpta ne tik marksistai, bet yra joje ir katalikai), tai ši naujų "Darbo" socialistų žodžiai t draugijai labiau, gal ir nejuokiomis, artina giminyt su komunistų partija. Tokioms nuotakoms signalus draugijai ateit tradicinis skilimas...

ID JOS SPAUDOJE

Žodis priklauso jaunimui * Vyresnieji tebesvarsto nepasaul ži rin s politikos klausim * Politin s diskusijos lygis žemiau kritikos * Pirmieji balsai už koegzistencij ? * Partizano vaizdas literat roje.

Apžvalgoje syk galima atkreipti dėmesį į savojuosius "Laisv" bendradarbius. Šiame num. yra prašnek išimtinai jaunesniosios generacijos atstovai. Tai santrauka į pasisakym jaunimo kongrese ar LF studijų dienose. Kiekvienas į pasisakym kitai, nes prie to paties dalyko prieina iš kitos pusės. Tačiau visi jie yra verti ne tik paskaitomi, bet ir atidžiai pasvarstomi. Jie visi stengiasi konkrečiai suvokti savo padėtį šio momento gyvenime, savo uždavinius bei jiems vykdyti priemones. Tai į gyvenimo problemas. Bet į sprendimas nėra tik į reikalas. Į sprendime gali ir turi dalyvauti taip pat ir vyresniosios generacijos žmonės. Tai kas, kad į pasisakymuose yra aštri žodžiai vyresniesiems. Jeigu būtų rasta, kad į žodžiai per aštrus, tenka prisiminti, kad tai žodžiai jaunimo, kuris gyvenim žiuri idealiau ir skirtum tarp idealo ir tikrovės plaka aštriau. Tačiau kas tuos žodžius skaitys, matys, kad tas pats jaunimas siekia kontakto su vyresniaisiais, įieškodamas į tarpe sau gyvenimo pavyzdžius ir norėdamas, kad į veikimas būtų skaidresnis. Taip būdavo, taip ir dabar yra.

Jeigu jaunesni į žodis labai vertas vyresni į dėmesio, tai ir jaunesni į dėmesio tiek pat vertas

šiame nr. dr. A. Baltinio balsas, kuris deda pareigas jaunimui.

*

Id jį į srityje verti dėmesio T - v J žuiz leidžiami Laiškai Lietuvos. Atsiliepdami momento iškeltas id jį, jie formuoja skaitytojo galvojim — sistemingai, aktualiai, pažangiai, realiai. Tarp kit id jį aktualij dėmesio vertos pasakutiniu laiku perimtos diskusijos nepasaul ži rin s politikos klausimu. Pradžiai padar A. Tamošaitis, S. J. straipsniu "Nepasaul ži rin politika". Straipsnis imponuoja aiškiu galvojimu ir gyvenimo fakt apžvelgimu. Iš to fakt jis dar "nesugriaujamai tvirt išvad : Bažny ios pulse nepasaul ži rin politika plaka stipriais dėžiais" (1957 geguž s nr.).

Autoriui oponavo A. Gražinas, m gindama; nepasaul ži rin s politikos supratim subanalinti ir tada į atmesti. Įjung polemik ir L. Dambri nas, atitiesdamas nepasaul ži rin s politikos supratim , skirtum tarp pasaul ži rin s ir nepasaul ži rin s remdamas laisv s supratimu, laisv s didesniu ar mažesniu pripažinimu. Rašo:

"... nuomoni skirtumas laisv s rib klausimu ir skirsto žmones skirtingas grupes. Tuo, o ne kuriuo kitu pagrindiniu klausimu skirias ir vad. pasaul ži rin s ir nepasaul ži rin s politikos šalininkai. Šie pastarieji pasisako už platesnes laisv s ribas. Jie reikalauja laisv s ir tose srityse, kur pasaul ži rin s politikos šalininkai nėra link pripažinti tokios laisv s kitiems, kokias jie patys naudojami ar nori naudotis".

Nurodo toliau, kaip laisv s supratimo klausimu skirias ir lietuviai augštesnieji dvasininkai savo pareiš-

kimuose. T vas A. Tamošaitis, S. J., buvo nurod s tik vysk. P. B io nuomon , pareikšt jo broši roje "Apie apšviet " 1918. Bu io mintis, keliais atvejais kartojama, gali b ti išreikšt a jo šiuo sakiniu:

"Visos dabartin s kult ringos viešpatijos (valstyb s. Red.) pripaž sta tris laisves: tik jimo, spaudos ir draugij . Negalima nepripažinti t trijų laisvi pamato, b tent, principo, kad viešpatija neturi kištis id j , sitikinim , paži r srit , nes toje srityje viešpatija neturi kompetencijos. Pripažinti jai kompetencij toje srityje yra vis vien, k sugriauti dabartin i laisvi pamat ".

L. Dambri nas duoda ir kitok pasisakym — Lietuvon vyskup iš Romoje išleistos broši ros "Lietuvos R. Katalik Episkopato direktyvos katalikams". Jose rašoma;

"Tod l valstyb negali leisti, kad b t viešai skelbiamas ateizmas ... Lietuvos katalikai sieks, kad Lietuvoje teb t leidžiamas tik mokslinis katalik ties Ir doros d sni vertinimas, draudžiant propagandin ir žeidžiant j nagrin jim .. kad tik jim ir dor Me i klausimai, kiek jie yra reikalingi išaiškinimo ir sprendimo, neb t vieš diskusij spaudoje, susirinkimuose ar parlamente objektu".

Autorius daro išvad : "Vadinas, si loma valstybei kištis pilie i religinius bei pasaul ži rinius reikalus .. . Kai šituos pareiškimus palyginame su vyskupo B io pareiškimais ... tai matome aišk nuomoni skirtum . Jeigu yra šitaip, jeigu augšti dvasiškiai gali b ti skirting nuomoni laisv s rib klausimu, tai aišku, kad ir pasaulie iams leistina rinktis vien ar kit nuomon . Va ši-

tie žmon s, kuriems artimesn s yra vysk. B io paži ros, ir vadinami nepasaul ži rin s politikos šalininkais. Tuo b du matome, kad yra m s tarpe žmoni , kurie si lo b simoje Lietuvon valstyb je varžyti ateist bei kitoki paži r žmoni laisv . Iš kitos pus s, m s kairieji dažnai si lo, kad Bažny ia nesikišt politik , o tai faktiškai reiškia, kad kunigams tur t b ti apr žtos politin s laisv s. Nepasaul ži rin s politikos šalininkai si lo, kad nei vien nei antr teis s bei laisv s neb t varžomos. ia ir gl di nepasaul ži rin s politikos esm ".

*

Su politinio veikimo id jomis reikiiasi T v Marijon leidžiamas Draugas. Polemizuodamas su perein to Laisv nr. pasisakymais d l vienyb s politin je srityje, pasirinko populiar , bet nei garbing nei pozityv keli — priskirti oponentui tai, ko jis n ra skelb s. Pvz. Laisv apie visus vienyb s siekian ius buvo apibendrintai kalbama: "Netenka abejoti, kad kiekvienas, tardamas apie vienyb , jos nori nuoširdžiais ir patriotiniais sumetimais". O Draugas tvirtina, kad mes esame padar apibendrint vaizd , kuriame "vienyb s jieškotojai yra sunkiai sivaizduojami nusikalt liai". Arba v l: apie vienyb s id j apibendrintai raš me: "Teisingas yra j (vienyb s jieškotoj) galvojimas: vienyb šiandien demonstruoja m s j g ; vienyb stiprina mus pa ius; vienyb daro sp d m s r m jams; vienyb krikdo m s siekim priešus". O Draugas apibendrintai tvirtina, kad Laisv laikrašty "vykdoma intelektualin ataka prieš pa i vienyb s id j ".

Tarp kit politin s r šies id j ga-
lima pasteb ti ne bent kilusius ir lie-
tuvi spaudoje (T. Žiburiuose ir
Drauge) pasisakymus d l santyki
su Lietuvoje okupanto pastatyto re-
žimo pareig nais, iš kuri galima
daryti išvad , kad m s ligšioliniame
nusistatyme atsiranda l žimu: si -
lomas santykiavimas su tais okupan-
to pastatytais pareig nais, taigi si -
lomas jiems pripažinimas de facto.
Tai jau koegzistencijos taka ir m -
s galvojimui.

*

Rezistenciniu poži riu domiai pri-
eina prie laisv s kovotoj vaizdavimo
literat roje Balys Gražulis Santarv -
je. Rašo: "Neperseniai buvau vieno
meno kolektyvo paprašytas paruošti
poezijos ir dainos pyn m s parti-
zanams pagerbti. miausi darbo kr -
tinei šylant nuo minties, kad paga-
liau bus pagerbtas partizanas — ap-
laužytas, bet nenulaužtas — tas lais-
v s simbolis, valia laim ti. Gana jau
priverkšlenom. Laikas užtraukti apie
ryžt ir žygius ...

Ir ne tik tina, beveik nieko apie
partizan ! Nieko apie nepalaužiam
kov d l laisv s ...

Ne taip jau seniai partizanai 1941
met birželio sukilime pasiek visišk
pergal . Tokio pakilimo, tokio
didvyriškumo, kada nepilname iai
plikomis rankomis m priešo tan-
kus, net nepriklausomyb s kov
metu nemat m. O ar apdainavom per-
gal ir didvyriškum ? Daugumas
poet to sukilimo net nepasteb jo.
O tie, kurie pasteb jo, vien sav j
kapus temat ... Jei šiaip jau didvy-
riai nelabai reikalingi, tai jaunimo
aukl jime bei tautos paruošime žy-
giui be j neišsiver iame. Tod l jie
taip reikalingi literat roje. Tad jei
rašom apie t vyn ir praliet krauj ,

Vardai vykuiuose

Tarp mirusi j :

Lietuvoje mir rašytoja Marija
Lastauskien 1957 liepos 19, kun.
prof. Morkus Morkelis rugs jo 3,
rašytojas Antanas Vienuolis-žukaus-
kas rugpj io 17, pulkininkas ir kar-
in s istorijos rašytojas Vytautas
Steponaitis spalio 10.

Vokietijoje mir M. Lietuvos vei-
k jas Jonas Grigolaitis spalio 18.
Amerikoje mir tvirtas patriotas
Worcesterio klebonas Augustinas Pet-
raitis rugpj io 30. Toronte mir vi-
siems mielas žmogus Antanas Pabe-
dinskas spalio 28, New Yorke lapkri-
io 30 mir kanauninkas Juozas Meš-
kauskas, pirmas lietuvi kariuome-
n s kapelionas, New Yorke gerada-
ri sk stas vyskupo kurijai.

*

Suk r šeimas

Eil m s skaitytoj ir bendradar-
bi : Tadas Alinskas ir Renata Ba-
barskait , inž. Antanas Sabalis ir
Aušra Barauskait , dr. Antanas Su-
žied lis ir Galina Macelyt , prof. Ze-
nonas Ivinskis ir Paulina Talanskai-
t , rašytojas Paulius Jurkus ir Vida
R klaityt , K stutis Kudžma ir Re-
gina Inglevi i t , Eduardas Alkevi-
ius ir Regina Gurskyt .

*

Studijiniame veikime:

Europos LP bi iuli studij savai-
t je pranešimus dar dr. J. Grinius,

užuot verkslen ir grauden , rašykim
apie tikr didvyr ir tautos didvyrišk-
kum . Rašykim apie žyg ir perga-
l " .

dr. Z. Ivinskis, dr. A. Maceina, A. Grinienė, dr. J. Vidzgiris, V. Natkus, M. Musteikis. Amerikos LFB studijų dienose — dr. A. Baltinis, dr. J. Girnius, K. Stutis, Skrupskelis, A. Krikšėnaitis, V. Kulbokas, J. Brazaitis. Koncertavo J. Rajauskaitė, kun. K. Balys; savo kūrų skaitė L. Andriekus, L. Žitkevičius; humoristik organizavo dr. K. Ambrozaitis, J. Baužys, L. Žitkevičius; dainoms vadovavo dr. P. Kisielius, dr. V. Majauskas; jaunesnįjį pasirodyme dalyvavo Majauskaitė, Žitkevičius jr. ir kt.

Ryšium su sputniku Waterburio LF biulienai kviestinei visuomenei suorganizavo pranešimą apie erdvi pasauli — kalbėjo dr. R. Zalubas.

Bi. R. Soldaitienė baigė odontologijos mokslus ir išlaikė valstybinius egzaminus New Yorke.

*

Visuomeniniame veikime:

Dr. A. Trimakas krikščionių demokratų ir kt. vardu lankėsi Piet Amerikoje. Apsilankymas buvo naudingas Lietuvos reikalui populiarinti.

Rytų ir Vidurio Europos krikščionių demokratų sąjungos biuras iškeliamas iš New Yorko Paryžių ir nuo ateinančio birželio jo veikimas New Yorke numatomas visai likviduoti. Visas apmokamas vietas yra perėmę lenkai ir eksclovakai. Lietuvių tedirba ten dr. V. Viliamas.

Kunigų vienybės suvažiavime kun. V. Maknys siūlė reikšti nepasitikėjimą kunigais, kurie dalyvauja LF biulienos veikime. Pats kun. Maknys — krikščionių demokratų sąjungos centro komiteto narys. Suvažiavimas nutarė siūlyti neprotokoluoti.

LAIŠKAI

Pone redaktorai,

Ryšium su Laisv Nr. 13 (50) straipsniu apie Petrapilio seimo eigą, noriu su nustebimu atkreipti jūsų dėmesį to seimo aprašymams istorijos vadoveliuose. Prašomo skaityti:

A. M., Chicaga

Dr. A. Šapokos redaguotoji LIETUVOS ISTORIJA (535 psl.) apie 1917 m. Rusijos lietuvių seimą rašo:

— Tai jau svarbiausioji baltosios Lietuvos klausimu, tačiau nebuvo vienybės: didesnioji seimo pusė pasisakė už visai nepriklausomą Lietuvos kaimą, o beveik visi kairieji atstovai pasiūlyė Lietuvos ateitį sujungti autonomijos arba federacijos pamatais su Rusijos tautdemokratijomis. Nesutikimas toks buvo griežtas, kad kairieji mažuma iš jo ir išardė seimą. —

Dr. V. Daugirdaitis-Sruogienė 1956 m. išleistoji LIETUVOS ISTORIJA (887 psl.) apie tai pat Rusijos lietuvių seimą rašo visai priešingai, būtent:

— Tikrai kaikiurios grupės reikalavo susilaikyti nuo jos (nepriklausomybės) paskelbimo tuojau, už Lietuvos sienų, kaip to norėjo dešinioji, nes ji (kairieji) nuomone valstybės valdymosi formą turi nustatyti visa tauta per savo St. Seimą, kuris turėtų susirinkti okupantui iš krašto pasitraukus. —

Katroji tad Istorija teisinga,

LAISV R M JAI

LAISV reikalams aukoj:

V. Naudžius \$25.00, LFB Detroito samb ris \$15.00, dr. V. Šmulkštys \$10.00, R. Šomkait \$7.00, V. Žiaugra \$7.00, dr. P. Žemaitis \$2.00, St. Barzdukas \$2.00, K. Ibiras \$2.00, Z. Jan ius \$2.00.

Laisv r m jams nuoširdus a i .

LFB VALDYBA

" LAISV " ATSTOVYB S:

Australijoje: A. Grigaitis, 21 Brunswick St., Fitzroy, Vic. N. Butk - nas, 9 Cowper St., St. Hilda, Vic.

D. Britanijoje: V. Akelaitis, 41 Bloemfontein Ave., Shepherds / Bush, London W. 12.

Italijoje: Dr. Z. Ivinskis, via Brescia 16, Roma.

Jungtin se Valstyb se: S. Daunys, 2234 So. Sawyer Av., Chicago 23, Ill., tel.: CLifside 4-6690; K. Gaižutis, 953 Aiaud Ave., Cleveland 3, Ohio; B. Polikaitis, 15483 Ward St., Detroit 21, Mich.; J. žuolaitis, 2012 N. Catalina St., Los Angeles, Cal.; A. Gaigalas, 335 Titan St., Philadelphia, Pa., tel.: HO 7-4176; V. Vaitkus, 85 Arnold St., Waterbury, Conn., A. Sabalis, 251 Alphonse St., Rochester, N. Y.

Kanadoje: VI. Gir ys, 31 Concord Ave., Toronto, Ont., tel.: OL-2156; J. Pleinys, 113 Cannon St. E., Hamilton, Ont., tel.: 2-2698; J. Urbonas, 1421 Pelissier St., Windsor, Ont., tel.: CL-63049.

Vokietijoje: J. Medušauskas, Skellstr. 12/3 r., Muenchen.

Švedijoje: P. D da, Markvards g. 9, Stockholm, Va.

Šveicarijoje: Dr. P. Radvila, Werkgasse 50, Bern.

" LAISV " METINE PRENUMERATA: Amerikoje (Šiaur s ir Piet) — \$3.00; Australijoje ir D. Britanijoje — L.-10; Italijoje — L.900-; Pranc zijoje — Fr.750.-; Švedijoje — Kr.8.-; Šveicarijoje — Fr.8.-; V. Vokietijoje — DM.6.-.

ATSKIRAS NUMERIS: Amerikoje — \$.0.75; Australijoje ir D. Britanijoje — L.-2.6; Italijoje — L.250-; Pranc zijoje — Fr.200.-; Švedijoje — Kr.2.-; Šveicarijoje — Fr.2.-; V. Vokietijoje — DM.1.75. (Norintieji gauti oro paštu primoka faktines oro pašto išlaidas).

LAISV leidžia — Lietuvi Fronto Bi tuliai.

Redakcijos kolegija: vyr. redaktorius — Juozas Brazaitis, redaktoriai — Dr. Juozas Kazickas ir Dr. Antanas Musteikis.

Viršelio vinjet — dailininko Telesforo Valiaus.

Redakcijos ir administracijos adresas: 219 Montauk Ave., Brooklyn 8, N. Y. Tel.: TAYlor 7-5041.

LAISV — TOWARD FREEDOM, Lithuanian magazine published quarterly by the Friends of the Lithuanian Front, 219 Montauk St., Brooklyn 8, N. Y.

D MESIO, D MESIO, D MESIO!

Naujas pašto potvarkis pareigojo administracij , siun iant Laisv rišti atskirus paketus pašto zonomis, pvz. Chicago 8, Chicago 32, Cleveland 3 ir pan. Administracija labai prašo tuos Laisv gav jus, kurie lig šiol savo pašto zonas nebuvo nurod , j b tinai pranešti administracijai. A i .

ADMINISTRACIJA

ATITAIŠYMAS, šiame nr. 1 p. parašyta: A. Baltinis gavo daktaro laipsn Wuerzberge, o turi b ti Wuerzburge; 40 psl. parašyta "Atsiminimai iš 1959-57", turi b ti: 1955-57. 41 psl. sakinys "Vyrukas išdidžiai ištraukia, kaip relikvij , sud t , sen Pravdos"... toliau turi b ti: "numer ir, tvarkingai atpl š s gabaliuk , sipila machorkos ir oriai traukia troškinant d m ".